

Leefbaarheid van kleine kernen

Ellen Boes
UHasselt
Masteropleiding architectuur
Seminarie mens en cultuur
Designing for more
2018-2019

Leefbaarheid van kleine kernen

Ellen Boes

UHasselt

Masteropleiding architectuur

Seminarie mens en cultuur

Designing for more

2018-2019

Voorwoord

Dorpspleinen zijn leeg, er is een afnemend aantal diensten, winkels trekken weg en de straten worden gebruikt voor doorgaand verkeer van auto's en bussen. We zien de dorpen in Vlaanderen sterk veranderen. Ik woon zelf in een klein Limburgs dorp en ik zie dat de voorzieningen die vroeger nog in het dorp waren ondertussen sterk gedaald zijn in aantal. Nieuwe inwoners hebben het steeds moeilijker om al gevestigde inwoners te leren kennen. Werken, winkelen, sociale contacten, ... het wordt steeds meer buiten het dorp gesitueerd. Er zijn geen functies meer die ontmoetingen stimuleren. Niet enkel het contact met elkaar vermindert, maar ook het contact met onze omgeving wordt steeds beperkter. Hoe kunnen we omgaan met deze veranderingen in onze dorpen? De betonstop zorgt voor veel onrust op het platteland en Vlaams bouwmeester Leo Van Broeck bekoelt deze onrust zeker niet. Volgens hem is de toekomst aan de steden en zouden de dorpen beter uitsterven. Toch zou wonen in de dorpskernen ook moeten kunnen volgens Van Broeck (Van Broeck, 2017). Deze dorpskernen moeten wel veranderen als we ze leefbaar willen houden. De tegenstellingen die de Vlaams bouwmeester aanhaalt en mijn eigen ervaringen als inwoner van een dorp hebben geleid tot de keuze van dit onderwerp.

Deze scriptie had echter niet tot stand kunnen komen zonder de hulp van meerdere personen. In de eerste plaats wil ik mijn promotor dr. Ann Petermans bedanken voor de begeleidingen, het seminarie Designing for more voor de interessante opdrachten en het openen van mijn blik. Anderzijds hebben de begeleiders van de ontwerpstudio, Prof. Arch. Guy Cleuren en arch. Jo Janssen, mij begeleid tijdens het ontwerpproces waarvoor ik hen zou willen bedanken.

Overigens betuig ik evenzeer mijn dank aan de geïnterviewde personen. Dit waren in Teuven twee bestuursleden van het dorps huis, Rinus Stalmeijer en Arie Alleleijn. In Stevoort was dit een bestuurslid van de VZW Steborg, Ivan Acke. Hun bijdrages hebben ervoor gezorgd dat de dynamieken in deze cases bekeken konden worden.

Tot slot gaat mijn dank uit naar mijn ouders, vriend en zussen voor de aanmoedigingen en de steun die zij mij de afgelopen jaren hebben gegeven. Zij stonden altijd klaar om

goede raad te geven of hun ideeën met mij te delen.

Verder wens ik iedereen veel leesplezier toe.

Ellen Boes

Bilzen, 19 maart 2019

Abstract

In deze scriptie ga ik op zoek naar welke parameters er nodig zijn om de leefbaarheid in kleine kernen te behouden, te versterken of terug te brengen. De centrale onderzoeksvraag luidt: “Hoe kunnen we de leefbaarheid binnen kleine kernen stimuleren vanuit architecturaal oogpunt, op een manier dat de bewoners verantwoordelijkheid dragen voor het realiseren, en/of voor het verduurzamen van deze ingrepen?” Kleine kernen zijn heel verschillend en hebben een grote ontwikkeling doorgemaakt doorheen de jaren. Via literatuuronderzoek concentreren we ons eerst op dorpen en komen we te weten dat dorpen veranderd zijn van autonome dorpen naar woondorpen. Hierdoor is de focus van wat we in het dorp doen en wat daarbuiten veranderd. Er moet gezocht worden naar een duidelijk toekomstperspectief voor dorpen. Dit moet een aanpak zijn waarbij de eigenheid van het dorp bewaard wordt en hun identiteit versterkt wordt. De kleine kernen in dit onderzoek worden beoordeeld aan de hand van de term leefbaarheid, die ook via literatuur verder verduidelijkt wordt. Hierbij is er een lijst met parameters opgesteld om de leefbaarheid in de verschillende cases te bespreken. Een factor die meespeelt in de leefbaarheid is het aanmoedigen van wandelgedrag. Dit door ontwikkelingen te creëren op menselijke schaal, gemixt landgebruik en een makkelijke voetgangerstoegang en beloopbaarheid te creëren. Ook de activiteiten ter plaatse moeten gestimuleerd worden. Daarom hebben we nood aan publieke plaatsen, zitgelegenheid, aanwezigheid van gemeenschapsplaatsen, verbeteringen in stoep en gebouw randen, groen en generatoren van activiteiten. Deze parameters zijn later afgetoetst op 3 cases gelegen in Limburg. Deze verschillen van ruimtelijke structuur en inwonersaantal van elkaar. Hierbij zien we dat het autonome dorp nog steeds als zeer leefbaar wordt aanschouwd, maar ook dat het woondorp of het dorp met aantrekkelijkheden zeker kwaliteiten hebben. De identiteit van het dorp en het zich hiermee kunnen identificeren van de bewoners bepaalt in grote mate de leefbaarheid.

Inhoud

Voorwoord	3
Abstract	4
Inhoud	
Inleiding	5
Deel 1: HET DORP	6
De evolutie	6
De inwoners	9
Bijzonderheden	11
Toekomstperspectief	12
Deel 2: LEEFBAARHEID	16
Leefbaarheid op verschillende schalen	18
Leefbaarheid binnen dorpen	18
Leefbaarheid in steden	19
Leefbaarheid in stadbuurten	20
Voorwaarden voor leefbaarheid	21
Beloopbaarheid en goede voetgangerstoegang	22
Ontwikkelingen op menselijke schaal en verbeteringen in stoep en gebouwranden	23
Gemixt landgebruik	24
Hogere densiteit	25
Groen	26
Aanwezigheid van publieke plaatsen en gemeenschapsplaatsen	26
Aanwezigheid van zitgelegenheid	27
Generatoren van activiteit	28

Deel 3: Cases	31
Case 1: Martenslinde	33
Case 2: Teuven	39
Case 3: Stevoort	45
Besluit van de 3 cases	51
Conclusie	53
Bibliografie	54
Literatuur	54
Kaarten	56
Tabellen	56
Afbeeldingen	56
Bijlagen	56
Bijlagen	58
BIJLAGE 1: Interview Rinus Stalmeijer en Arie Alleleijn, Teuven.	58
BIJLAGE 2: Interview Ivan Acke, Stevoort.	69

Inleiding

De bakker op de hoek is verdwenen, ook het café in de straat heeft de deuren moeten sluiten. Stilaan verdwijnen meer en meer voorzieningen uit onze kleine kernen. In deze scriptie wordt er zowel gekeken naar kernen op het platteland als kernen die dicht bij een stad gelegen zijn. Er wordt gekeken naar zeer kleine kernen met minder dan 1000 inwoners en kleine kernen met minder dan 5000 inwoners. Hierbij wordt de leefbaarheid onderzocht. Leefbaarheid is een subjectieve beleving van de omgeving. Deze beleving kan beïnvloed worden door de andere inwoners, door de omgeving waarin vrienden wonen en nog veel meer. De centrale onderzoeksvraag luidt dan: "Hoe kunnen we de leefbaarheid binnen kleine kernen stimuleren vanuit architecturaal oogpunt, op een manier dat de bewoners verantwoordelijkheid dragen voor het realiseren, en/of voor het verduurzamen van deze ingrepen?"

In het eerste deel wordt er getracht een beter inzicht te krijgen in de structuur, opbouw en veranderingen van dorpen. Via deze weg wordt een beter inzicht verkregen in de specifieke kenmerken van dorpen, maar ook in het toekomstperspectief van deze dorpen. Op welke manier evolueren zij en hoe kunnen we hierop inspelen. Het tweede deel van deze scriptie bestudeert de kenmerken van leefbaarheid. Deze kenmerken worden niet enkel bekeken op schaal van het dorp, maar ook op schaal van de stad en op schaal van de wijk. Met de informatie die uit dit deel gedestilleerd kan worden wordt een beoordelingsinstrument opgesteld om de cases van deel 3 te evolueren op basis van hun leefbaarheid. In het derde en laatste deel wordt het onderzoek met betrekking tot leefbaarheid geprojecteerd op twee dorpen en een wijk. Hierbij behoren de twee dorpen onder de noemer zeer kleine kernen en behoort de wijk onder de noemer kleine kern. De dorpen zijn ook steeds landelijker gelegen terwijl de wijk nabij de stad gelegen is. Er is in deze scriptie een focus op dorpen, maar deze wordt opengetrokken naar wijken. Dit is gedaan om de gelijkenissen en de verschillen te kunnen bekijken in verband met het eindproject. Het eindproject is gelegen in de stad Maastricht. Dit was noodzakelijk om de omschakeling tussen scriptie en eindproject te kunnen maken. Er wordt in het literatuuronderzoek al aandacht besteed aan het verschil tussen dorpen en wijken als later in de cases wordt dit verder besproken.

Als we zoeken naar een definitie voor een dorp, kunnen we in verschillende bronnen een verschillende definitie terugvinden. Zo wordt het dorp in het boek 'leefbaarheid in kleine kernen' beschreven als een nederzetting in een open ruimte waarvan de inwoners zich vereenzelvigen met de omgeving. Hierbij is de eigenheid van het dorp belangrijk (Bické, 1988). In het boek 'dorp als daad' wordt er meer aandacht gehecht aan de ruimtelijke hoedanigheid van het dorp. Hier wordt het dorp beschreven als een nederzetting in de vorm van een eiland. Een plaats waar gebouwen, erven en collectieve en openbare ruimten samen komen en omsloten worden door een andere wereld. Die andere wereld is dan natuur-, landbouw- en watergebied (Habets, Hajonides, & Schuit, 2004). Ook door Maat-ontwerpers wordt er een poging gedaan. In hun definitie is de kleinschaligheid het belangrijkste. Deze kleinschaligheid vertaalt zich direct in de nabijheid van een aangepast en divers aanbod aan voorzieningen, een aanbod kwalitatieve woon-en werkplekken binnen ieders bereik, de directe relatie met het landschap van het buitengebied en dit via eenvoudige lokale verplaatsingsopties (Maat-ontwerpers, 2017).

Ook in de Dikke Van Dale vinden we een definitie. Deze definitie is tweeledig. Langs de ene kant wordt het beschreven als een groep woningen die kleiner is dan een stad, maar langs de andere kant wordt het ook omschreven als de bewoners (Van Dale, 2018). We kunnen dus een paar belangrijke elementen ontdekken in al deze definities. Hieruit kunnen we dan een eigen definitie opstellen. Het dorp is een kleinschalige kern die een bepaalde eigenheid bezit, deze eigenheid wordt zowel bepaald door de ruimtelijkheid als door de bewoners van het dorp.

De evolutie

Sinds het einde van de 19^e eeuw werd een halfopen bebouwing in het groen erg gepromoot. Na de 2de wereldoorlog hebben de toegenomen welvaart en daarmee de toegenomen mobiliteit ervoor gezorgd dat het platteland nog sterker verstedelijkt werd. De structuur van de omgeving vervaagt. Steden groeien, plattelandskernen breiden uit en de lintbebouwing wordt steeds langer. Dit zorgt ervoor dat het uitzicht van het buitengebied sterk verandert. Het platteland wordt steeds schaarser en we kunnen overal elementen van stedelijkheid herkennen (Maat-ontwerpers, 2017). De kernen worden aan elkaar geregen door bebouwing, daardoor vervagen de grenzen tussen de verschillende kernen.

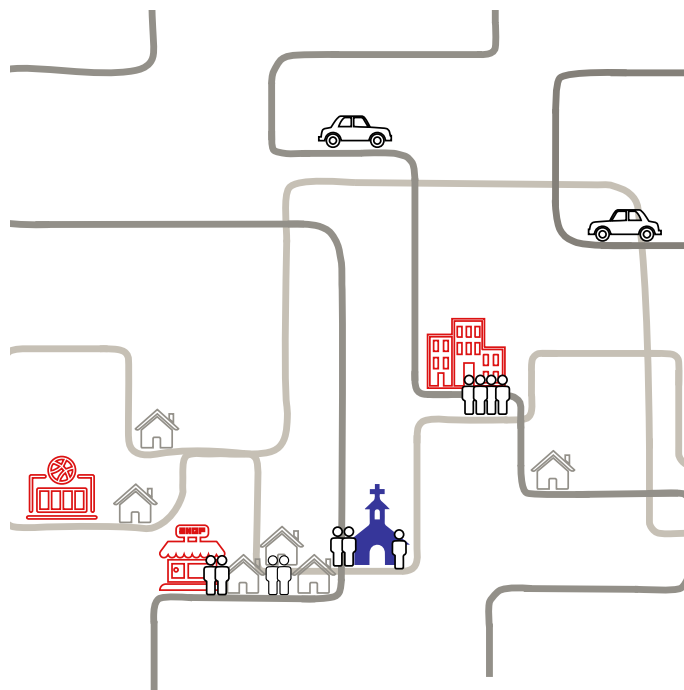
Na het ontstaan van de dorpen is de functie ervan erg veranderd. Vroeger konden we spreken van autonome dorpen. Dit zijn dorpen waarvan de inwoners er al van bij hun geboorte wonen of al meerdere generaties deel uitmaken van de dorpsgemeenschap. In dergelijke dorpen probeerden de inwoners zoveel mogelijk te halen of te doen in het dorp zelf (Thissen & Loopmans, 2013). De mensen binnen het dorp waren aangewezen op en afhankelijk van elkaar. In deze samenleving was de welvaart laag en woonden er veel mensen van eenzelfde familie binnen het dorp. De banden met de familie waren dan ook belangrijk. Je had in deze dorpen veel verplichtingen met grote gevolgen wanneer je deze verplichtingen niet nakwam. Het dorp zorgde voor een sociaal vangnet wat belangrijk was in een periode van geringe welvaart, zonder verzorgingsstaat (Thissen, Van autonoom dorp naar woondorp, 2007).

Als we het autonome dorp vandaag bekijken en we weten dat het inwonersaantal in dorpen en de ontwikkeling van het aantal voorzieningen daalt, dan zouden we kunnen besluiten dat de leefbaarheid ook daalt. We zouden kunnen zeggen dat we in een neerwaartse spiraal terecht zijn gekomen, maar dit is niet altijd waar. De oorzaak van het dalend aantal voorzieningen is de schaalvergroting en het regionaliserende gedrag van de bewoners. Bewoners gebruiken steeds vaker voorzieningen buiten het dorp of de stad. Dit heeft ook te maken met een grotere mobiliteit. De bevolkingsafname kunnen we wijten aan een veranderende samenstelling van de huishoudens (Thissen

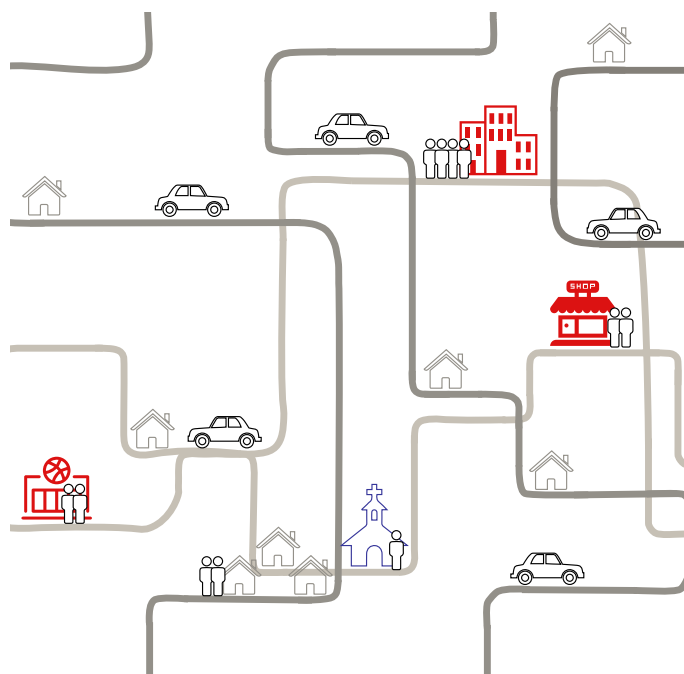
& Loopmans, 2013). Het afnemende inwonersaantal staat dus niet centraal als we naar de oorzaak van het afnemend aantal voorzieningen gaan kijken. Zolang mensen mobiel zijn kan groei van het inwonersaantal geen oplossing bieden voor dit probleem (Maat-ontwerpers, 2017). Wat bij de stagnatie van het inwonersaantal wel belangrijk is, is de leegstand die hierbij komt kijken. Hierbij is het vooral de leegstand van de panden die deze voorzieningen huisvesten. Zij hebben vaak een prominente plaats in het dorp. De leegstand van de functies die zij vroeger verworven hebben en de daarbij komende verloedering kan ervoor zorgen dat de leefbaarheid in deze dorpen gaat dalen. Niet alleen het verdwijnen van de voorzieningen en de leegstand van de panden kan de leefbaarheid in het dorp in gedrang brengen. Het dorp was vroeger ook een belangrijk knooppunt waardoor er zich veel doorgaand verkeer doorheen het dorp beweegt. Dit kan ervoor zorgen dat de verkeersveiligheid in het gedrang komt (Thissen, 2006). De mobiliteit heeft dus een erg grote invloed in de ontwikkelingen die de dorpen meemaken. Enerzijds heeft de mobiliteit ervoor gezorgd dat voorzieningen verdwijnen en dat de verkeersveiligheid afneemt. Anderzijds zullen we zien dat vandaag de mobiliteit heel belangrijk is voor dorpsbewoners en dat zij vaak aangewezen zijn op de auto.

Door de jaren heen zijn dorpen meer en meer geëvolueerd in de richting van woondorpen. In een woondorp is het wonen de belangrijkste functie. De bewoners zijn er niet meer altijd geboren en getogen, maar kiezen op een bepaald moment bewust om in deze omgeving te gaan wonen. Deze inwoners zijn voor werk, voorzieningen en sociale contacten vaak aangewezen op een grotere schaal dan deze van het dorp. Nog steeds is er een groep mensen, die meestal in het dorp geboren zijn, die zo veel mogelijk in het dorp proberen te doen en te halen. Door het dalend aantal voorzieningen lukt dit echter niet meer altijd en zijn ze toch nog aangewezen op een grotere schaal dan die van het eigen dorp (Thissen & Loopmans, 2013). De minder mobiele inwoners krijgen het moeilijk om in het dorp te blijven wonen. Ze raken geïsoleerd en kunnen geen gebruik maken van voorzieningen die elders gelegen zijn.

De verandering van de structuur van het dorp is een reactie op de verandering van onze manier van leven. Deze evolutie moeten we dus zeker niet afschrijven als slecht en het is dan ook niet nodig om terug te grijpen naar het dorpsbeeld van vroeger. Wel is er een

Afb. 1: schematische voorstelling autonoom dorp

Afb. 2: Schematische voorstelling woondorp

gevaar voor het ontstaan van slaapdorpen. Het gevaar is dat ieders sociale contacten, werk en andere activiteiten buiten het dorp liggen en dat iedereen zich 's avonds terugtrekt achter de gevel van zijn eigen woning.

De lokale en sociale interactie wint aan betekenis en herkenningspunten binnen de buurt doen dienst als bron van comfort en veiligheid. Onze woonplaats is vaak een constante in ons steeds veranderende leven. Dit zorgt voor een binding tussen mens en plaats (Forrest & Kearns, 2001 & Ostendorf, 2004). De buurt en zijn omgevingsfactoren kunnen bepalend zijn voor het ontwikkelen van een gemeenschapszin. De kwaliteit van de gebouwde omgeving kan ons gemeenschapsgevoel direct of indirect beïnvloeden. Als we het hebben over indirect wil dat zeggen dat de gebouwde omgeving de kans op interactie vergroot. Als de interactie vergroot is er meer kans op kennismaking tussen personen en creëren we een zwakke verbinding met die personen. Deze zwakke verbindingen vinden bijvoorbeeld plaats tussen burens door oppervlakkige ontmoetingen. Dit kan het begin zijn van een diepgaande en langdurige sociale interactie (Farahani & Lozanovska, 2014). Zowel de zwakke verbindingen als de langdurige verbindingen kunnen bijdragen aan het gemeenschapsgevoel. Zwakke banden kunnen ons het gevoel geven dat we ergens thuishoren, maar geeft ons ook een veilig gevoel en bevordert de sociale ondersteuning. Het aantal banden dat we aangaan in een bepaalde buurt is grotendeels afhankelijk van de duur van ons verblijf. Hoe minder robuust en diepgeworteld onze omgevingsnetwerken zijn, hoe stabiel en conflictvrij de omgeving is (Forrest & Kearns, 2001). Een aantal sterke banden binnen de buurt kunnen het netwerk van zwakke banden dan weer verder aanvullen. Een goede afwisseling tussen sterke en zwakke banden binnen het dorp is dus aangewezen.

Individueel moeten steeds meer hun eigen 'plaats' zoeken in het wereldwijde sociale netwerk. Maar dit netwerk is voortdurend in beweging, waardoor plaatsen waarmee men zich kan identificeren, telkens veranderen of zelfs verdwijnen. Het individu raakt daardoor in zekere zin 'ontheemd' (Bauman, 2009). Er is een hernieuwde behoefte aan eigenheid en gemeenschappelijkheid (Koedoot & de Haan, 2005). Deze eigenheid vindt plaats op de schaal van het dorp en is een kenmerk waarmee de bewoners zich kunnen identificeren. De gemeenschappelijkheid ontstaat doordat iedereen zich in ditzelfde kenmerk kan herkennen.

De inwoners

In dorpen vinden we verschillende soorten inwoners. Langs de ene kant zien we inwoners die verankerd zijn in het dorp, maar langs de andere kant zien we ook inwoners die op een meer vrijblijvende manier verbonden zijn met het dorp. Uit het onderzoek van Kloep (2003) blijkt dat plattelandsjongeren de betrokkenheid bij lokale activiteiten heel belangrijk vinden. Jongeren die de intenties hebben om te blijven, hechten veel waarde aan hun sociale netwerk van familie en vrienden. De houding van ouders en vrienden ten opzichte van het dorp speelt een belangrijke rol in de keuze om het dorp te verlaten of in het dorp te blijven.

Stereotiep krijg je het beeld van stabiele, conservatieve, en naar zekerheid zoekende lokaal gewortelde blijvers tegenover dynamische, ambitieuze en avontuurlijke vertrekkers, die zich eigenlijk een beetje te goed voelen voor het dorpse leven. Dit beeld blijft behouden in de onderzoeken van Kloep (2003) en Farahani & Lozanovska (2014). Volgens dit onderzoek hebben de personen die verankerd zijn in het dorp geen academische ambities en zijn zij geen wereldburgers. Ze vinden de veiligheid van de bekende sociale en fysieke omgeving heel erg belangrijk. Ook in het onderzoek van Lewicka (2014) blijkt dat mensen die eerder traditioneel gebonden zijn tot een plaats over het algemeen lager geschoold en ouder zijn. Het zijn mensen waarvan de sociale verbondenheid beperkt blijft tot de dichtstbijzijnde sociale kring. De mensen die meer een actieve vorm van gebondenheid hebben, voelen die gebondenheid doordat ze onderzoek gedaan hebben naar hun familiegeschiedenis en de plaats waar ze nu wonen (Lewicka, 2014).

We kunnen natuurlijk zien dat ook heel wat jongeren in de dorpen academische ambities hebben. Voor een vervolgopleiding is het echter soms noodzakelijk om het dorp te verlaten, maar dit wil niet zeggen dat de jongeren achteraf niet terugkeren. We kunnen stellen dat deze onderzoeken werken met een zeer stereotiep en verouderd beeld van de inwoners in dorpen. In deze onderzoeken gaat het over vertrekkers en blijvers. Dit onderscheid is erg moeilijk te maken. Ook is het moeilijk om de gewortelde inwoners te definiëren. We kunnen spreken van inwijkelingen, maar kunnen we de

kinderen van inwijkelingen dan wel zien als gewortelde inwoners of niet? De graad van verankering kan bij een inwoner die recent in het dorp is komen wonen sterker zijn dan bij iemand die al zijn leven lang in het dorp woont. Dit heeft te maken met meer factoren dan enkel de lengte van het verblijf. Ook hier zien we de invloed van de mobiliteit weer terugkomen. De sociale omgeving en de buurt worden anders ervaren door de verankerde inwoners dan door de meer vrijblijvende inwoners. De verankerde inwoners zullen een grotere waarde hechten aan de buurt zelf terwijl de meer vrijblijvende inwoners een grotere waarde hechten aan de grotere omgeving rondom de buurt.

In het onderzoek van Gustafson (2014) wordt de binding met een plaats op een heldere manier verduidelijkt. De invloed van mobiliteit komt hier sterk in terug. Hij geeft aan dat er twee soorten belevingen zijn van plaatsen: 'place as roots' en 'place as routes'. 'Place as roots' kunnen we zien als een plaats waar je je thuis voelt. Dit is niet enkel een plaats waar je een langere periode verblijft, maar ook een plaats waar er sterke gemeenschapsbanden gegroeid zijn en een plaats waarvan je lokale kennis bezit. 'Place as routes' zien we eerder bij personen met een grotere mobiliteit. Ze zijn minder verankerd op een plaats, maar ze vinden plaatsen belangrijk als een uitdrukking van mensen hun individuele traject en identiteit van mensen. De persoonlijke ontwikkelingen, persoonlijke prestaties en persoonlijke keuzes staan centraal. Onder 'place as routes' kunnen er ook personen zitten die een gevoel van toebehoren hebben op een bepaalde plaats. Zij voelen zich aangetrokken tot een plaats door bepaalde kenmerken die de plaats bezit, maar het kan ook dat een deel van het levensverhaal van de persoon overeenstemt met een plaats (Gustafson, 2014). Hierbij zien we dat het gaat over het gevoel dat je hebt ten opzichte van een bepaalde plaats en minder over bepaalde groepen bewoners. Toch zien we ook hier dat 'place as roots' meer overeenstemt met bewoners die al voor meerdere generaties op dezelfde plaats wonen en 'place as routes' meer overeenstemt met bewoners die mobieler zijn en meer gebruik maken van het dorp als uitvalsbasis om hun verplaatsingen te starten. Toch is het hier niet uitgesloten dat een nieuwkomer in het dorp vrij snel een beleving van 'place as roots' ontwikkelt, bijvoorbeeld door het snel ontwikkelen van gemeenschapsbanden of de geschiedenis die er zich in het dorp bevindt.

Binnen dorpen is er een sociale controle op wat Jacobs (2009) "acceptabel gedrag" noemde. Het wordt georganiseerd via een web van reputaties, roddel, goedkeuring, afkeuring en sancties. Dit kan enkel werken als mensen elkaar kennen en er nieuwtjes uitgewisseld worden. Of je het nu wilt of niet, in dorpen heb je niet zelf de keuze over wie iets over je weet en wie niet. In dorpen weet iedereen wel iets van je (Jacobs, 2009). Bij het veranderen van de dorpen verandert deze bestaande sociale structuur mee. Sommige dorpsbewoners zullen de verminderende sociale contacten binnen het dorp betreuren. Andere bewoners zijn blij dat de dwingende sociale controle een beetje verdwenen is. De roddelcultuur blijft vaak bestaan, wat door sommige bewoners als storend wordt ervaren (Vermeij, 2015). Deze sociale controle is echter niet alleen negatief. Mensen die het gevoel hebben je te kennen zijn sneller geneigd om je te helpen als dit nodig is. Deze sociale ondersteuning kan zeer aangenaam gevonden worden door bepaalde inwoners.

Bijzonderheden

Vroeger verliep de overgang van publiek naar privé anders in een dorp dan in een stad. In dorpen kende iedereen elkaar. Waardoor deze grens niet aan de voordeur lag, maar dat het normaal was dat mensen langs de achterdeur binnen kwamen tot in de keuken, maar niet verder (Habets, Hajonides, & Schuit, 2004). De achterdeur wordt tegenwoordig echter veel vaker gesloten en de televisie en internet trekken de aandacht naar de wereld buiten het dorp (Vermeij, 2015). Door het verleggen van de focus naar buiten en het opkomen van internet is iedereen verbonden met iedereen over de hele wereld. Dit leidt tot een mentale verstedelijking bij dorpsbewoners (Hospers, Kruidhof, & van Lochem, 2013). Deze mentale verstedelijking zien we nog meer optreden bij kleine dorpen die dicht bij een stad gelegen zijn. Dorpsbewoners die rond de stad wonen zijn sterk op de stad aangewezen en hechten daardoor minder waarde aan het dorpsleven en lokale tradities. Voor hen is het dorp een plaats om rustig te wonen en voorziet het een goede verbinding om naar het werk te gaan (Steenbekkers & Vermeij, 2013). Door het vergroten van het aanbod dat binnen het bereik van de inwoners ligt zal het gebruik versnipperd raken. Mensen van eenzelfde dorp ontwikkelen andere interesse en vinden het niet erg om verder van huis te gaan om deze interesses te kunnen invullen. Ze besteden zo minder tijd samen met de andere bewoners van het dorp.

Een andere reden voor het wegvallen van culturele tradities en de bestaande sociale structuren is de individualisering. Er is een toegenomen keuzevrijheid, er wordt verwacht dat mensen zelf keuzes maken en een eigen verhaal creëren. Mensen hebben op deze manier de controle om hun leven en toekomst in te richten. Deze individualisering leidt tot urbanisering. Van hieruit kan er een groeiende behoefte ontstaan aan meer sociale samenhang en het benoemen van een dorpsidentiteit (Aalvanger & Beunen, 2011). Deze dorpsidentiteit kan pas bepaald worden wanneer dorpsbewoners zich gaan identificeren als een groep. Plekken krijgen een betekenis door de activiteiten die daar plaatsvinden (Koedoot & de Haan, In de buurt van de stad, 2005). De verhalen die we aan een bepaalde plaats kunnen koppelen bepalen grotendeels de waarde die we eraan hechten. Een plaats waar we niet vaak komen is vaak ook niet belangrijk voor ons. In dorpen zijn er vaak ook onbestemde plekken. We zien dat deze heel belangrijk

zijn, maar dat de betekenis die eraan gegeven wordt van persoon tot persoon verschilt. Sommige van deze onbestemde plekken verdwijnen, maar telkens zal er op een andere

plaats wel weer eenzelfde soort plek opduiken. Aan deze plaatsen kan iedereen zijn eigen verhaal en herinneringen koppelen. Dit geeft de plaats een identiteit. Hoe meer erover gepraat wordt, hoe meer de identiteit naar boven zal komen (Habets, Hajonides, & Schuit, 2004). Zo kan ieders verhaal heel verschillend zijn, maar als we deze verhalen met elkaar delen kunnen we toch een gedeelde identiteit ontdekken.

De kleinschaligheid van de kern zorgt ervoor dat iedere openbaar toegankelijke plek deel uitmaakt van de directe, dagelijkse leefomgeving van de dorpsbewoners. In een dorp zou ieder punt niet verder dan een half uurtje kuieren van een ander punt mogen liggen. Dit is belangrijk omdat het niet altijd omgevingen zijn waar je gericht naar toe gaat om er iets specifiek te doen. Het is een soort mentale uitvalsbasis, je kan er onwillekeurig terecht komen als je een wandeling maakt. Het hele dorp is bekend, maar volledig eigen is het daarmee nog niet (Habets, Hajonides, & Schuit, 2004). Deze plekken kunnen leiden tot een sociale samenhang. Belangrijke aanstokers van sociale samenhang zijn ontmoetingen en positieve emoties. We moeten allereerst met mensen in contact komen, maar als dit ook positieve emoties oproept omdat je bijvoorbeeld samen een doel behaald hebt, leidt dit tot onderlinge identificatie en ontstaat er sociale samenhang. Groepsleden identificeren zich met elkaar en zijn onderling afhankelijk. Dit kan leiden tot het vormen van een groepsidentiteit (Aalvanger & Beunen, 2011).

We kunnen zien dat in sommige dorpen nog een aantal voorzieningen aanwezig zijn, maar in andere zijn deze volledig verdwenen. De voorzieningen die er nog zijn worden niet door alle bewoners gebruikt, maar ze worden wel geapprecieerd door alle bewoners. De voorzieningen dragen bij tot een zekere collectiviteit (Habets, Hajonides, & Schuit, 2004). Deze voorzieningen zijn niet altijd haalbaar. In kleine dorpen is het draagvlak voor een commerciële of gemeentelijke voorziening veel kleiner. Bewoners van het dorp voelen daarom dat het noodzakelijk is dat ze zelf iets ondernemen (Vermeij, 2015). Als de bewoners zelf iets ondernemen is er ook hier voor voldoende draagvlak voor nodig. Zoals hiervoor al aangehaald worden voorzieningen door iedereen geapprecieerd, maar maakt niet iedereen hier gebruik van. Op deze manier kunnen deze voorzieningen niet overleven, ook als bewoners dit zelf organiseren is dit niet haalbaar als er slechts een beperkt draagvlak is.

Toekomstperspectief

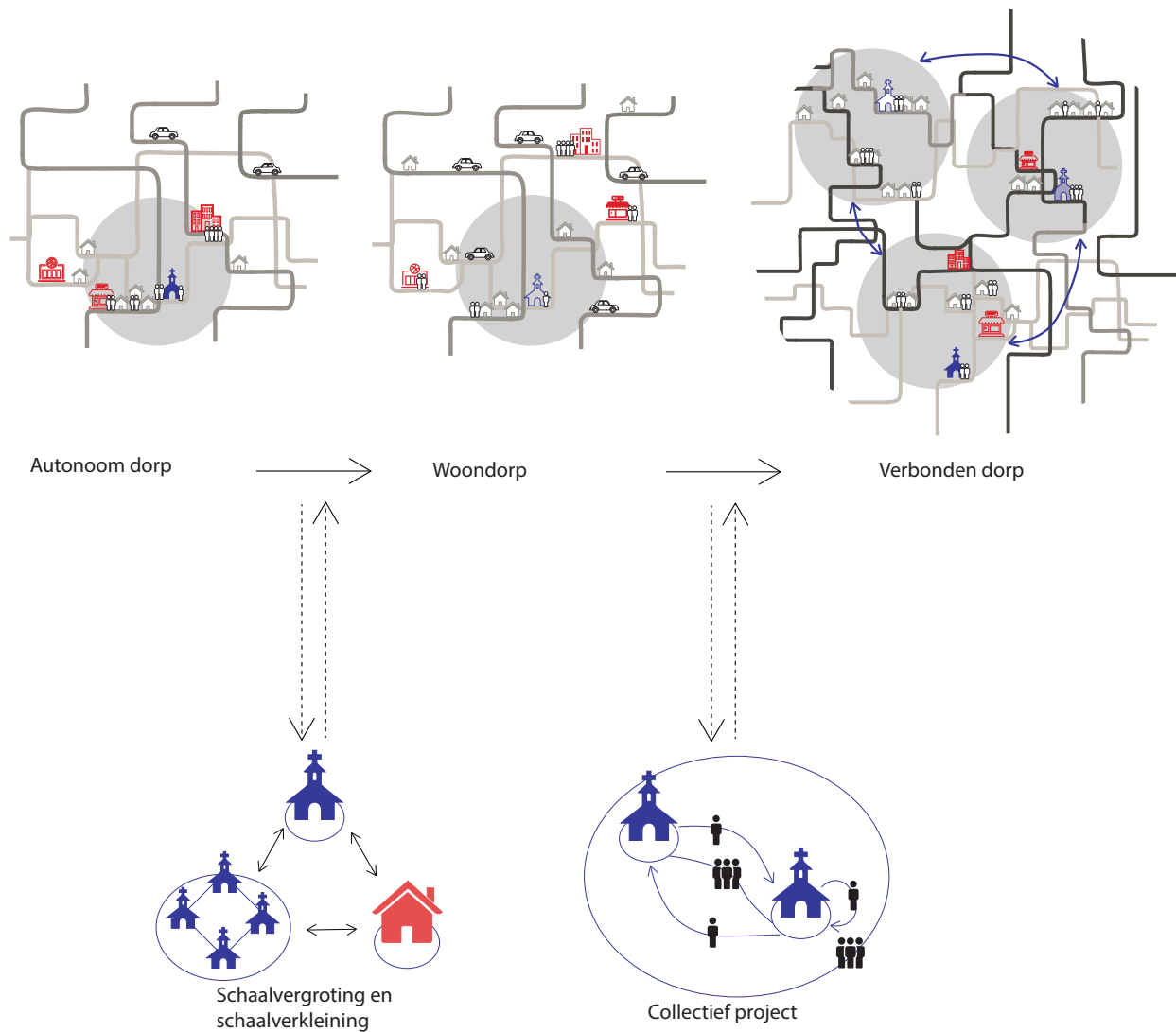
De verandering in structuur en functie van het dorp zorgt voor verandering in de relatie tussen het dorp en zijn inwoners. We zien twee verschillende ontwikkelingen die ervoor zorgen dat de interactie in het dorp afneemt. Door de opkomst van moderne technologieën, media en virtuele netwerken is er een transformatie gebeurd in de manier waarop mensen communiceren (Farahani & Lozanovska, 2014). Door al deze ontwikkelingen zijn we bezig met een veel grotere omgeving dan enkel deze van onze eigen buurt. Hier zien we ook dat om in onze dagdagelijkse behoefte te voldoen we op een grotere regio aangewezen zijn. Langs de andere kant zijn we ook erg aangewezen op onze eigen woning, waardoor interacties met buurtbewoners afnemen. We zien vrijstaande woningen met een private, omheinde tuin. Dit tast niet alleen de ruimtelijke en landschappelijke structuur aan, maar ook de sociale structuur van het dorp (Maat-ontwerpers, 2017). Ondanks deze ontwikkelingen, hebben we wel nog nood aan rechtstreeks contact met elkaar (Farahani & Lozanovska, 2014). De inwoners zijn dan wel niet meer steeds geboren en getogen in het dorp, maar zij hebben ieder bewust voor deze plek als woonplaats gekozen. Idealiter zou de dorpsbinding gebaseerd zijn op lokaal bewust zijn en dorps trots (Maat-ontwerpers, 2017). Dit is echt niet altijd zo. Sommige inwoners van het dorp zien het dorp enkel als uitvalsbasis voor het uitvoeren van diverse activiteiten buiten het dorp. Zij zijn dan ook niet trots op het dorp en hebben weinig notie van wat er lokaal gebeurt. De nood aan rechtstreeks contact wordt dan vervuld met andere personen dan met de inwoners van het dorp.

Toch moeten ontmoetingen gestimuleerd worden in het dorp. Op die manier is de kans op het vormen van zwakke verbindingen groter en wordt het makkelijker om het lokaal bewustzijn te ontwikkelen. Om deze ontmoetingen plaats te laten vinden is het vaak nodig om een ingreep te doen. De manier waarop deze ingreep plaatsvindt is sterk afhankelijk van de staat waarin het dorp zich bevindt. Op sommige plaatsen zijn de bewoners zo ondernemend dat het niet nodig is dat de overheid ingrijpt. De bewoners kunnen de projecten dan opstarten en kunnen deze ook zelf realiseren. Op andere plaatsen is het wel nodig dat de overheid iets doet. De overheid kan hier een project realiseren of de inwoners mogelijkheden laten zien. Een project neerzetten en

ervan uitgaan dat de bewoners het wel zullen overnemen is echter niet genoeg. Er moet samengewerkt worden met de bewoners. Het is dus nodig om het hele proces van identiteitsverandering, dat in de dorpen bezig is, op te volgen (Thissen, Van autonoom dorp naar woondorp, 2007).

Maat-ontwerpers (2017) oppert voor een combinatie tussen bottom-up en top-down ontwikkelingen. Zij leggen in hun onderzoek naar kernversterking in Vlaanderen de nadruk op centraliteit, nabijheid, herkenbaarheid, integratie van beleidsthema's en een zakelijke kwaliteitsslag. Er wordt het voorstel gedaan om toe te werken naar een verbonden dorp. Deze verbinding kan ontstaan tussen dorpen, dorp en stad, dorp en landschap, maar ook tussen verschillende beleidsniveaus. Om deze verbindingen aan te gaan hebben we zowel top-down als bottom-up ontwikkelingen nodig. De top-down ontwikkeling hebben we nodig om deze verbindingen te kunnen maken, maar om de ontwikkeling om te zetten naar een succes hebben we de bewoners nodig, hiervoor hebben we de bottom-up ontwikkelingen nodig. Het bestuur moet ervoor zorgen dat bewoners op een kwalitatieve manier informatie kunnen verkrijgen, maar ook de bewoners moeten samen in hun omgeving willen investeren (Thissen, 2006). Door de schaalvergroting zien we dat inwoners van een bepaald dorp persoonlijk al verbindingen aangaan met andere dorpen of steden. Dit doen ze door een school te kiezen die buiten het dorp gelegen is of naar een winkel in de stad te gaan. Dit is soms genoodzaakt omdat deze voorzieningen niet meer beschikbaar zijn in het dorp, maar soms gebeurt dit ook vrijwillig. Bij het vormen van deze verbindingen op een hoger niveau ontstaat er een kans om zo veel mogelijk mensen van eenzelfde dorp gebruik te laten maken van een voorziening in een ander dorp. Dit kan dan steeds een wisselwerking worden tussen verschillende dorpen of tussen het dorp en de stad. De voorzieningen hebben dan een groter gebruikspubliek, maar we kunnen er de mensen van onze buurt ontmoeten.

We kunnen uit deze bronnen besluiten dat de inwoners van het dorp een heel belangrijke rol spelen in de ontwikkelingen die er kunnen plaats vinden. Daarom is het ook belangrijk te weten waarom inwoners hun woonplaats gekozen hebben. Zo zien we dat ieder dorp andere kwaliteiten heeft. De kwaliteiten moeten we herkennen en we moeten erop inzetten als we naar de toekomst kijken. Thissen (2006) onderscheidt twee

Afb. 3: evolutie van autonoom dorp naar verbonden dorp Gebaseerd op Ontwerpend onderzoek naar kernversterking in Vlaanderen: Beeldbundel (p. 5) door Maat-ontwerpers, 2017 (<https://www.ruimtelijkeordening.be/NL/Diensten/Onderzoek/Studies/articleType/ArticleView/articleId/9085>).

aantrekkelijkheden van dorpen waar we op in kunnen zetten. Langs één kant hebben we kernen met dynamiek door mogelijkheden. Dit zijn kernen waarin mensen vooral de woonmogelijkheid aantrekkelijk vinden. Deze kernen zijn niet ver van werkgelegenheid en snelweg gelegen. Het zijn veilige en kindvriendelijke omgevingen. Langs de andere kant hebben we ook kernen met dynamiek door aantrekkelijkheden. Deze kernen wekken de belangstelling op om er te wonen of er als toerist te verblijven. Het zijn dorpen met unieke lokale kwaliteiten. Dit kan zowel het omliggende landschap zijn als de authentieke monumentale kwaliteit. Bij deze dorpen is de ligging ten opzichte van werkgelegenheid of snelweg niet belangrijk. Bij het onderzoek van Maat-ontwerpers (2017) zien we een aantal kenmerken terugkomen. Deze kenmerken worden in hun onderzoek nog verder uit elkaar getrokken. De woonfunctie als belangrijk kenmerk komt terug, maar hier wordt de verbinding met andere kernen losgetrokken van de woonfunctie en wordt dit als twee aparte kenmerken beschouwd. Ook komt het inzetten op het landschap rondom het dorp terug, wat als dynamiek door aantrekkelijkheden gezien kan worden. Verder komt nog het inzetten op verschillende vormen van voorzieningen aan bod als kenmerk. Deze kenmerken kunnen samen en in diverse combinaties voorkomen. Het is nodig om deze te herkennen en hierop in te zetten als het gaat over dorpsidentiteit.

Om ervoor te zorgen dat de dorpen op een kwalitatieve manier kunnen groeien moeten we naar de toekomst kijken. We mogen echter het verleden van het dorp ook niet helemaal vergeten. Verhalen van dorpsbewoners kunnen heel belangrijk zijn in het zoeken naar een toekomstperspectief. Er moeten dus situaties gecreëerd worden waarin deze verhalen verteld kunnen worden (Thissen, Van autonoom dorp naar woondorp, 2007). We kunnen dus zien dat voor de toekomst van de dorpen het heel belangrijk is om een duidelijke identiteit van het dorp te kunnen herkennen. Deze identiteit is nodig voor de bewoners om zich met het dorp te kunnen identificeren, maar ook naar de omliggende dorpen of steden toe is deze identiteit belangrijk als herkenningspunt. Het proces waarbij deze identiteit tot stand komt dient samen met de bewoners georganiseerd te worden. Dit proces kan ervoor zorgen dat bewoners zich meer betrokken gaan voelen in de buurt en meer geneigd zijn iets te organiseren.

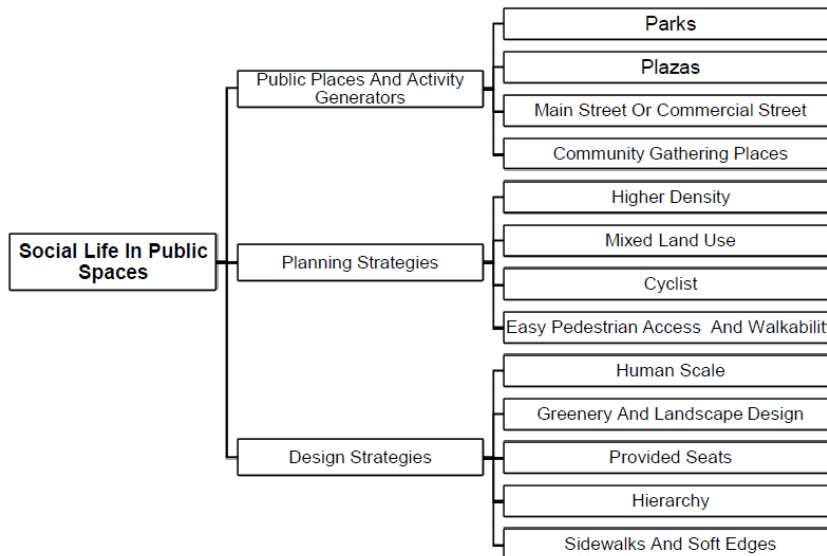

Om te weten hoe we leefbaarheid in een bepaalde buurt kunnen vrijwaren moeten we eerst weten wat leefbaarheid betekent in onze woonomgeving. De leefbaarheid van een bepaalde omgeving heeft te maken met een goede omgeving-gedrag relatie. Leefbaarheid heeft een aantal definities. De algemene definitie vinden we terug in de Van Dale (1997) en luidt: geschikt om erin of ermee te kunnen leven. Het is een soort van minimale waarde, net voldoende. In verschillende domeinen zijn er dan nog verschillende definities. De definities die belangrijk zijn in het kader van mijn thesis staan hieronder opgesomd.

- Leefbaar als politiek begrip: volgens het proefschrift van Den Hartog is leefbare stedenbouw synoniem voor de wijkgedachte, het faciliteren van sociale interactie op buurt- en wijkniveau.
- De kennelijke leefbaarheid: De kennelijke leefbaarheid van een omgeving blijkt uit hoe lang en gelukkig mensen er leven. Deze vorm van leefbaarheid legt dus de nadruk op de goede match tussen mens en omgeving.
- Gepercipieerde leefbaarheid: Leefbaarheid is de waardering, of het gebrek aan waardering, van het individu voor zijn of haar leefomgeving. Ook hier zien we dat een goede combinatie tussen mens en leefomgeving cruciaal is (van Dorst, 2005).

Afb 4: Voorwaarden voor leefbaarheid
 Overgenomen uit A framework for exploring the sense of community and social life in residential environments (p.7) door Farahani & Lozanovska, 2014

We kunnen stellen dat leefbaarheid en levendigheid niet als synoniemen gebruikt kunnen worden. Onder levendigheid kunnen we verstaan dat iets vol met leven is. Een aantal synoniemen zijn enthousiast, dartel, vitaliteit en animo. Als een buurt levendig is kunnen we zien dat deze ook leefbaar is, maar andersom geldt dit niet.

Om de leefbaarheid in de woonomgeving te bekijken moeten we ook de woonomgeving definiëren. Wat we ervaren als de woonomgeving valt niet altijd samen met de grenzen van de buurt of wijk. Het is de omgeving van de woning die door de bewoner regelmatig wordt gebruikt. Dit kan een woongebouw zijn, een straat, een buurtdeel, een buurt of een dorp. De woonomgeving van een kind is kleiner en breidt zich mee uit naarmate het kind groeit. Dit gebeurt omdat kinderen een groter stuk van de omgeving zonder toezicht kunnen gebruiken (van Dorst, 2005). In het onderzoek naar leefbaarheid worden verschillende soorten woonomgeving bekeken, dit kunnen zowel dorpen, steden, wijken of delen hiervan zijn. In het verdere onderzoek en het toepassen van de parameters wordt er gefocust op de leefbaarheid in kleine kernen. De waardering die bewoners voor een bepaalde omgeving hebben is subjectief en kan daarom sterk veranderen in de tijd. Het heeft te maken met perceptie. Als burens kunnen verhuizen naar een betere buurt zullen de achterblijvers ook minder tevreden worden over hun eigen woonomgeving. De feitelijke uitrusting van de omgeving zal dus wel meespelen, maar de beoordeling van die feitelijke uitrusting door de bewoners is het belangrijkste (Van Dorst, 2005 & Thissen, 2006). De kwaliteit van de interactie tussen mens en omgeving bepaalt in grote mate de leefbaarheid. Dit staat bekend als de kennelijke leefbaarheid (van Dorst, Een duurzaam leefbare woonomgeving, 2005). In een leefbare buurt vinden er interacties plaats tussen personen. Er kunnen aanpassingen gebeuren in de gebouwde omgeving om deze interacties te stimuleren. We kunnen de interactie verhogen door mensen te stimuleren om te wandelen, maar ook door het organiseren van activiteiten op bepaalde plaatsen. Het wandelgedrag kunnen we aanmoedigen door een hogere dichtheid te creëren, ontwikkelingen op menselijke schaal, gemixt landgebruik en een makkelijke voetgangerstoegang en beloopbaarheid. Als we dan ook de activiteiten ter plaatse willen aanmoedigen hebben we nood aan publieke plaatsen, zitgelegenheden, aanwezigheid van gemeenschapsplaatsen, verbetering in stoep en gebouw randen, groen en generatoren van activiteiten. (Farahani & Lozanovska, 2014). Op deze punten wordt verder nog

dieper ingegaan.

Een ander punt waardoor de leefbaarheid verhoogt is de verbondenheid tot onze woonplaats. Om dit verder te bekijken wordt eerst het begrip plaatsgebondenheid verder uitgelegd. Plaatsgebondenheid is de interactie die ontstaat tussen mensen en hun omgeving (Seamon, 2014). We kunnen plaatsgebondenheid zien als het toekennen van emoties aan een bepaald object waarmee we verbonden zijn. Het is een gevoel van toebehoren, het gevoel van op een plaats te willen blijven of zo snel mogelijk terug te willen keren als men weg is (Lewicka, 2014).

Net zoals bij leefbaarheid kunnen we plaatsgebondenheid niet enkel beoordelen aan de hand van de fysieke omgeving. De fysieke omgeving hangt altijd samen met de beleving en de betekenis van deze omgeving. Hoe we deze beleving of betekenis opvatten zorgt ervoor dat we verschillende graden van gebondenheid kunnen voelen (Seamon, 2014). De plaats waar we het hier telkens over hebben kan verschillend zijn en heeft dus verduidelijking nodig. De plaats is een omgeving waarin en waardoor acties van personen samen kunnen komen in een ruimte. Deze personen kunnen zowel individuen als groepen zijn. De schaal van deze plaats kan ook verschillen. Het kan eerder een interieur element zijn, maar het kan ook een kamer, gebouw, stad of regio zijn (Seamon, 2014; Scannell & Gifford, 2014). De verschillende schalen kunnen wel verschillende punten van belang hebben. Bij een woning zullen vooral fysieke factoren belangrijk zijn terwijl bij een gebouw, de buurt of de stadswijk vooral sociale factoren belangrijk gevonden worden. De duur van een verblijf is vaak een bepalende factor in de plaatsgebondenheid die we voelen (Gustafson, 2014). Plaatsgebondenheid is een gevoel dat we hebben ten opzichte van een bepaalde plaats. Dit gevoel hangt gedeeltelijk samen met de kenmerken van leefbaarheid. Als een buurt niet leefbaar is is het ook moeilijk om eraan gebonden te geraken. Plaatsgebondenheid is echter iets wat zich afspeelt in ons onderbewustzijn en wordt dus ook nog op andere manieren beïnvloed. We kunnen niet gebonden zijn aan een plaats die we nog nooit gebruikt hebben. Meestal staan we niet stil bij de manier waarop we een plaats gebruiken, maar onze handelingen op die plaats worden ondersteund en teweeggebracht door die plaats. We bewegen ons door de ruimte. Deze bewegingen zijn vaak routine geworden omdat we eenzelfde plaats vaker gaan gebruiken. We zijn echter niet de enige die deze plaats

gaan gebruiken en die deze routine ontwikkeld hebben. Op de plaatsen waar veel mensen deze routine ontwikkeld hebben kunnen we contacten leggen. Doordat we contact leggen met anderen en meningen met hen kunnen uitwisselen krijgt een plaats een andere betekenis voor ons. Onze onopgemerkte handelingen dragen bij tot de opbouw van betrokkenheid tot een bepaalde plaats (Seamon, 2014). Achteraf ontstaan deze contacten niet meer toevallig, maar gaan we gebruik maken van een bepaalde plaats zodat we contact kunnen maken met anderen.

Plaatsgebondenheid kan ervoor zorgen dat we ons gebonden voelen tot elkaar en ons apart wanen van de rest van de wereld, maar kan er ook voor zorgen dat onze relatie met de rest van de wereld duidelijk wordt omdat we hierop aangewezen zijn voor onze basisbehoeften, sociale contacten en gemeenschappelijke relaties. Er ontstaat altijd een betrokken partij en een uitgesloten partij (Seamon, 2014). Zo zien we bijvoorbeeld dat sommige gebruikersgroepen zich een plaats volledig toe-eigenen en andere gebruikersgroepen daarom geen gebruik meer kunnen maken van deze plaatsen.

Leefbaarheid op verschillende schalen

Leefbaarheid gaat om een goed omgeving-gedrag relatie. Hierbij zien we dus dat als ons gedrag anders is de omgeving ook anders zou moeten zijn. Is de leefbaarheid dan anders in dorpen dan in steden? Het is aangewezen om te kijken of de voorwaarden voor leefbaarheid anders zijn in een dorp, een stad of een stadswijk.

Leefbaarheid binnen dorpen

Bewoners van een dorp worden vaak gezien als een sociale en homogene groep. Er wordt uitgegaan van een collectiviteit, maar vaak bestaat deze niet. Deze nuance is belangrijk als we de leefbaarheid in dorpen willen onderzoeken. In ieder dorp heb je bewoners die het dorp op uiteenlopende manieren gebruiken en dus ook een verschillende relatie hebben met de omgeving. Sommigen komen niet vaak buiten het dorp en het dorp is dan een groot deel van de leefwereld van deze inwoners. Anderen komen slechts 's morgens en 's avonds in het dorp, maar hun werk, sociale contacten, ... liggen elders. We moeten dit steeds meenemen in het onderzoek en niet maar een beperkte groep mensen in rekening nemen (Thissen, 2006).

Wonen is vaker en vaker de belangrijkste functie in het dorp. Als het wonen als positief ervaren wordt, dan wordt de leefbaarheid vaak ook positief beoordeeld. Als mensen graag in hun dorp wonen, willen ze vaak ook helpen bij het verbeteren van de situatie in het dorp. Het gevolg hiervan zijn dorpsinitiatieven. Deze initiatieven kunnen soms lijken op voorzieningen, maar zijn dat niet. Ze zijn gesteund op dorpsbewoners en zij creëren op deze manier een band met het dorp, zo vormen ze dorpsstrots (Thissen, 2006). De dorpsbewoners waarop deze projecten steunen zijn zeer belangrijk. Bewoners willen vaak wel een handje helpen, maar er zijn ook personen nodig die het volledige project coördineren.

Volgens Thissen (2007) is de evolutie van autonoom dorp naar woondorp zeker positief. De woonkwaliteit is hoog, er is een relatief grote betrokkenheid en een goede mobiliteit (Thissen & Loopmans, 2013). Mensen blijven niet meer hun hele leven op eenzelfde plaats wonen. In hun zoektocht naar een nieuwe woonplaats gaan ze op zoek naar

een omgeving waar gelijkgestemden wonen. Op deze manier ontstaan er homogene omgevingen. In een homogene omgeving ontstaan er niet snel conflicten en kunnen er goede sociale relaties opgebouwd worden. We kunnen ons steeds identificeren met de anderen. Het is aangewezen om naar de positieve aspecten van het woondorp te kijken en van daaruit verder te bouwen in plaats van terug te grijpen naar het autonome dorp van vroeger. Inwoners moeten de vrijheid krijgen om zichzelf te organiseren en invloed te hebben op hun woonomgeving. Het gevoel van verantwoordelijkheid voor hun woonomgeving moet aangescherpt worden; zo kunnen we komen tot een goede woonomgeving (Ostendorf, 2004). De homogenisatie van de woonomgeving wordt echter niet overal als positief aanschouwd. Zo geeft Lewicka (2014) aan dat homogenisatie ervoor zorgt dat we gaan vergeten en de geschiedenis van een plek verloren kan gaan. In de literatuur vinden we veel tegenspraken over de vraag of nu net een homogene buurt beter is of net een heterogene buurt. Door omringd te zijn met mensen die hetzelfde zijn, kan het dat we een vertekend beeld krijgen van de wereld en dat enkel onze kant van het verhaal belicht wordt. We gaan ons op deze manier ook erg scheiden van andere homogene buurten wat een hevige onderlinge strijd kan opleveren. Een erg heterogene buurt kan er dan weer voor zorgen dat we moeilijk sociale contacten kunnen leggen en er geen sociale cohesie zal ontstaan. We zullen dus steeds een evenwicht moeten vinden tussen een volledig homogene en een volledig heterogene buurt.

Leefbaarheid in steden

In het boek van Jane Jacobs (2009) wordt het verschil tussen dorpen en steden zeer zwart-wit weergegeven. Hierin zien we dat in de steden de meeste mensen onbekenden zijn voor elkaar. Dit is volgens Jacobs te wijten aan de hoge dichtheid. Zelfs mensen die niet af wonen zijn al onbekenden. In recenter onderzoek wordt dit op een andere manier belicht. Mensen in de stad hebben zeker contact met elkaar, maar dit vindt op een andere manier plaats dan bijvoorbeeld in een dorp. Ze observeren elkaar, overheoren gesprekken van anderen, groeten vluchtig, praten over het weer, wisselen oogcontact en wisselen een glimlach uit. Het zijn allemaal uitingen van warmte. Stedelingen tonen op deze manier de betrokkenheid met burens en straatgenoten (van Ulden, Heussen, &

van der Ham, 2015).

Stedelingen kennen de mensen rondom hen vaak minder goed. Dit kan op verschillende manieren verklaard worden. Stedelingen wonen vaker in flats en hun voordeur komt niet rechtstreeks uit op de straat. Hierdoor krijgen ze geen kans om een deel van de openbare ruimte op te eisen. Ze komen de burens ook vaker tegen in een portiek of gang. Hierbij kruis je elkaar enkel en is er minder kans op een spontane babbel. Dit is bijvoorbeeld anders als je in de voortuin aan het werken bent en de buurvrouw is gelijktijdig de ramen aan het wassen (Steenbekkers & Vermeij, 2013). Een andere oorzaak is dat mensen in de stad vaak cultureel 'anders' zijn dan wijzelf. Dit wilt zeggen dat de stad vaak een heterogene omgeving is. We gaan minder snel diepe relaties aan met iemand die niet veel met ons gemeen heeft (van Ulden, Heussen, & van der Ham, 2015).

Als we de contacten die stedelingen aangaan vergelijken met de contacten die plattelandsbewoners aangaan zien we ook hier verschillen. Stedelingen hebben vaker contact met vrienden terwijl plattelandsbewoners vaker contact hebben met burens en familie. Vooral bij jongeren is het verschil in burenscontact tussen steden en het platteland erg groot. In de stad heeft een kwart van de jongeren geen of nauwelijks contact met de burens. In dorpen hebben veel meer jongeren contact met de burens. Dit is te verklaren doordat mensen op het platteland over het algemeen langer op dezelfde plaats blijven wonen. Hierdoor zou de sterkere sociale samenhang in dorpen verklaard kunnen worden (Steenbekkers & Vermeij, 2013). In dorpen wordt er ook meer verwacht dat je contact hebt met de burens. Je gedraagt je zoals het sociaal wenselijk is. Ook al is de sociale samenhang in de stad minder sterk dan in een dorp, toch is het aangewezen dat stedelingen bekend zijn met elkaar. Ze moeten elkaar niet persoonlijk kennen, maar het herkennen van je straatgenoten verhoogt de veiligheid. Dit doordat er informeel toezicht gehouden kan worden door de straatgenoten op de straatgenoten (van Ulden, Heussen & van der Ham, 2015 & Jane Jacobs, 2009). Als je niet weet welke mensen bij je in de straat wonen kan je ook niet ingrijpen als er iets raar gebeurt.

Leefbaarheid in stadbuurten

In stadsbuurten vinden we hetzelfde soort inwoners als in de stad. Er is minder contact tussen de bewoners dan op het platteland, maar door lokale initiatieven wordt het contact in deze buurten wel versterkt. Het is niet aangewezen om van stadsbuurten op zichzelf staande ministadjes te maken. Stadsbewoners hebben een groot gebruik- en keuzegemak en willen dit ook behouden. De sfeer in de straat of buurt is wel belangrijk (Jacobs, 2009).

De buurt is de bemiddeling tussen de straten en de stad als geheel. De stad als geheel mag niet vergeten worden (Jacobs, 2009 & Farahani en Lozanovska, 2014). Het is een niveau waar veel beslissingen worden genomen die betrekking hebben op de buurt. Een buurt is vaak moeilijk te onderscheiden van andere buurten. Het is niet economisch, politiek of sociaal autonoom (Jacobs, 2009).

Hier worden heterogene en homogene buurten opnieuw ter discussie gesteld. Heterogeniteit kan bijdragen tot contact tussen bevolkingsgroepen en daardoor kan de buurt beter gebruikt worden. Echter is een heterogene buurt geen garantie voor het ontstaan van sociale contacten tussen verschillende groepen. Persoonlijke voorkeuren van mensen gaan sneller uit naar homogene buurten. Sociale gelijkheid bevordert in het algemeen coöperatieve sociale relaties. Als bewoners sterk sociaal verschillend zijn zullen mensen minder bereid zijn zich in te zetten voor de publieke sfeer. Dit is veelal verbonden aan het wantrouwen tussen leden in de groep. Ruimtelijke nabijheid in combinatie met een grote sociale afstand zal dus volgens deze theorie niet bevorderlijk zijn voor het aangaan van sociale relaties.

In veel buurten kunnen we echter wel een heterogeniteit herkennen. Er zijn zo veel verschillende culturen dat het integreren in een buurt bijna een illusie wordt (Völker & Verhoeff, 1999). Door de grote verscheidenheid zullen bewoners een opdeling gaan maken op basis van leefstijl, smaak of sub-cultuur. Iedereen heeft zijn of haar eigen contacten en deze vinden steeds vaker plaats buiten de buurt. Dit is te wijten aan mobiliteit en een diversificatie aan communicatie netwerken (Völker & Verhoeff, 1999). In de wijken die in de na-oorlogse periode zijn opgebouwd zien we dat er veel aandacht

is voor gemeenschapszin. Er werden veel collectieve ruimten voorzien, maar al snel moesten deze plaatsen wijken voor parkeerplaatsen of woningbouw. De openbare ruimte wordt steeds minder gebruikt en de focus verschuift naar de private rijkdom. Nu zien we dat we terug meer aandacht willen voor de gemeenschapszin (Koedoot & de Haan, *In de buurt van de stad*, 2005).

In dorpen zagen we al dat steeds meer brandpunten van het sociale leven buiten de wijk komen te liggen. Dit zien we ook gebeuren in de stadswijken. Er ontstaat een gebrek aan gelegenheid tot contact en de buurt zal geen gemeenschap meer vormen. De buurt is echter een belangrijk referentiepunt om naar te verwijzen bij stedelijke relaties. De publieke ruimtes worden dus terug belangrijker. Ze verbinden verschillende straten met elkaar, maar organiseren ook ontmoetingen of er kunnen activiteiten plaatsvinden.

In een wijk moet er door de grotere heterogeniteit op toegezien worden dat een bepaalde plek niet toegeëigend wordt door een bepaalde groep mensen. Dit is een dominante groep die een eenzijdige stempel op een plek drukt (Koedoot & de Haan, *In de buurt van de stad*, 2005). Het is een moeilijke afweging om te maken. Het is positief als een bepaalde groep zich een plaats toe-eigent, maar andere groepen moeten ook nog steeds gebruik kunnen maken van de openbare ruimte zonder het gevoel te hebben op privéterrein te zijn.

Voorwaarden voor leefbaarheid

Zoals hierboven besproken zijn er verschillende voorwaarden voor de leefbaarheid. In eerste instantie zijn dit ingrepen waardoor mensen elkaar zoveel mogelijk gaan ontmoeten. Mensen moeten zich zoveel mogelijk al wandelend kunnen voortbewegen. Dit kan als doel op zich aangemoedigd worden, maar er kunnen ingrepen gebeuren die mensen aanzetten tot het wandelen. Dit zijn bijvoorbeeld ontwikkelingen op menselijke schaal en een goede stoep en gebouwrand, gemixt landgebruik en een hogere densiteit. Om de leefbaarheid te vergroten moeten we ook de activiteiten ter plaatse aanmoedigen. Hiervoor hebben we publieke plaatsen nodig, zitgelegenheden, groen en generatoren van activiteiten (Farahani & Lozanovska, 2014).

Beloopbaarheid en goede voetgangerstoegang

De beloopbaarheid is erg afhankelijk van de mate van verkeer in de omgeving. Dit bepaalt sterk de beleving van de buurt. In straten met licht verkeer ligt het aantal naburige en bezoekbare activiteiten veel hoger dan in de straten met druk verkeer. Als je woning omringd is door straten met licht verkeer dan zie je een groter deel als je eigen territorium. Het verkeer beïnvloedt de perceptie die mensen hebben van hun woonomgeving en zal daardoor ook indirect het sociale leven beïnvloeden in de residentiële straten (Farahani & Lozanovska, 2014). Als het verkeer minder druk is zal dit geassocieerd worden met een veilige woonomgeving (Thissen, 2006). In dorpen zien we dat het vroeger belangrijke knooppunten waren. Hierdoor lopen er vaak drukke verkeerswegen doorheen het dorp. Dit kan ervoor zorgen dat de verkeersveiligheid in het gedrang komt (Thissen, 2006). Als een drukke verkeersweg een kern doorsnijdt bestaat het gevaar dat deze delen echt als losstaande delen ervaren worden door de bewoners.

Deze elementen hangen nauw samen met locatie en transport. Hieronder valt de afstand tot werkgelegenheid, opleiding en stedelijke centra, transportmogelijkheden, en afstand tot familie en vrienden (Skifter Andersen, 2011). Iedereen wil mobiel zijn en wil een zo snel mogelijke verbinding tussen thuis en werk, maar niemand wil in de buurt van het drukke verkeer wonen. De beperkte mobiliteit van ouderen is hier een belangrijk aandachtspunt. Ouderen beschikken vaak niet meer over een auto waardoor de

verbindingen met het openbaar vervoer belangrijker worden. Ook voor schoolgaande jeugd is dit vaak het geval. Als de school dichterbij is, is een goede fietsverbinding van groot belang (Paret, 2013). De mobiliteit van iedere leeftijdsgroep is belangrijk. Je wil je zo veel mogelijk zelfstandig doorheen de omgeving kunnen bewegen.

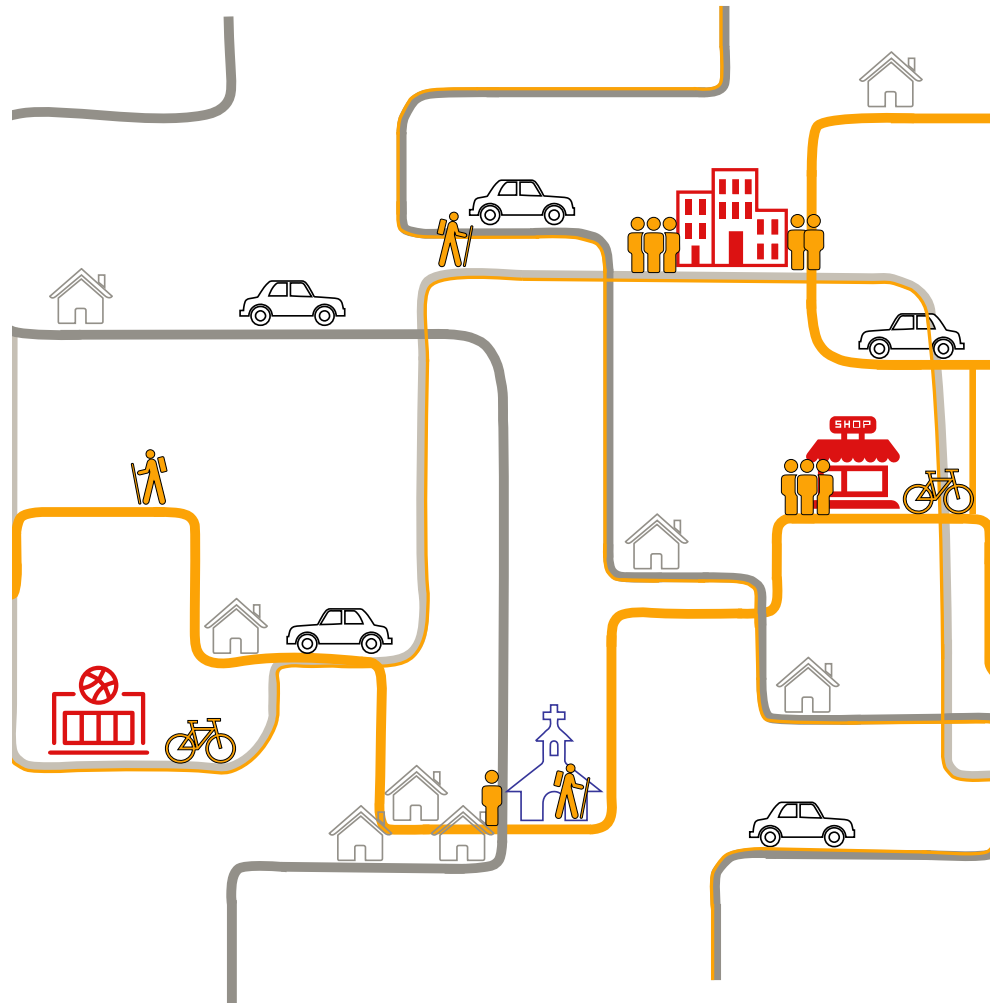

Ontwikkelingen op menselijke schaal en verbeteringen in stoep en gebouwranden

De stoep doet dienst als een overgangszone tussen privé en publiek. Deze zijn belangrijk omdat er ontmoetingen plaatsvinden tussen burens, andere straatgenoten en onbekenden. Deze gesprekken ontstaan spontaan, bijvoorbeeld omdat de bewoners aan het tuinieren zijn. Niet enkel de voortuin kan zorgen voor een overgang tussen privé en publiek. Een gedeelte van de stoep kan ook toegeëigend worden waardoor deze overgang minder hard wordt. Dit kan dan dienstdoen als een veilige plek van waaruit het leven in de buurt geobserveerd kan worden en waar er contact gezocht kan worden met andere stedelingen. Dit draagt bij tot het herkennen van de buurtbewoners en daardoor ook aan de veiligheid van de omgeving (van Ulden, Heussen, & van der Ham, 2015). Het toe-eigenen van het gedeelte voor de woning geeft ons de mogelijkheid om naar de buurtbewoners te kijken en het geeft hen de kans om naar ons te kijken. Veel activiteiten die het sociale leven bevorderen starten in de voortuin. De voortuin is een semi-privaat stuk dat een buffer creëert tussen de woning en de straat. Hierdoor kunnen bewoners zelf de maat van interactie en intimiteit beïnvloeden. De buurt wordt op deze manier een verlengde van het huis. We drukken onze eigen identiteit uit door gebruik te maken van onze woning en de directe woonomgeving (Farahani & Lozanovska, 2014).

Er moet wel gewaarschuwd worden voor diepe voortuinen die afgeschermd worden met een heg of een hek. Deze tuinen zijn vaak heel diep en het contact met voorbijgangers wordt volledig afgeschermd. Op deze manier wordt het sociale contact net afgeweerd in plaats van aangemoedigd (van Ulden, Heussen, & van der Ham, 2015). Vaak zien we echter wel dat een voortuin maar weinig gebruikt wordt. In de zomer wordt er door sommigen getuinierd, maar vaker en vaker zien we dat deze gebieden volledig verhard worden. Hierbij heeft dit gebied geen sociale meerwaarde. In onderstaande foto is een gedeelte van het straatbeeld in Teuven te zien. Je kan zien dat twee woningen beschikken over een voortuin waardoor er een zachte overgang tussen privé en publiek gemaakt kan worden. De woningen op het einde van de straat beschikken niet over een

Afb. 5: Voetgangerstoegang en beloopbaarheid

Gemixt landgebruik

Als we nu in het dorp of de buurt binnenstappen wordt het straatbeeld gedomineerd door wonen. Dit geeft niet alleen een monotoon beeld, maar ook de sfeer is eenzijdig. Vroeger werden buurten opgebouwd rond voorzieningen, zoals de kerk en het marktplein. Maar ook andere voorzieningen zoals winkels, restaurants, aanbieders van cultuur en ontspanning, scholen, sportfaciliteiten en speelplaatsen (Skifter Andersen, 2011). Een groot deel van deze faciliteiten verdwijnt door de groeiende mobiliteit. Zoals eerder aangegeven, hoeft dit niet noodzakelijk een probleem te zijn. Door de schaalvergroting kunnen we naar faciliteiten die verder gelegen zijn (Paret, 2013). Het verdwijnen van voorzieningen is niet erg, maar er moet nog steeds aanleiding zijn tot ontmoetingen en gemeenschap ondersteunende functies (Thissen, 2007). In kleine dorpen verdwijnt steeds vaker de school. Hierbij is het belangrijkste punt niet dat zoveel mogelijk scholen behouden blijven, maar vooral dat alle kinderen onder redelijke voorwaarde toegang hebben tot een kwaliteitsvolle school. Volgens Thissen (2007) heeft het verdwijnen van een school of een kerk vooral invloed op de identiteit van de buurt. Voor de sociale structuur is dit minder dramatisch (Thissen, Van autonoom dorp naar woondorp, 2007). In ander onderzoek lezen we dat dit ook opgevangen kan worden door recreatie of toerisme (Farahani & Lozanovska, 2014). Nochtans is de school, of in sommige gevallen ook de kerk nog een belangrijke plaats om andere personen te ontmoeten. Als deze voorzieningen verdwijnen uit het eigen dorp is er een gevaar dat de mensen uit het dorp zich gaan verspreiden over scholen in de buurt. Op die manier kan de school of andere voorzieningen geen dienst meer doen als een ontmoetingsplaats voor mensen die in eenzelfde buurt wonen. Stokvis (2014) stelt vast dat de voetbalploeg die vaak wel nog in de buurt aanwezig is ook als ontmoetingsplaats dienst kan doen. Het samen spelen of samen supporteren kan een saamenhorigheidsgevoel teweegbrengen. We kunnen echter wel zien dat steeds vaker de voetbalploeg een fusie is tussen clubs uit de omliggende dorpen. Dit kan een opstap vormen naar het verbonden dorp.

Hogere densiteit

Een hogere densiteit geeft vooral een verschil in de manier van samenleven. Dit kunnen we zien in het verschil tussen de leefbaarheid in de stad en in de buurt of het dorp zoals hierboven besproken. De leefbaarheid komt vooral in het gedrang op plaatsen met een lagere densiteit omdat voorzieningen er moeilijker overleven. Waar minder mensen zijn komen ook minder mensen op straat en is het moeilijker om banden aan te gaan met andere inwoners van de buurt.

Bij het verhogen van de densiteit komen meestal andere soorten bebouwingstypes aan bod. Bij veel van deze types wordt de individuele expressie van de bewoners ondergeschikt aan een samenhangend en ingetogen straatbeeld. De begrenzingen van de tuin en de aangrenzing aan de straat worden mee ontworpen. Zo ontstaat er een uniform geheel. Bij deze types zien we dat de woningen vaak gestapeld worden. Deze stapelingen zorgen ervoor dat er minder voordeuren grenzen aan de straat. De overgang tussen privé en publiek gebeurt in een tussenruimte. Deze tussenruimte is vaak volledig afgesloten van de straat. De individuele expressie wordt hierdoor sterk beperkt (van Ulden, Heussen, & van der Ham, 2015). We zien dat mensen uit eenzelfde wijk of eenzelfde bouwblok wel contact hebben met elkaar maar dat het contact met de andere mensen uit de buurt moeilijker verloopt.

Groen

Een grotere hoeveelheid groen draagt bij tot een groter gevoel van welbevinden (Burton, Mitchell, & Stride, 2011). Spelen in de natuur zorgt ervoor dat kinderen meer fysieke activiteit hebben gedurende de dag. Ze ontwikkelen betere motorische vaardigheden en een beter mentaal welbevinden. De tijd die doorgebracht wordt in de natuur zorgt ervoor dat stress verminderd wordt. Kinderen moeten kunnen spelen in ongeplande en niet georganiseerde natuur. Dit moet toch veilig zijn zodat ze er kunnen spelen zonder toezicht van ouders. (Gundersen et al., 2016). Niet enkel voor kinderen is de aanwezigheid van groen belangrijk. Vooral in steden is het belangrijk om een rustige plek te kunnen vinden waar je weg kan uit de drukte. In de context van mijn onderzoek is dit dus minder belangrijk aangezien kleine kernen vaak al in een rustige omgeving gelegen zijn.

Aanwezigheid van publieke plaatsen en gemeenschapsplaatsen

Leefbaarheid wordt gestimuleerd door plaatsen waar mensen elkaar kunnen ontmoeten. Op veel plaatsen waar de voorzieningen verdwijnen ontstaan er gemeenschapsinitiatieven in de plaats. Dit gebeurt meestal op plaatsen waar de sociale cohesie al succesvol is. De initiatieven kunnen verder gestimuleerd worden door plaatsen te voorzien waar mensen kunnen samenkomen. Zo heeft iedere buurt minstens een plaats binnen en een plaats buiten nodig om deze initiatieven te laten groeien en doorgaan (Thissen, Van autonoom dorp naar woondorp, 2007). Door het behalen van resultaten met deze initiatieven gaan we positieve emoties koppelen aan onze groepsleden en aan deze plaatsen. De sociale samenhang zal groeien en de groepsleden krijgen onderling een betere band. Dit kan leiden tot het vormen van een groepsidentiteit (Aalvanger & Beunen , 2011).

Als jongeren zich in de openbare ruimte bevinden heeft dit een andere perceptie dan bij volwassenen. We merken dat adolescenten (11-19 jaar) vaak niet welkom zijn in de publieke omgeving. Ze worden hierdoor dus uitgesloten uit ontmoetingen met andere mensen. Jane Jacobs (2009) gaf decennia geleden al kritiek op het uitsluiten van adolescenten uit de publieke omgeving. Onze gemeenschap moet verschillen toelaten en dus ook alle leeftijdscategorieën ondersteunen om deel te nemen aan het gemeenschapsleven (Atmodiwirjo, 2008). Doordat in dorpen de jongeren vaker contact hebben met de buren en zij dus ook bekenden zijn voor elkaar is dit hier minder het geval.

Aanwezigheid van zitgelegenheid

Banken in de openbare ruimte hebben een dubbele perceptie. Langs de ene kant is het een element dat ontmoetingen aanmoedigt en meer leven brengt in de openbare ruimte. Langs de andere kant is er vanuit besturen de angst dat de banken op een foute manier gebruikt zullen worden. Er komen hangjongeren en er wordt alcohol genuttigd aan de bankjes. Door het negatieve beeld dat heerst rond deze rustplekken in de openbare ruimte, worden ze vaak erg oncomfortabel vormgegeven en worden ze in het directe zicht geplaatst. Deze factoren leiden ertoe dat deze banken vaak niet gebruikt worden. Toch zorgen deze banken voor een veiligere buurt. De banken zorgen voor ogen op straat en dit is positief voor ieders veiligheid.

Op de bankjes kan je uitrusten en ondertussen de interactie aangaan met de anderen. Het is een mengeling tussen een individueel gebeuren en een samenhangingsgevoel. Banken zorgen ervoor dat mensen meer tijd buiten kunnen doorbrengen, gewoon doordat ze even kunnen uitrusten. Het kan ook een goede remedie bieden tegen eenzaamheid of het gevoel uitgesloten te worden. Als je in een drukke omgeving aan het rusten bent op een bankje is dit een goed moment om je zintuigen te laten werken. Er gebeurt vanalles rondom jou, bewegingen, geuren, geluiden waardoor je je minder alleen voelt. Voor ouderen en mensen met een beperking zijn deze banken noodzakelijk. Zij hebben zowel onderweg als op de plaats van aankomst deze rustplaatsen nodig. Voor personen met weinig geld, maar veel tijd zijn banken de ideale plek. Hier zijn geen aankoopverplichtingen, maar je kan toch deelnemen aan het alledaagse leven. Banken maken face-to-face contact mogelijk. Het ontwerp van de bank moet het gebruik natuurlijk ook toelaten. Ouderen hebben een rugleuning nodig als ondersteuning, armleuningen om te kunnen gaan zitten en terug recht te staan, het oppervlak mag niet te koud zijn en zo verder (Bynon & Rishbeth, 2015).

Deze criteria zijn meer van toepassing in de stedelijke sfeer dan in de dorpse sfeer. In de dorpen is er vaak weinig om naar te kijken als je op een bankje vertoeft, wel kan je genieten van het uitzicht. Banken geven je ook hier de mogelijkheid om langer buiten te vertoeven. In dorpen staan deze banken vaak zo dat je naar de voorbijrijdende auto's

kunt kijken. Ook dit is een vorm van contact. Op onderstaande foto zie je een aantal banken geplaatst langs de Maas in Smeermaas. Bij de vernieuwing van de banken was er een groot ongenoegen omdat alle banken met de rug naar de straat gekeerd waren. Op vraag van de bewoners zijn er dan toch een aantal banken ook in de andere richting geplaatst.

Afb. 6a: banken aan de Maas

Afb. 6b: banken aan de Maas

Generatoren van activiteit

We zien dat adolescenten in de stad vaak rondhangen in shoppingcentra, stations van bus of trein, ongeplande plaatsen (stoepen, straathoeken en bruggen), de schoolomgeving, het park, computer en gaming-centra, culturele centra, sportvoorzieningen, cinema of restaurants. We kunnen iets leren uit de reden waarom jongeren naar deze plaatsen gaan en wat ze er gaan doen. Om daarna beter te begrijpen welke factoren activiteiten genereren. Een shoppingcenter is heel populair bij jongeren omdat ze hier kunnen rondwandelen en praten met elkaar. Ze moeten niet deelnemen aan een vooraf bepaalde activiteit, maar zijn vrij hun eigen ding te doen (Atmodiwirjo, 2008).

De plaatsen waar jongeren rondhangen zijn meestal dicht bij de schoolomgeving gelegen. Dit is waarschijnlijk door de beperkte verplaatsingsmogelijkheden van jongeren. Het zijn plaatsen die een deel uitmaken van het alledaagse leven. De belangrijkste activiteit is praten. Bij de keuze voor een bepaalde plaats spelen de atmosfeer, de andere personen en de aanwezige faciliteiten een rol. De aanwezigheid van een winkel, een plaats om iets te eten of een automaat worden gezien als een pluspunt. Plaatsen zoals een bushalte, een straathoek of een deel van de school hebben deze faciliteiten niet en worden toch als hangplaats gebruikt. Een bushalte wordt als goede hangplek gezien omdat het rondhangen hier gemaskeerd wordt doordat de indruk gecreëerd wordt dat jongeren aan het wachten zijn. Bij het ontwerpen van een ontmoetingsplek die ook door jongeren gebruikt kan worden kan hier rekening mee gehouden worden. Er kunnen verschillende functies gekoppeld worden aan de plek zoals winkels, stations of wassalons. Potentiële hangplekken zouden zo verspreid kunnen zijn over de gehele buurt. Open ruimtes die gecreëerd worden en waar er aspecten van vrijheid aanwezig zijn. Vrijheid voor jongeren om te doen wat ze willen zonder supervisie van volwassenen (Atmodiwirjo, 2008).

Ook een speeltuin is een ruimte die veel gebruikt wordt door zowel kinderen als volwassenen. Het is een gedeelte van de open ruimte dat verschillende sociale en recreatieve functies heeft. Als een sociale plaats zien we dat het een plaats is waar

gebruikers spelletjes kunnen spelen of kunnen sporten om op die manier interactie aan te gaan of te communiceren met anderen. Het dient ook als een plek waar je de verse lucht kan inademen en als plek voor recreatie waar gebruikers plezier hebben. Mensen zijn aangetrokken tot plaatsen die fysiek, psychologisch en sociaal comfort bieden, maar ook door de aanwezigheid van faciliteiten zoals banken, drinkwater of toiletten. De ingang moet vrij zijn van obstakels, zowel fysiek als mentaal. De wandelafstand mag niet te ver zijn. Het is best centraal gelegen en visueel toegankelijk (Oluwagbemiga , Mohd, & Ismail, 2017).

Dit geldt niet alleen voor jongeren. Mensen gebruiken het liefst een ruimte waar ze zelf kunnen bepalen wat ze er doen en geen verplichtingen hebben qua aankoop of ander gedrag. De aanwezigheid van een winkel versterkt de aantrekkelijkheid van de plaats wel omdat er een mogelijkheid is tot een aankoop.

Afb. 7: generatoren van activiteit

In het volgende hoofdstuk worden de parameters die zijn geselecteerd uit het literatuuronderzoek over leefbaarheid afgetoetst aan 3 geselecteerde cases. De cases behoren ieder tot de categorie van zeer kleine of kleine kernen in Vlaanderen. De indicatie van de maat die hierin gehanteerd wordt hangt af van het aantal inwoners, nl een zeer kleine kern heeft minder dan 1000 inwoners daar waar een kleine kern tussen de 1000 en de 5000 inwoners telt. Als we de cases in deze onderverdeling binnen brengen zien we dat twee cases behoren tot de zeer kleine kernen en één tot de kleine kernen behoort. Alle cases zijn gelegen in Limburg, meer bepaald Zuid- en Midden-Limburg. De cases die behoren tot de zeer kleine kernen zijn gelegen in Voeren en Bilzen. De case als kleine kern is gelegen in Hasselt.

Als we kijken naar de opdeling van stedelijke en landelijke gebieden volgens SPRE zien we dat Voeren behoort onder de rurale categorie, Bilzen onder amorf en suburbaan en Hasselt onder stedelijk met hoge densiteit. Als we dan verder kijken naar de opdeling platteland volgens APS zien we dat Voeren onderverdeeld wordt onder platteland, Bilzen onder kleinstedelijke provincie en Hasselt onder centrumstad (Lenders, Lauwers, Vervloet, & Kerselaers , 2006).

De eerste case is het dorp Martenslinde dat een deelgemeente van Bilzen is. Bilzen ligt centraal tussen Tongeren en Genk en heeft daardoor een goede verbinding. Bilzen is een buitengebied met een kleinstedelijk centrum (Lenders, Lauwers, Vervloet, & Kerselaers , 2006). Het dorp zelf bevindt zich op slechts 2,5 km van het centrum van Bilzen. Dit dorp is mijn geboortedorp en is geselecteerd omwille van het rijke verenigingsleven. Er zijn hier nog geen specifieke ingrepen gebeurd om de leefbaarheid te verbeteren. Op het eerste gevoel kunnen we spreken over een woondorp. Martenslinde is een dorp waar de woonfunctie centraal staat en de goede verbinding met werkgelegenheid en andere steden een aantrekkelijk gegeven is. We kunnen een dynamiek voor mogelijkheden herkennen.

De tweede case is het dorp Teuven. Dit is een deelgemeente van Voeren. Voeren is gelegen tussen de landsgrens met Nederland en de taalgrens met Wallonië, met als gevolg dat dit deel van Vlaanderen afgescheurd is van de rest van Vlaanderen.

Kaart 1: Aanduiding ligging cases in provincie Limburg

De selectie van deze case is gebeurd in samenspraak met Frouwke Bormans. Zij is projectmedewerker wonen bij Stebo. Stebo is een Limburgs bedrijf dat zich bezighoudt met samenlevingsopbouw, buurtontwikkeling, wonen, werken, ondernemen, educatie en energiebeheer. Ze begeleiden opstartprocessen voor buurtprojecten en bieden ondersteuning op vlak van communicatie en netwerken. Ze verbinden mensen met dezelfde domeinspecifieke toekomstverwachtingen. Op die manier werken ze aan de leefomgeving. Het dorps huis in Teuven is een aantal jaren geleden gebouwd door de bewoners en lokale verenigingen met de ondersteuning van stebo. Het is een dorp met een dynamiek voor aantrekkelijkheden. Vooral het omliggende landschap werkt als aantrekkingskracht waardoor mensen er willen wonen of als toerist willen verblijven. De ligging ten opzichte van de snelweg of werkgelegenheid is hier van ondergeschikt belang.

Voor de derde case is er gekozen voor Stevoort, een deelgemeente van Hasselt. De keuze voor Stevoort werd gemaakt in samenspraak met Erika Dekens, wijkmanager voor de stad Hasselt. Stevoort ligt dicht bij de stad Hasselt en heeft een hoger inwonersaantal dan de andere 2 cases. Deze case is mede gekozen door de realisatie van het nieuwe project 'Steinvert'. In het kader van Hasselt Zorgstad werd er op zoek gegaan naar een samenwerking met de dienst Wijkmanagement van de stad Hasselt. Door deze samenwerking wordt het project geen op zichzelf staand iets, maar wordt het ook gebruikt om de sociale cohesie in de wijk te versterken. Eerst wordt er op zoek gegaan naar de noden om hier vervolgens een antwoord op te bieden. De buurtwerking staat nog in de steigers, maar is een initiatief tussen vzw Begralim en vzw Zorgteam de Levensboom. Ze richt zich specifiek naar 75-plussers. Voor deze gemeenschap versterkende activiteiten is er een gemeenschappelijke ruimte voorzien. We zien nochtans dat Stevoort ook zonder de komst van dit project een bloeiend gemeenschapsleven heeft. We kunnen Stevoort op het eerste zicht zien als autonoom dorp.

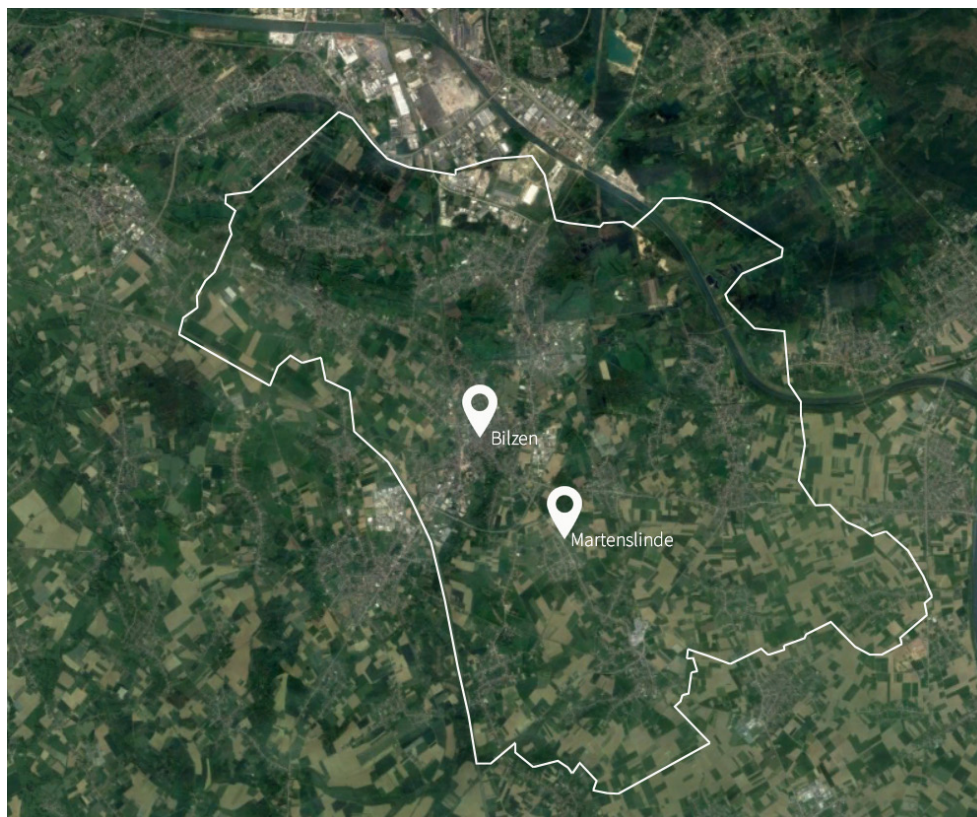
Case 1: Martenslinde

In Martenslinde zien we dat de woonfunctie erg dominant is in het straatbeeld. Buiten woningen zijn er nog een aantal voorzieningen in stand gehouden. Zo is er een basisschool in het dorp, een voetbalclub en een speeltuin. Verder vinden we er ook een restaurant, een kleding winkelketen en een wijnhandel terug. De school en de voetbalclub zijn naast elkaar gelegen. Deze twee plaatsen vormen een belangrijke ontmoetingsplek voor personen met kinderen. Het is niet enkel een ontmoetingsplaats voor ouders en kinderen binnen het dorp, maar ook de bewoners uit de omliggende dorpen laten hun kinderen er naar school gaan. De plaatselijke voetbalploeg is ontstaan uit een fusie tussen clubs uit omliggende dorpen.

Er is een rijk verenigingsleven in Martenslinde. In totaal telt het dorp een 10-tal verenigingen. De meeste van deze verenigingen maken gebruik van de parochiezaal voor hun bijeenkomsten. De jeugdbeweging heeft 24/24 een eigen lokaal ter beschikking. Dit lokaal bevindt zich achteraan het gebouw en doet ook dienst als opslagplaats voor materiaal. De andere plaatselijke verenigingen maken gebruik van de parochiezaal, maar hebben geen eigen lokalen. Daardoor moeten zij aan het einde van de activiteit alles terug in de standaard opstelling plaatsen. De parochiezaal kan immers ook gehuurd worden voor particuliere feestjes, zowel door dorpsbewoners als door mensen van ver buiten het dorp. Er is dus wel een ruimte voorzien voor de dorpsgemeenschap, maar deze kan niet steeds op een optimale manier benut worden. Deze ruimte is ook te klein om alle verenigingen een eigen plekje te geven. Rond de parochiezaal is er ruimte voor spelende kinderen. Er is een verhard omheind gedeelte waar ze kunnen fietsen of een spel spelen. Er is een ingerichte speeltuin en een speelweide met gras. De ruimtes bevinden zich rondom de parochiezaal en kunnen gebruikt worden bij privé feesten. Ze blijven echter steeds vrij toegankelijk voor andere gebruikers en kunnen niet afgehuurd worden. Het lokaal van de jeugdbeweging is ook aan deze speeltuin gelegen. Op zondag namiddag maken zij dan ook dankbaar gebruik van deze speelweide.

Martenslinde is omgeven door veel weilanden en de nodige veldwegen. Er is ook een park waar een aangelegd pad je rond de vijver leidt. Er is een mogelijkheid om van

Kaart 2: Ligging Martenslinde ten opzichte van Bilzen centrum binnen gemeentegrenzen

het pad af te wijken en naar boven te wandelen naar een klein gedeelte waar een pad tussen de bomen loopt. In dit kleine gedeelte bos zijn geen paden aangelegd.

De beloopbaarheid in het dorp kunnen we positief beoordelen. Er is op bijna alle plaatsen een brede stoep en door het rustige verkeer kan je gebruik maken van de rijbaan als fietspad. Het dorp wordt in twee delen verdeeld door een drukker verkeersweg. Je hebt een gedeelte waar de school en de kerk gelegen zijn en aan de andere kant een deel met het park. Dit wordt door de bewoners ook op die manier ervaren. De mensen aan verschillende kanten van deze drukke weg kennen elkaar minder goed.

Als je doorheen het dorp wandelt kan je makkelijk een rondje maken, je kan ook zelf kiezen hoe groot je het rondje maakt door de vele kleinere wegen die door het dorp heen lopen. Op je wandeling door het dorp kom je op regelmatige tijden een bankje tegen om uit te rusten. Deze zijn echter vooral te vinden in één helft van het dorp en veel minder aan de andere kant van het dorp.

De verbinding met het openbaar vervoer is eerder beperkt. Er is een verbindingsweg aanwezig. Deze verbindt tussen Bilzen en Riemst. Via deze weg is er een busverbinding die enkel tijdens de schooluren rijdt. Buiten de schooluren ben je dus vooral aangewezen op de auto of op de fiets. Een positief punt is dan weer de nabijheid van het centrum van Bilzen. Daar is een bus- en treinstation. Van hieruit heb je een goede verbinding met Hasselt, Maastricht, Tongeren en Luik. Verder zien we nog dat in het dorp bijna ieder huis een voortuin heeft. Deze voortuinen zijn meestal vrij diep, 4m of meer. We zien wel dat de voortuin bijna nooit omheind is. Op deze manier kan er makkelijk contact ontstaan tussen de straatgenoten.

Als we al deze punten samen bekijken kunnen we ervanuit gaan dat Martenslinde een leefbaar dorp is ondanks het verdwijnen van de voorzieningen. Er is potentieel in de vele verenigingen, maar er is een nood aan het samenbrengen van deze verenigingen. Op dit moment is er geen samenwerking tussen de verschillende verenigingen. Er is dus ook geen gedeelde identiteit van het dorp. De mensen wonen graag in het dorp, maar kunnen zich nog maar moeilijk identificeren met het dorp door de toenemende woonfunctie. Toch zien we dat het dorp zeker aantrekkelijk is voor jonge gezinnen. De afgelopen 10 jaar is de school enorm gegroeid. Dit kunnen we vooral wijten aan de goede verbinding met de omliggende steden. Hierdoor zijn werk en andere activiteiten

Afb. 8: Sfeerbeelden Martenslinde

goed bereikbaar. Om te bewaken dat het dorp zijn levendigheid bewaart moet er verder ingezet worden op publieke plaatsen die gebruikt kunnen worden door alle dorpsbewoners.

De beloopbaarheid in het dorp kunnen we positief beoordelen. Er is op bijna alle plaatsen een brede stoep en door het rustige verkeer kan je gebruik maken van de rijbaan als fietspad. Het dorp wordt in twee delen verdeeld door een drukke verkeersweg. Je hebt een gedeelte waar de school en de kerk gelegen zijn en aan de andere kant een deel met het park. Dit wordt door de bewoners ook op die manier ervaren. De mensen aan verschillende kanten van deze drukke weg kennen elkaar minder goed.

Als je doorheen het dorp wandelt kan je makkelijk een rondje maken, je kan ook zelf kiezen hoe groot je het rondje maakt door de vele kleinere wegen die door het dorp heen lopen. Op je wandeling door het dorp kom je op regelmatige tijden een bankje tegen om uit te rusten. Deze zijn echter vooral te vinden in één helft van het dorp en veel minder aan de andere kant van het dorp.

De verbinding met het openbaar vervoer is eerder beperkt. Er is een verbindingsweg aanwezig. Deze verbindt tussen Bilzen en Riemst. Via deze weg is er een busverbinding die enkel tijdens de schooluren rijdt. Buiten de schooluren ben je dus vooral aangewezen op de auto of op de fiets. Een positief punt is dan weer de nabijheid van het centrum van Bilzen. Daar is een bus- en treinstation. Van hieruit heb je een goede verbinding met Hasselt, Maastricht, Tongeren en Luik. Verder zien we nog dat in het dorp bijna ieder huis een voortuin heeft. Deze voortuinen zijn meestal vrij diep, 4m of meer. We zien wel dat de voortuin bijna nooit omheind is. Op deze manier kan er makkelijk contact ontstaan tussen de straatgenoten.

Als we al deze punten samen bekijken kunnen we ervanuit gaan dat Martenslinde een leefbaar dorp is ondanks het verdwijnen van de voorzieningen. Er is potentieel in de vele verenigingen, maar er is een nood aan het samenbrengen van deze verenigingen. Op dit moment is er geen samenwerking tussen de verschillende verenigingen. Er is dus ook geen gedeelde identiteit van het dorp. De mensen wonen graag in het dorp, maar kunnen zich nog maar moeilijk identificeren met het dorp door de toenemende

64 woonfunctie. Toch zien we dat het dorp zeker aantrekkelijk is voor jonge gezinnen. De

afgelopen 10 jaar is de school enorm gegroeid. Dit kunnen we vooral wijten aan de goede verbinding met de omliggende steden. Hierdoor zijn werk en andere activiteiten goed bereikbaar. Om te bewaken dat het dorp zijn levendigheid bewaart moet er verder ingezet worden op publieke plaatsen die gebruikt kunnen worden door alle dorpsbewoners.

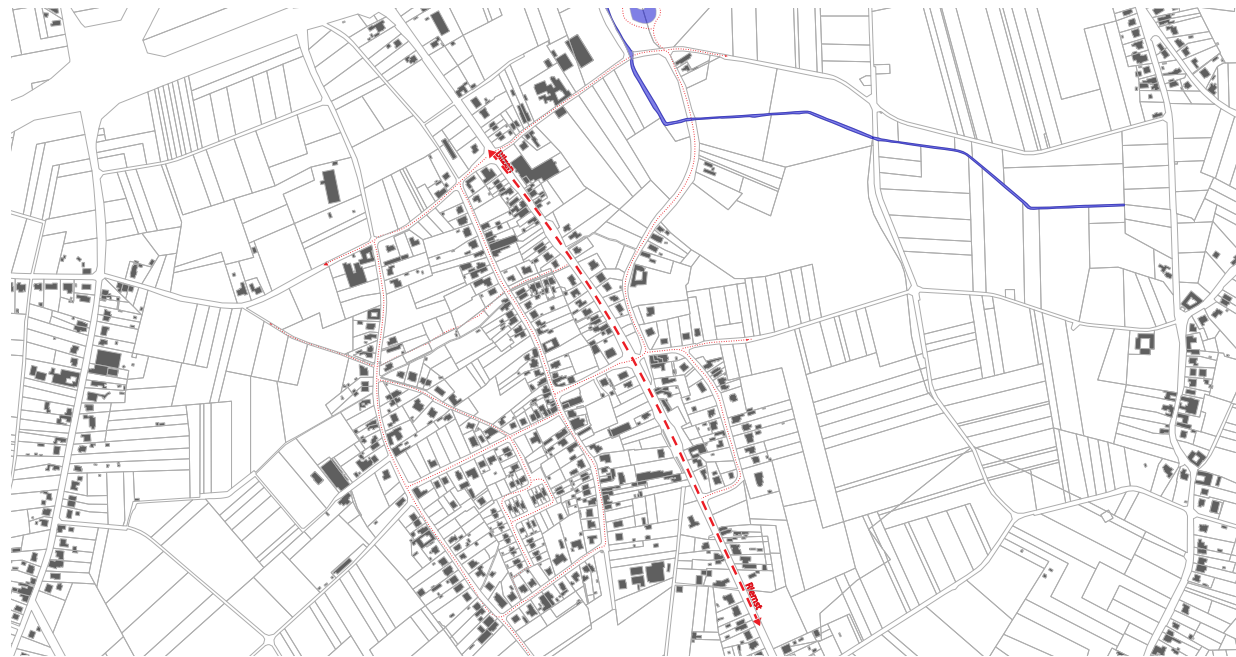
	Martenslinde
School	++ / + / +- / - / --
Sportvoorzieningen	++ / + / +- / - / --
Speeltuin/speelwijdte	++ / + / +- / - / --
Groen	++ / + / +- / - / --
Lokalen voor en door de gemeenschap (verenigingslokalen, dorpshuis, ...)	++ / + / +- / - / --
Andere voorzieningen	++ / + / +- / - / --
Banken	++ / + / +- / - / --
Doorgaand verkeer in het centrum	++ / + / +- / - / --
Stoepen en fietspaden	++ / + / +- / - / --
Verbinding met het openbaar vervoer	++ / + / +- / - / --
Verbinding met de stad	++ / + / +- / - / --
Voortuinen met mogelijkheid tot contact	++ / + / +- / - / --

Tabel 1: leefbaarheid Martenslinde

Kaart 3: Functiekaart Martenslinde

Kaart 4: Verbindingen Bilzen-Riemst

Kaart 5: verdeling bankjes doorheen Martenslinde

Case 2: Teuven

Teuven is een zeer afgelegen dorp waar, zoals hierboven al gezegd, vooral gewoond wordt en als toerist verbleven wordt. In Teuven zelf bevindt zich geen school meer. In de omgeving van het dorp liggen wel een aantal scholen, maar door de ligging tussen de grenzen kan dit toch voor problemen zorgen. Op slechts 5 minuten rijden met de auto bevindt zich een basisschool. Ook net over de lands en taalgrenzen nabij Teuven zijn er scholen. Dit zorgt ervoor dat er ook personen van over de grenzen komen wonen. Binnen de lands- en taalgrenzen vinden we verder ook nog een kleuterschool op 10 minuten rijden en een lagere en secundaire school op 15 minuten rijden. Deze zijn gelegen in Sint-Martens-Voeren en 's-Gravensvoeren. Dit zijn allen provinciale scholen. Tijdens het gesprek met 2 bestuursleden van het dorps huis, Rinus Stalmeijer en Arie Alleleijn, wordt duidelijk dat de lagere school die op 2,5 km gelegen is echt een verschil maakt voor het dorp. De ouders en kinderen ontmoeten elkaar daar en dat straalt af naar het dorps huis. Teuven heeft geen voetbalveld of andere sportvoorzieningen. Het dorp is wel gelegen in een zeer groene omgeving waardoor er veel gewandeld en gefietst wordt. Ook oefenen de dansmariekes in het dorps huis.

In Teuven is een aantal jaren geleden de bouw van een dorps huis verwezenlijkt. Het initiatief kwam vanuit de mensen zelf en het dorps huis is ook volledig door de inwoners van het dorp gebouwd. Tijdens het gesprek met de twee bestuursleden van het dorps huis heb ik meer info verkregen over de bouw van het dorps huis. Eerst was er niets in het dorp totdat pastoor Lemmens zijn intrede deed. Hij wou het dorp terug leven inblazen en organiseerde parochiefeesten. Deze worden nu nog steeds georganiseerd, ondertussen is dit al 34 jaar geleden. Met de opbrengst van de parochiefeesten werd de parochiezaal opgeknapt en in gebruik genomen. De mensen groeiden meer en meer naar elkaar toe en de verenigingen wonnen aan belangstelling. Hierdoor werd het parochiezaaltje te klein en was er nood aan een grotere accommodatie. Zo ontstond het idee om een dorps huis te bouwen. Dit was een werk van lange adem maar uiteindelijk is het er gekomen en wordt het nu goed gebruikt door verenigingen om activiteiten te organiseren of samenkomsten te houden. Het is enkel open als iemand iets organiseert. Alle verenigingen zitten er onder één dak, maar in alle verenigingen komen ongeveer

Kaart 6: Ligging Teuven ten opzichte van Voeren centrum binnen gemeentegrenzen

dezelfde mensen terug waardoor de communicatie vlot verloopt.

Voor het dorps huis ligt er een kleine speeltuin en achteraan is er een grote speelweide. Op dit moment wordt deze speelweide vooral gebruikt tijdens de zomerkampen die georganiseerd worden op de benedenverdieping van het dorps huis. In de toekomst zijn er plannen om een volleybalveld te maken op deze speelweide. Dit omdat er vroeger vaak gevolleybald werd op het plein en op die manier kan die traditie terug opleven. Als dit dan zou doorgaan zou op dat moment het dorps huis ook geopend kunnen worden.

Verder wordt er ook nog aangehaald dat de helft van de inwoners in het dorp Walen zijn. 'Die verstaan we niet'. Er is weinig contact tussen de Vlamingen en de Walen. Deze twee groepen komen enkel samen bij de schutterij of bij de processie.

Het is een klein dorp, maar er zijn toch een aantal voorzieningen. Zo is er een feestzaal, zijn er restaurants, vakantiewoningen, hotels, ... Deze voorzieningen zijn vooral mogelijk gemaakt door de vele toeristen die in de omgeving vertoeven. Dit merken we aan de opschriften op de borden. Overal worden de fietsers en de wandelaars verwelkomt. Tijdens het gesprek komt ook dit opnieuw naar voren. Er wordt aangegeven dat op vrijdagavond het dorp vol loopt met toeristen en dat op zondagavond om 18u het dorp terug van hen is. Het toerisme op zich wordt niet als storend ervaren, maar sommige toeristen gedragen zich wel storend. Er wordt ook wel onmiddellijk aangehaald dat Teuven 5 restaurants heeft en dat dat het heel aantrekkelijk maakt.

De beloopbaarheid van het dorp is matig. Stoepen zijn meestal afwezig en de straten zijn smal en kronkelen tussen de huizen door. Ondanks de snelheidslimiet rijden de auto's vrij snel waardoor je een onveilig gevoel krijgt. Als we de kerk aanduiden als centrum van het dorp zien we dat de wegen telkens weglopen van het centrum, maar je niet kan aansluiten aan een andere weg. Het is moeilijk om een rondje te lopen waardoor je enkel met een specifiek doel naar een bepaalde plaats gaat en dan van die plaats dezelfde weg weer terug moet nemen. Je kan wel verder doorwandelen, maar de rondjes worden erg groot en de wegen leiden niet naar een specifiek doel. Mensen die minder goed ter been zijn kunnen moeilijkheden ondervinden doordat het dorp heuvelachtig is en het te voet of met de fiets verplaatsen dus erg vermoeiend kan zijn. De meeste activiteiten gebeuren rond de kerk. Onderweg vind je een aantal bankjes. Deze zijn jammer genoeg niet altijd op de meest aantrekkelijke plaatsen gezet

Afb. 9: Sfeerbeelden Teuven

en bieden vaak een niet zo aantrekkelijk uitzicht. Je zit nochtans in een zeer groene omgeving waardoor de plaats van de bankjes jammer gekozen is.

Een drukkere verkeerweg is afwezig in het dorp wat wel een positief punt is. Dit zorgt er echter wel voor dat de verbinding met andere steden moeilijker verloopt. De verbinding met het openbaar vervoer is slecht. Er is een verbinding tussen Voeren en Tongeren, die ook de haltes in Teuven bedient. Het is een lijn die ongeveer om het uur rijdt tussen 8 uur en 20 uur. Het jammere aan deze busverbinding is dat deze enkel op aanvraag rijdt. Dit betekent dat je 2 uur op voorhand moet bellen als je de bus wilt nemen. Voor de schoolgaande kinderen wordt er wel een schoolbus ingelegd die Teuven verbindt met Tongeren. Vanuit Tongeren is er dan wel weer een goede verbinding met andere steden door bus of trein. Teuven wordt niet enkel bedient door de lijn, maar ook door TEC. Deze lijn is enkel beschikbaar op schooldagen en op aanvraag en vormt een verbinding tussen Voeren, door Teuven naar Aubel. De verbinding met de stad is matig. Voeren is de dichtstbijzijnde stad op 10 km van Teuven gelegen. Je bent hierdoor erg aangewezen op de auto.

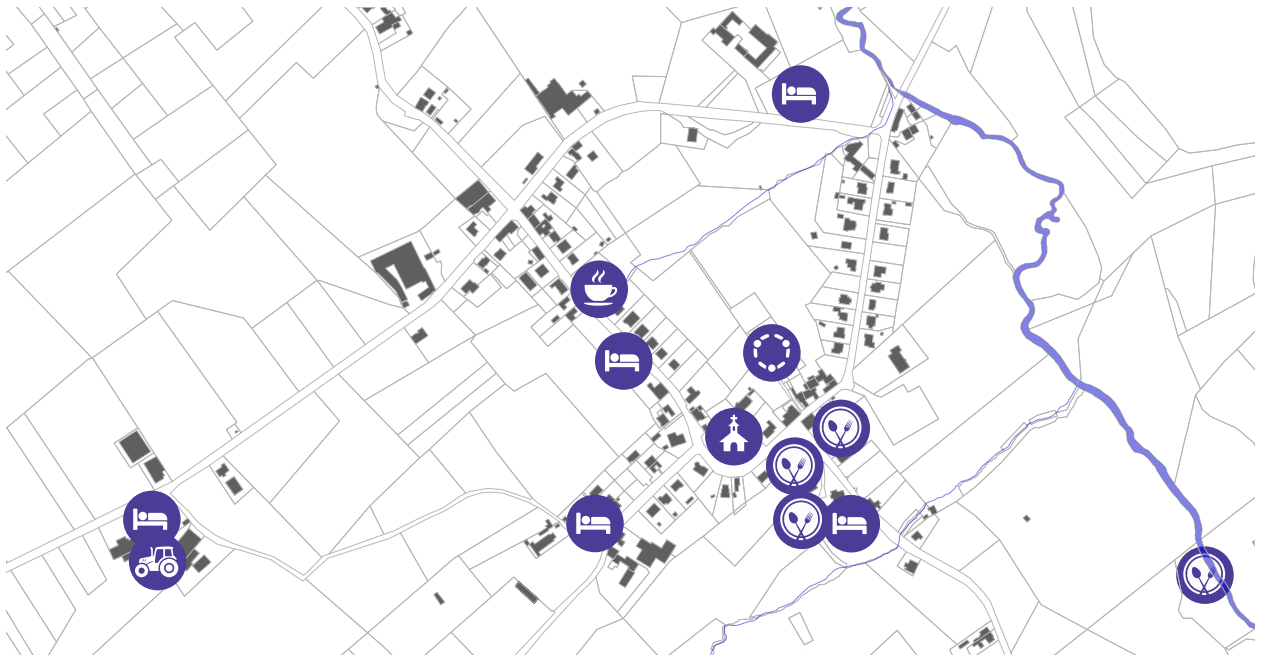
We zien hier dat er op veel plaatsen geen voortuin aanwezig is en dat de huizen ook dicht langs de straat grenzen waardoor er weinig plaats is voor het toe-eigenen van een deel van de openbare ruimte. Er is op deze manier minder mogelijkheid tot contact.

Teuven is een zeer aangenaam dorp met een bloeiend gemeenschapsleven. Er zijn echter wel een aantal minpunten aan het wonen in dit dorp. Je bent erg aangewezen op de wagen waardoor het voor jongeren moeilijk is om in het dorp te wonen. Er is dan ook niet meer zo veel jeugd te vinden in het dorp. Waar er vroeger een sinterklaasfeest georganiseerd werd voor meer dan 100 personen is dat nu nog maar voor rond de 40 personen. Dit is volgens de bewoners zelf vooral te wijten aan het gebrek aan mogelijkheden binnen het dorp. Als je naar een winkel moet dan ben je toch snel 10 km aan het rijden voordat je aan de supermarkt bent. Ook voor andere voorzieningen zoals bijvoorbeeld een zwembad moet je deze afstand afleggen. Er komen wel nieuwe mensen bij en ook bij de verenigingen zijn er mensen van buiten het dorp die zich aansluiten. De inwoners hebben dus wel hoop dat er voldoende jonge mensen in het dorp zullen blijven.

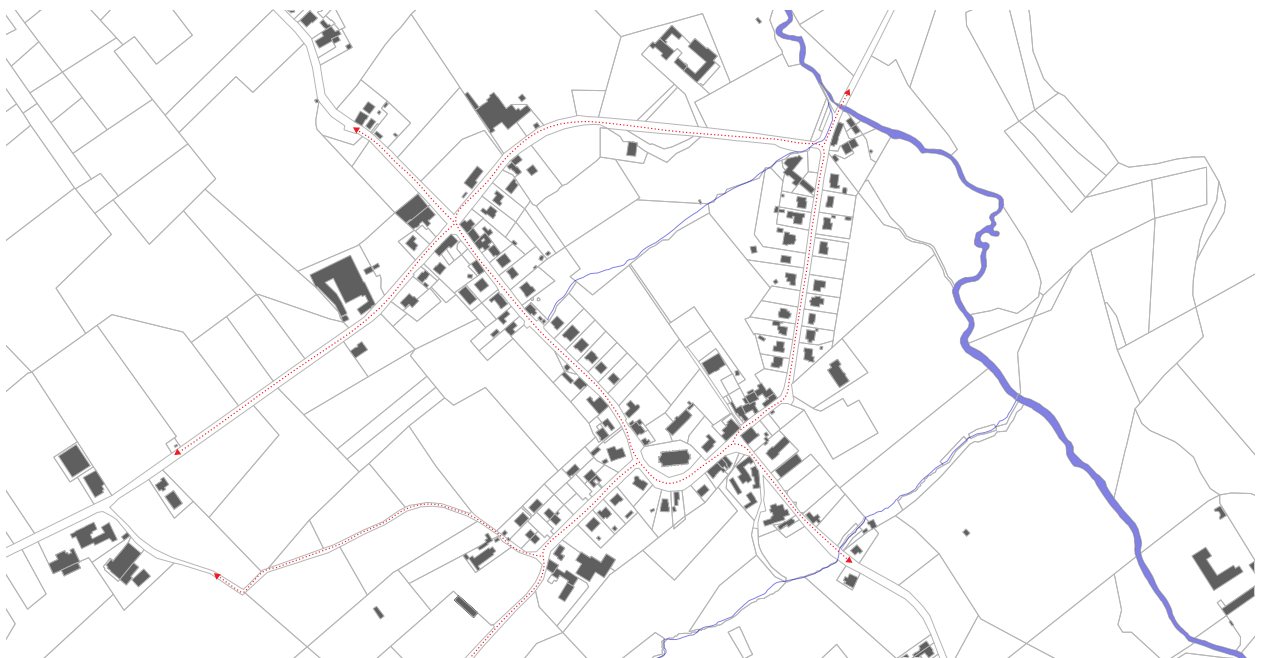
	Teuven
School	++ / + / +- / - / --
Sportvoorzieningen	++ / + / +- / - / --
Speeltuin/speelwilde	++ / + / +- / - / --
Groen	++ / + / +- / - / --
Lokalen voor en door de gemeenschap (verenigingslokalen, dorps huis, ...)	++ / + / +- / - / --
Andere voorzieningen	++ / + / +- / - / --
Banken	++ / + / +- / - / --
Doorgaand verkeer in het centrum	++ / + / +- / - / --
Stoepen en fietspaden	++ / + / +- / - / --
Verbinding met het openbaar vervoer	++ / + / +- / - / --
Verbinding met de stad	++ / + / +- / - / --
Voortuinen met mogelijkheid tot contact	++ / + / +- / - / --

Tabel 2: leefbaarheid Teuven

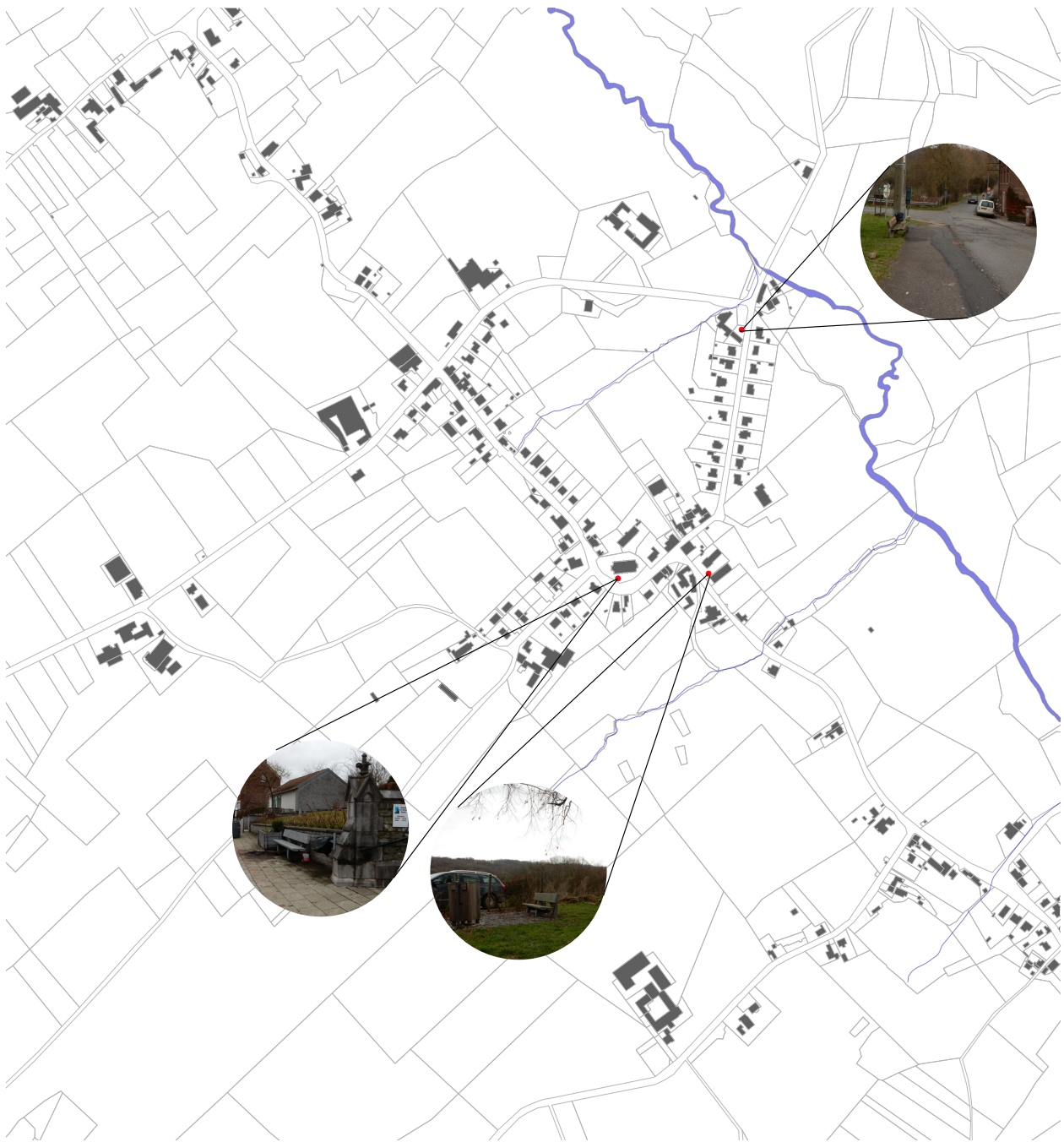

Kaart 7: functiekaart Teuven

Kaart 8: Kaart verbindingen Teuven

Kaart 9: Bankjes Teuven

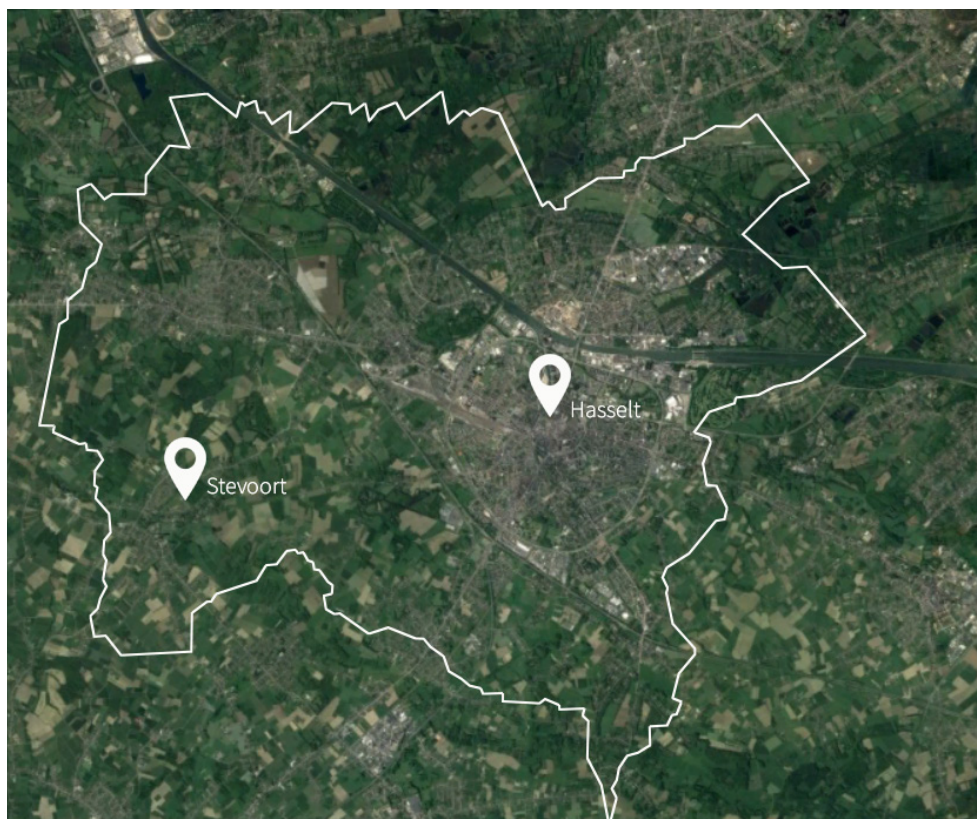
Case 3: Stevoort

Stevoort is een deelgemeente van de stad Hasselt. Stevoort is qua grootte en inwonersaantal verschillend van de 2 vorige cases. Stevoort heeft een inwonersaantal van ongeveer 4000 inwoners en een oppervlakte van 12,5 km. We zien dat er in Stevoort zowel een kleuterschool, lagere school als middelbare school met internaat is. De scholen zijn niet verzameld op een campus, maar zijn meer verspreid rondom het centrum. Ook is er een klein sportcomplex. Hier vinden we voetbalvelden met een Finse piste eromheen, een klein basketbalveld en een tennisclub. Net iets verder is er ook een speeltuin. Dit sportcomplex kan dienst doen als een goede ontmoetingsplek waar zowel formele sporten in clubverband plaatsvinden als informele sportbeoefening op zelfstandige basis. Ook in de cafetaria kan na het sporten nog contact gelegd worden met buurtgenoten. Er is weinig groen aanwezig wat het voor kinderen moeilijk maakt om een ongeplande speelplek te vinden. Tijdens mijn gesprek met Ivan Acke komt wel naar voren dat dit niet zo ervaren wordt door de inwoners. Hij gaf aan dat zij eigenlijk midden in het groen wonen en dat Stevoort dicht bij Sint-Truiden ligt dus dat je onmiddellijk in het groen bent als je dat wil.

Er is een parochiaal ontmoetingscentrum in Stevoort. Hier worden zowel sociale, culturele, religieuze, sportieve als jeugdactiviteiten gestimuleerd en gefaciliteerd. De VZW Steborg zorgt ervoor dat gebouwen die opgericht worden voor de gemeenschap in Stevoort goed beheerd worden. Tijdens het gesprek met Ivan Acke wordt de werking van het ontmoetingscentrum duidelijk. De gebouwen worden gebruikt door alle verenigingen in de buurt, en dat zijn er heel wat. Deze gebouwen worden behalve door de verenigingen ook gebruikt door particulieren. Sommige verenigingen hebben tot nu toe een eigen lokaal, maar van dit principe wil men afstappen. Op termijn wil men afsluitbare opslagplaatsen voorzien voor de verenigingen zodat alle lokalen verhuurd kunnen worden. Naast het ontmoetingscentrum ligt de plaatselijk KSA en het jeugdlokaal. Dit gebouwencomplex zorgt ervoor dat er een grote samenhang en veel contact is tussen de verschillende verenigingen. Doordat iedereen zo dicht bij elkaar gesitueerd is, is er een sterke uitwisseling. Uit het gesprek kwam heel erg naar voren dat er een hechte samenwerking ontstaan is tussen alle verenigingen. Verder worden er in Stevoort de pinksterfeesten georganiseerd. Dit is een soort van vierkamp waarbij

76 Stevoort verdeeld is in 4 kleuren. Dit zijn zones op de kaart. De pinksterfeesten vormen

Kaart 10: Ligging Stevoort ten opzichte van Hasselt centrum binnen gemeentegrenzen

een feest waarbij iedereen samenkomt en nog meer verbonden geraakt met elkaar.

Stevoort heeft een klein centrum waar een aantal andere voorzieningen te vinden zijn. Dit zijn voorzieningen zoals een bakker, een bank, een krantenwinkel, een supermarkt, ... Je kan dus makkelijk aan je basisbehoeften voldoen zonder de buurt uit te moeten. Hierbij wordt ook door Ivan aangehaald dat de inwoners zo veel mogelijk doen binnen het dorp om deze voorzieningen te kunnen behouden. In Stevoort is men bezig met het opzetten van het project 'Steinvert'. Dit project is nog in de opstartfase, maar heeft de ambitie om jong en oud samen te brengen in het gebouw maar ook om 75-plussers van over de hele buurt samen te brengen in de gemeenschappelijke ruimte in het gebouw. Dit is zeker een heel mooi project. Tijdens het gesprek komt wel al naar boven dat de 75-plussers eigenlijk al erg goed geïntegreerd zijn. Zo wordt er op de pinksterfeesten een staminee gehouden op donderdagnamiddag. Dit is op de ouderen gericht en maakt dat zij nog meer betrokken worden.

De beloopbaarheid van de buurt is erg goed. Bijna overal zijn er brede stoepen en fietspaden. Er is overal een snelheidslimiet waardoor de verkeerssituatie rustig is. Enkel in het centrum stopt het verkeer soms een beetje op. Dit maakt het oversteken moeilijker. Rondom het centrum kan je makkelijk rondjes lopen wat een wandeling in de buurt aangenamer maakt. Er zijn langsheen de weg weinig banken te vinden. Hierdoor kan je moeilijk uitrusten.

Er is een goede verbinding via het openbaar vervoer met de stad Hasselt. Er zijn verschillende lijnen die Stevoort kruisen. Dit zijn de lijn H18 die van Sint-Lambrechts-Herk naar Hasselt rijdt, lijn 105 die van Sint-Truiden naar Hasselt rijdt, de lijn H1 en H10 die Stevoort en Kermt verbinden met Hasselt. Met de fiets rij je 6.1km van Stevoort naar Hasselt. Over het algemeen hebben de woningen buiten het centrum een voortuin. Deze is rond de 4 meter diep en is, afhankelijk van de bewoners, omheind of open. De voortuin geeft dus zeker mogelijkheden tot contact met de burens. Het valt wel op dat er vaak aan één zijde van de weg woningen gelegen zijn, aan de overzijde liggen er geen woningen maar een publieke functie of zijn ze anders georiënteerd. Het contact met meerdere mensen komt op deze manier moeilijk op gang door een moeilijke zichtrelatie.

---

78 We zien in Stevoort dat er zeker een aantal voorzieningen aanwezig zijn en dat dit

Afb. 10: Sferbeelden Stevoort

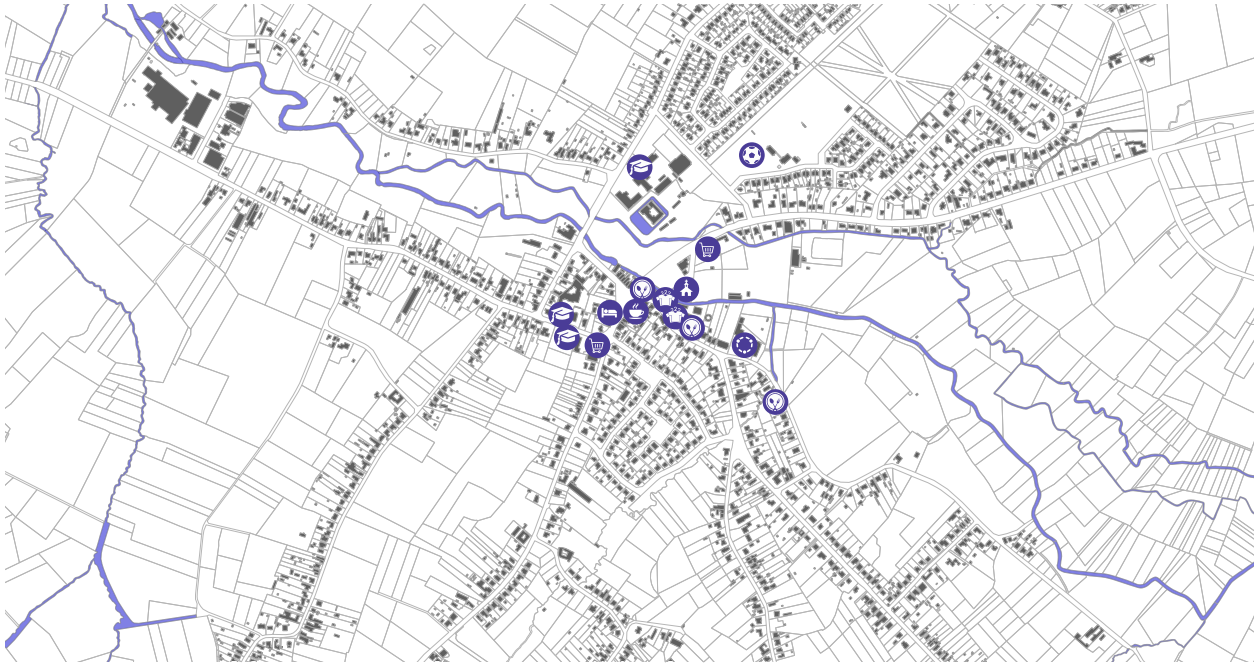
bijdraagt tot de leefbaarheid van de buurt. De aanwezigheid van de voorzieningen en de goede verbinding met het openbaar vervoer zorgen ervoor dat alle leeftijdscategorieën mobiel zijn en dat men minder aangewezen is op de wagen. Mensen die minder goed ter been zijn kunnen wel meer moeilijkheden ondervinden doordat er weinig rustplekken zijn onderweg. Stevoort is een buurt waar heel veel georganiseerd wordt voor en door de buurtbewoners. Het gemeenschapsgevoel heerst hier zeer sterk. Eén van de oorzaken hiervan is het organiseren van de jaarlijkse pinksterfeesten waar alle leeftijden toch een aantal maanden per jaar aan voorbereiden.

	Stevoort
School	++ / + / +- / - / --
Sportvoorzieningen	++ / + / +- / - / --
Speeltuin/speelwilde	++ / + / +- / - / --
Groen	++ / + / +- / - / --
Lokalen voor en door de gemeenschap (verenigingslokalen, dorps huis, ...)	++ / + / +- / - / --
Andere voorzieningen	++ / + / +- / - / --
Banken	++ / + / +- / - / --
Doorgaand verkeer in het centrum	++ / + / +- / - / --
Stoepen en fietspaden	++ / + / +- / - / --
Verbinding met het openbaar vervoer	++ / + / +- / - / --
Verbinding met de stad	++ / + / +- / - / --
Voortuinen met mogelijkheid tot contact	++ / + / +- / - / --

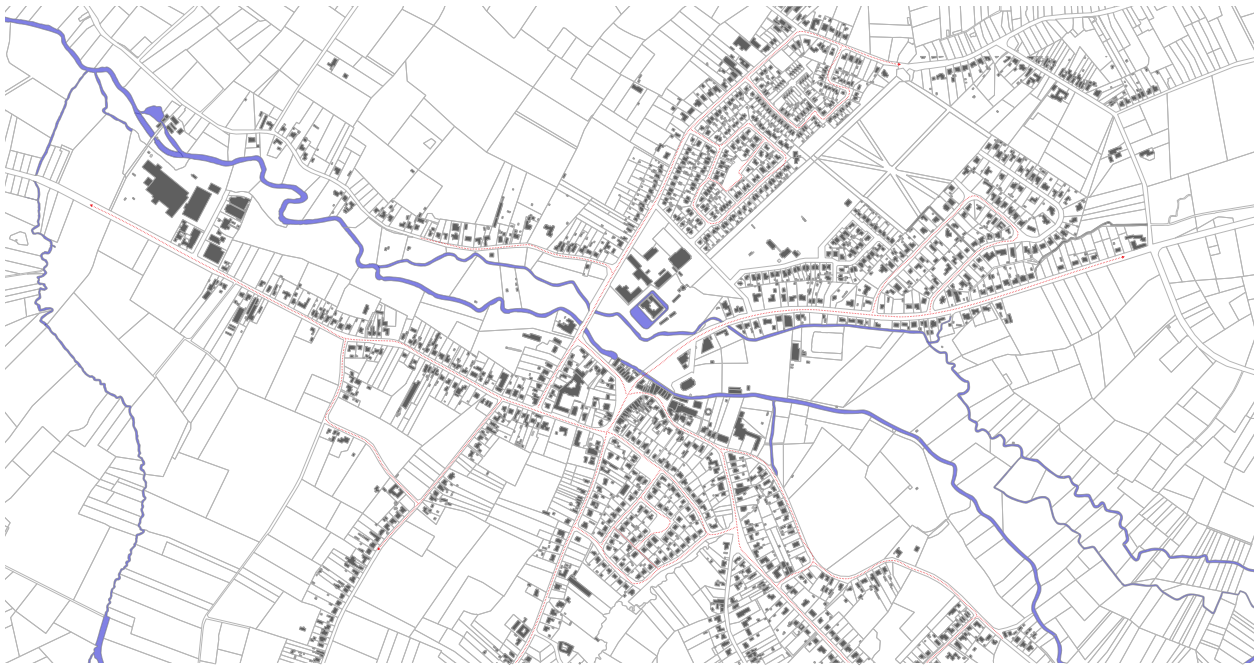
Tabel 3: leefbaarheid Stevoort

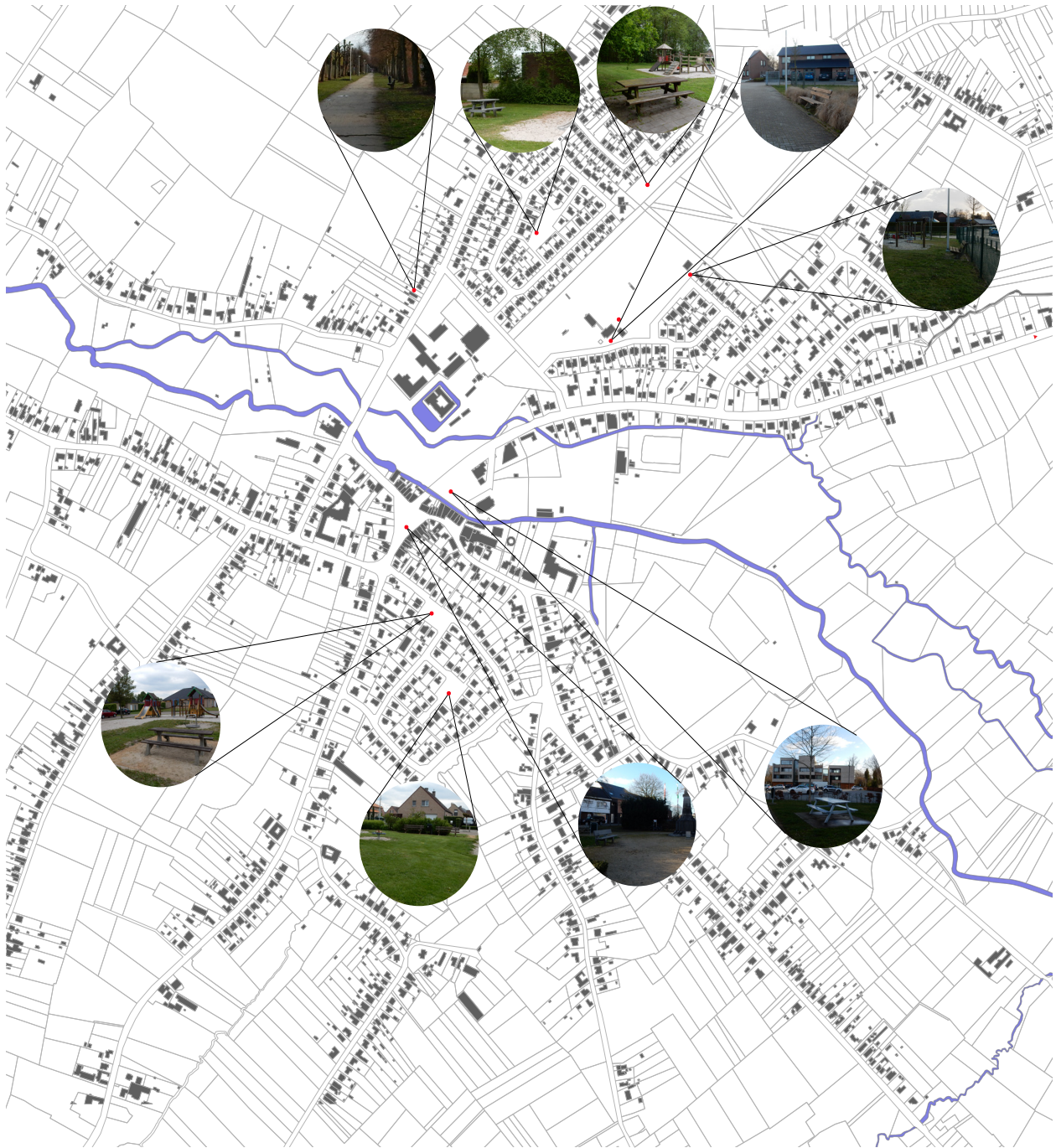

Kaart 11: functiekaart Stevoort

Kaart 12: Verbindingen Stevoort

Kaart 13: Bankjes Stevoort

Besluit van de 3 cases

Als we de drie cases met elkaar vergelijken zien we veel verschillen. De aantrekkelijkheden zijn verschillend. Wel zien we dat zowel in Teuven als Stevoort een gemeenschappelijk doel is gevonden voor de inwoners. Iedereen die betrokken wil zijn bij de gemeenschap zet zich in voor hetzelfde doel waardoor de omgang tussen de inwoners heel gemoedelijk verloopt. We merken wel dat dit een punt is dat in Martenslinde mist.

Verder zien we dat de slechte mobiliteit in Teuven een grote invloed heeft op de leefbaarheid. Voor alle voorzieningen ben je lang onderweg waardoor het moeilijk is om jonge gezinnen aan te trekken. In Teuven zien we ook dat er moeilijk contact gevonden kan worden via de voortuin. Door het kleine inwonersaantal en de ontmoetingsplaatsen die aanwezig zijn is dat minder een probleem. In Stevoort merken we dat er veel minder groen aanwezig is dan in de andere cases. Toch wordt Stevoort nog steeds door de bewoners ervaren als een groene en rustige woonomgeving.

We kunnen besluiten dat Martenslinde een rustig woondorp is, waar het aangenaam en veilig is om je kinderen groot te brengen, maar dat de binding tussen de gemeenschap zeker beter kan. Teuven is een dorp waar de bewoners de touwtjes in handen nemen en samen werken naar hun gemeenschappelijk doel. Hierbij is vooral de moeilijke verbinding en de isolatie van andere steden een nadeel. In Stevoort zien we dat er een zeer sterk gemeenschapsleven is. Door de ligging nabij de stad en de goede verbinding hiermee zijn de inwoners mobiel waardoor deze case erg goed scoort op de opgestelde parameters.

	Martenslinde	Teuven	Stevoort
School	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --
Sportvoorzieningen	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --
Speeltuin/speelweide	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --
Groen	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --
Lokalen voor en door de gemeenschap	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --
Andere voorzieningen	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --
Banken	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --
Doorgaand verkeer in het centrum	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --
Stoepen en fietspaden	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --
Verbinding met het openbaar vervoer	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --
Verbinding met de stad	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --
Voortuinen met mogelijkheid tot contact	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --	++ / + / +- / - / --

Tabel 4: leefbaarheid 3 cases

De structuur van een dorp kan zeer uiteenlopend zijn. Dorpen kunnen op het platteland gelegen zijn, maar ook dicht bij een stad. Het kan een gedeelte zijn dat volledig van de rest afgescheiden wordt, maar het kan ook verbonden zijn met andere dorpen of steden door lintbebouwing. Waar we vroeger vooral autonome dorpen aantreffen, waarbij alles binnen het dorp gedaan en gehaald werd, zien we nu meer en meer de omschakeling naar woondorpen. Woondorpen zijn nog steeds prettige plaatsen om te wonen, maar het gevaar is er dat deze dorpen evolueren naar slaapdorpen. De voorzieningen verdwijnen en de brandpunten van het sociale leven liggen steeds meer buiten het dorp. Om ervoor te zorgen dat dorpen kunnen blijven bestaan is er nood aan een duidelijke toekomstvisie. Deze visie moet voor ieder dorp apart bekeken worden en kan voor ieder dorp anders zijn. Het is hierbij heel belangrijk dat de eigenheid en de identiteit van het dorp behouden blijft of als deze er niet is, dat deze aangewakkerd of gecreëerd wordt samen met de bewoners.

Er is ook dieper ingegaan op de leefbaarheid, waarbij er verschillende parameters ontdekt zijn om de leefbaarheid in dorpen te kunnen meten. Deze parameters zijn bijvoorbeeld het bevorderen van de beloopbaarheid en het stimuleren van lokale activiteiten. Deze kunnen op verschillende manieren gestimuleerd worden. Zo moeten er ontwikkelingen op menselijke schaal zijn, een gemixt landgebruik en een makkelijke en veilige voetgangers toegang en beloopbaarheid. Verder is er nood aan publieke plaatsen, zitgelegenheid, aanwezigheid van gemeenschapsplaatsen, verbetering in stoep en gebouwranden, groen en generatoren van activiteiten. Sommige van deze parameters zijn belangrijker dan andere en de graad van belangrijkheid hangt ook af van de schaal van de omgeving.

Deze parameters zijn verwerkt en concreet gemaakt waarmee een lijst opgesteld is om de leefbaarheid te beoordelen. De parameters die hier terug komen zijn de aanwezigheid van een school, sportvoorzieningen, speeltuin of speelweide, de aanwezigheid van groen, lokalen voor de gemeenschap, aanwezigheid van andere voorzieningen, of er banken zijn, of er doorgaand verkeer door de kern loopt, of er stoepen en fietspaden zijn, de vlotheid van de verbinding met het openbaar vervoer en de verbinding met de stad en de aanwezigheid van voortuinen die het contact met de burens mogelijk maakt. Hieruit blijkt dat de leefbaarheid in een autonoom dorp

nog steeds hoog aangeschreven staat, maar dat ook woondorpen en dorpen met een kwaliteit door aantrekkelijkheid hun kwaliteiten hebben. In de cases zien we dat de inzet en de betrokkenheid van bewoners een hele grote rol speelt in de leefbaarheid van de kleine kern.

Om dorpen leefbaar te houden hebben we een gemeenschap nodig. Deze sociale contacten zijn nodig om samen met de bewoners iets op te kunnen bouwen. Ontmoetingen kunnen zeker en vast gestimuleerd worden door architecturale ingrepen. Zeker bij het wegvallen van de voorzieningen is het belangrijk dat de architectuur mensen kan aanzetten om naar buiten te komen en deel te nemen aan de sociale activiteiten binnen het dorp. Deze ingrepen moeten dan ook gebeuren op maat van iedereen zodat niemand uitgesloten wordt.

Studio contemplatie

Binnen studio contemplatie wordt op zoek gegaan naar verstillings, bezinning en contemplatie. Onze wereld is steeds hectischer en wordt gedomineerd door ratio. Hierdoor hebben we het altijd maar druk en hebben we geen tijd meer om stil te staan en ons hart te volgen.

Er moet inzicht verkregen worden in cultuur en geschiedenis. Het is nodig om (zelf) kritisch te kunnen denken en vanuit deze houding te kunnen ontwerpen. De studio laat toe om ongestoord te concentreren op contemplatie en de publieke en private sfeer even los te laten. Hierdoor is het mogelijk om nog dieper te graven. In de architectuur moeten we ons bewust zijn van materialiteit, detaillering, schaal, ruimtelijkheid, licht en schaduw, atmosfeer en stemming. De architectuur moet eerder normbevragsend dan normbevestigend zijn. De architectuur moet dus een meerwaarde vormen en een nieuwe laag toevoegen aan het reeds bestaande. Binnen de studio wordt er met een specifieke ontwerpmethodiek gewerkt. Er wordt een contextvisie en een programmavisie ontwikkeld waarna het concept tot stand komt als een synthese van de vorige twee. Het concept wordt nadien verder uitgewerkt in het ontwerp.

In de studio worden een aantal thema's aangereikt waarrond het masterproject ontwikkeld wordt. Deze thema's zijn: house of memory, house of fairytales, een plek voor contemplatie en het verheerlijken en presenteren van euregionale producten, dood en troostende architectuur en collectieve woonvormen. Mijn keuze is uitgegaan naar dood en troostende architectuur.

Deze keuze is gemaakt omdat de dood een aanzienlijke plaats inneemt in onze omgeving. Dit terwijl deze plaatsen vaak enkel voor dit doeleinde zijn bestemd en ook enkel hiervoor worden gebruikt. Ik vond het dan ook een goede denkoefening om na te gaan of deze plaatsen op een meer plaatsbesparende manier aangepakt kunnen worden of of deze plaatsen ook gecombineerd kunnen worden met een publieksfunctie.

De situering van het masterproject binnen de studio is gelegen in Maastricht-Noord aan het Bassin. Het gaat hier meer bepaald om het gebouw van het landbouwbelang dat enerzijds begrensd wordt door het bassin en anderzijds door de Maas.

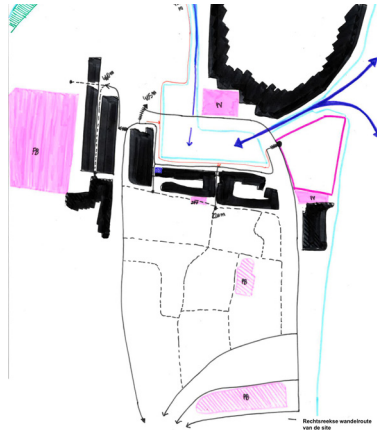

Afb. 11: Inplanting perceel landbouwbelang

Context

Om een beter inzicht te verkrijgen in het gebied is de studio opgedeeld in groepen van 3 personen. Hierbij is er een contextanalyse gedaan waarbij er op 3 thema's gefocust werd, meer bepaald: structuur, morfologie en gebruik.

Binnen de analyse over de structuur wordt duidelijk dat de Maasboulevard een barrière vormt tussen het perceel van het landbouwbelang en het Bassin. De Maas en het bassin worden verbonden door een sluis, deze is ten noorden van het perceel gelegen. We zien dat de beloopbaarheid aan de overzijde van het perceel goed is. Hier zijn straten en binnengebieden waardoor je je makkelijk kan bewegen. Het is echter moeilijker om het drukke verkeer van de Maasboulevard over te steken. Als we kijken naar de morfologie zien we hier dat de korrelgrootte rond het landbouwbelang veel groter is dan de korrelgrootte aan de overzijde van de Maasboulevard. Langsheen het Bassin vinden we de laagkade. Deze ligt lager dan de Maasboulevard. Dit gedeelte vormt een andere wereld met een andere sfeer dan op het niveau van de Maasboulevard. Ook aan de Maas zien we dat er een lagergelegen kade is. Vanaf hier heb je zicht over de Maas. Als we verder kijken naar de functies zien we dat er een aantal commerciële functies en een residentieel gebied gelegen zijn in de buurt van de site. Verder zien we dat er een cultuurcluster ontwikkeld is in de gebouwen van de oude timmerfabriek.

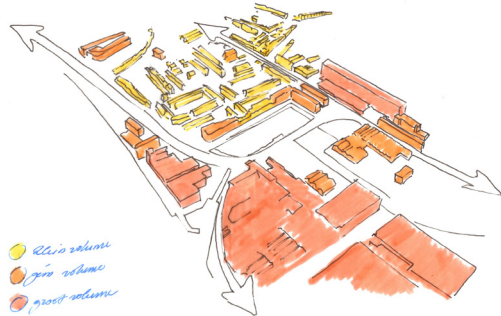

Reductiekant bestand
 ingesloten
 Werk 4 december

Afb. 12: Analyse structuur

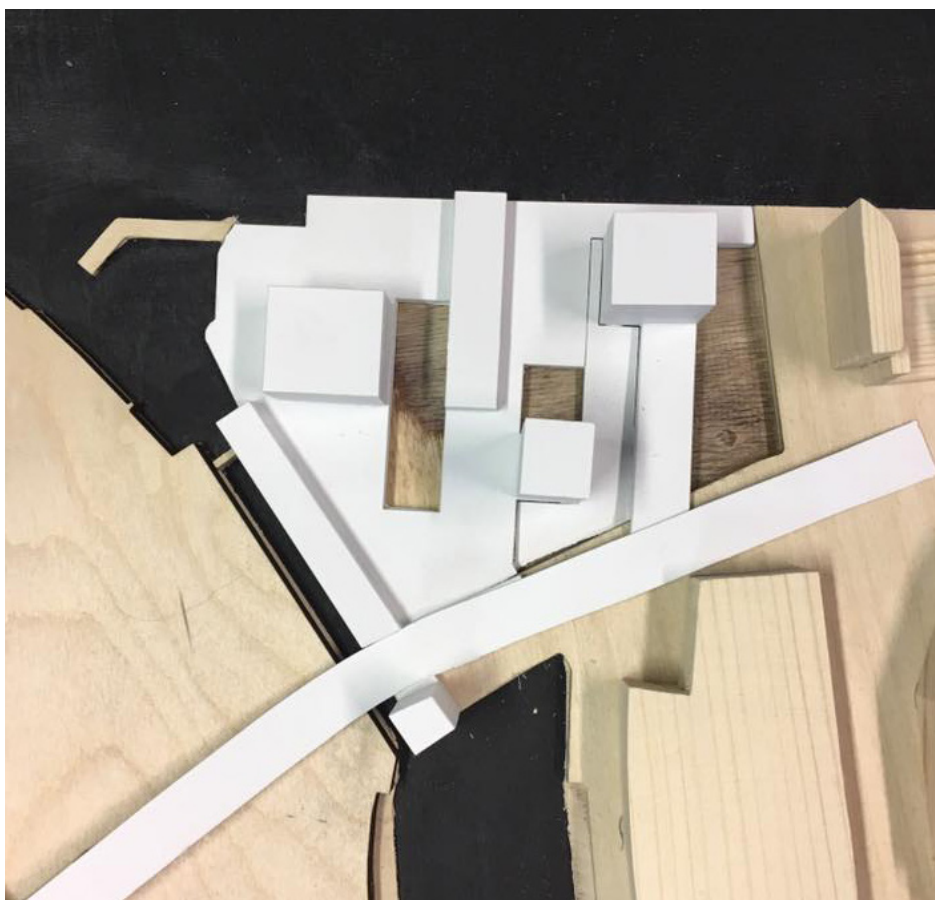
Afb. 13: Analyse gebruik

Afb. 14: Analyse morfologie

Vanuit deze analyse zijn er in dezelfde groepen ook contextvisies opgesteld. Deze visies worden later ter beschikking gesteld van de gehele groep waarbij iedere student één van deze visies kiest om zijn masterproject later op toe te passen.

In de door mij gekozen contextvisie wordt er met verschillende gebouvvolumes gewerkt. Op die manier ontstaat er een doorkijk naar de Maas. Het perceel ligt niet langer op niveau van de Maasboulevard, maar op het niveau van de maaskade. Hierdoor is de drukte van het verkeer minder aanwezig. Verder is er op die manier ook voor gezorgd dat er een wandelpad ontstaat dat de laagkade van het bassin verbindt met de kade van de Maas. De beloopbaarheid en voetgangerstoegang wordt hierdoor sterk verbeterd.

Afb. 15: maquette contextvisie

Concept

De site van het landbouwbelang is gelegen in het Boschstraatkwartier. Het is een buurt in het noorden van het stadscentrum van Maastricht. De buurt deed vroeger dienst als woonbuurt van de Maastrichtse lakenwevers. Later was het ook de woonbuurt voor de fabrieksarbeiders van De Sphinx. De fabrieken zijn intussen gesloten en er werd een andere bestemming gezocht voor deze gebouwen. Deze bestemming werd gevonden in de oude timmerfabriek, hier werd een cultuurcluster ontwikkeld. Verder is er het Mosae forum gekomen dat een commerciële trekpleister vormt voor mensen die de stad bezoeken.

In de cultuurcluster vinden we filmhuis Lumière dat tot één van de grotere filmhuizen behoort. Verder vinden we in deze gebouwen ook de muziekgieterij. De muziekgieterij is een plaats waar concerten van verschillende aard en verschillend genre gegeven kunnen worden. Deze gaan vooral 's avonds door. In het landbouwbelang zelf vinden we een culturele vrijplaats. Hier zijn werkplaatsen voor kunstenaars, een weggeefwinkel en een open podium.

In mijn thesis wordt er gefocust op leefbaarheid in kleine kernen. Maastricht is geen kleine kern, maar er is toch gekozen om op deze site te werken. Inhoudelijk zijn er veel raakvlakken met de site in Maastricht. Zoals al eerder aangehaald was de buurt vroeger een woonbuurt en werden de mensen gebonden door de werkgelegenheid die zich in de buurt aanbood. Dit is nu niet meer het geval en de buurt is dus op zoek naar een nieuwe identiteit. Deze identiteit kunnen we vinden in de cultuurcluster die in volle ontwikkeling is. Met mijn project wil ik een bijdrage leveren voor deze cultuurcluster en nog meer inzetten op het verbinden van mensen in de buurt.

Het eindproject bestaat uit een combinatie van een crematorium en een dansschool. Deze zijn gelegen in twee aparte tegenover elkaar gelegen gebouwen. Tussen de beide delen ontstaat een publieke buitenruimte. Deze publieke buitenruimte vormt het bindmiddel tussen beide programma's.

Als we het rouwritueel in Maastricht bekijken zien we dat de begraafplaatsen zich vroeger in de stad bevonden. Het begraven vond hier plaats in en rond de kerken. In de gedachtegang van de verlichting zijn deze begraafplaatsen verplaatst naar de gemeentelijke begraafplaats aan de Tongerseweg. Het begraven maakte geen deel meer uit van het dagelijkse leven en werd buiten de stad geplaatst. In de stad neemt de commerciële economie de overhand en we hebben hier nood aan ruimte voor verstillig, een ruimte waar we onze gedachten de vrije loop kunnen laten gaan.

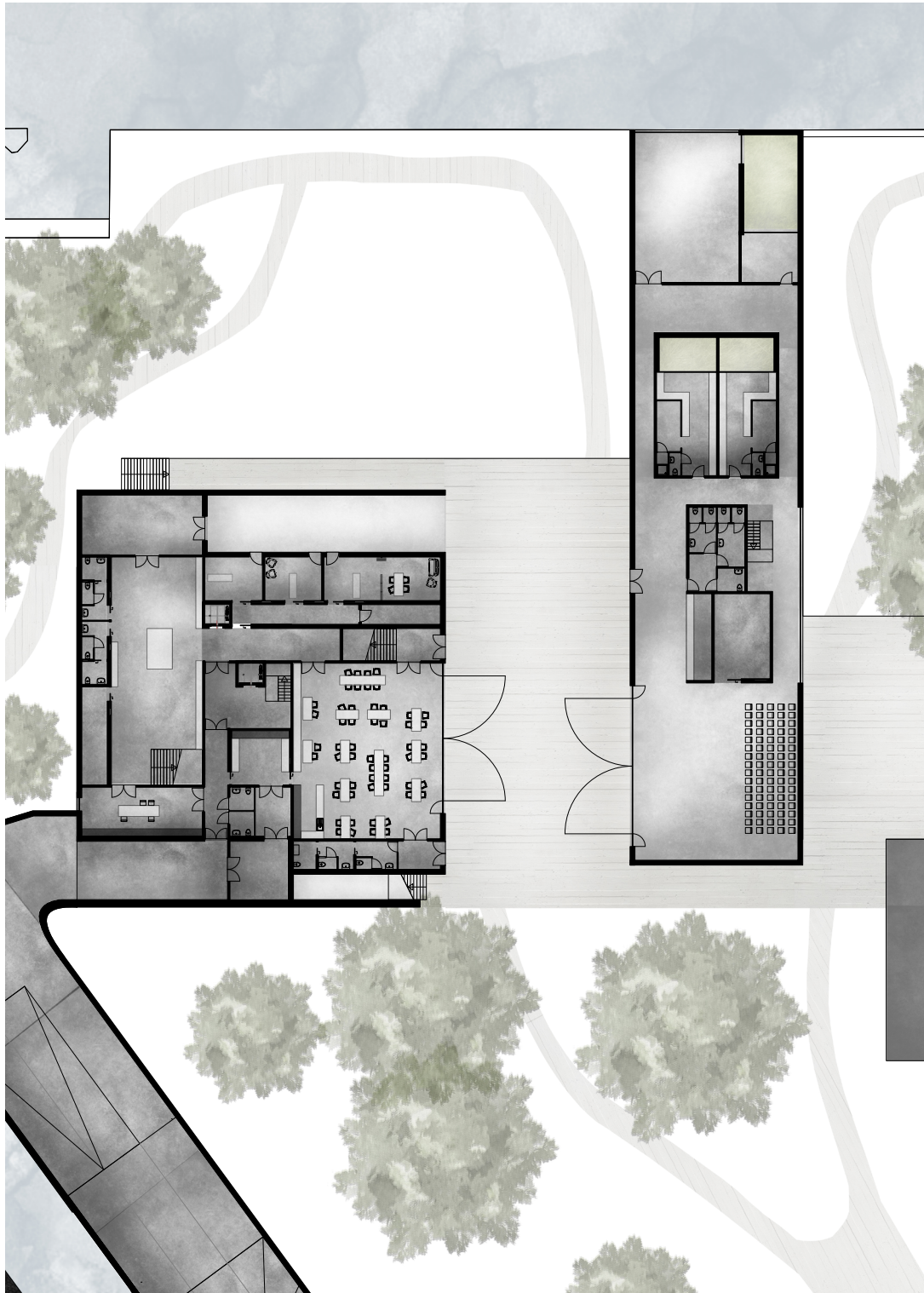
De combinatie van het crematorium met een dansschool is gekozen om ontmoetingen te stimuleren. De dansschool doet dienst als ontmoetingscentrum voor de mensen uit de buurt. Het programma sluit aan bij het idee van de ontwikkeling van een cultuurcluster. Het is een dansschool waarvan doorheen de dag gebruik gemaakt kan worden door de omliggende scholen. 's Avonds kunnen er danslessen georganiseerd worden. De publieke buitenruimte kan zowel gebruikt worden door de dansschool om de lessen naar buiten te trekken of om feesten te organiseren. De daartegenover gelegen ruimte in het crematorium kan gebruikt worden om de koffietafel te organiseren of kan dienstdoen als café. De andere ruimtes van het crematorium zijn meer naar binnen gekeerd en de sfeer is er sereen.

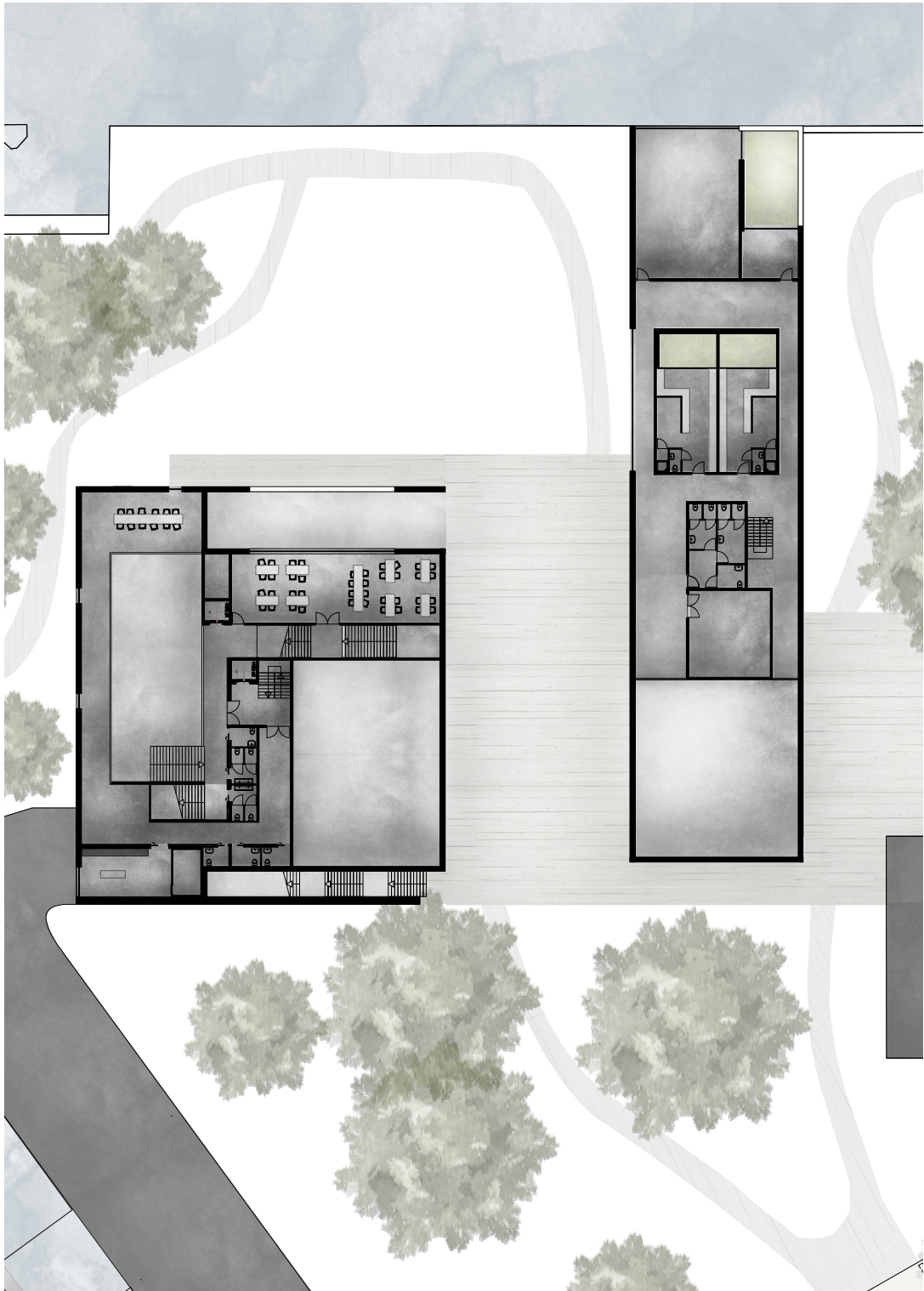

Afb. 16: Grondplan gelijkvloers

Afb. 17: Grondplan 1ste verdieping

Afb. 18: Grondplan 2de verdieping

Afb. 19: Grondplan 3de verdieping

Afb. 20: Snedes

Reflectie

In deze scriptie wordt de leefbaarheid in kleine kernen onderzocht. Aangezien het project in de stad Maastricht gelegen is kan er geen één op één vertaling zijn van de bevindingen in de scriptie op het studio project. Er is diep ingegaan op dorpen en de evolutie hiervan. Deze informatie is achteraf afgetoetst op informatie over steden en stadsbuurten. Door deze wisselwerking in de scriptie wordt het ook mogelijk om de bevindingen in de scriptie en deze in het masterproject ten opzichte van elkaar af te toetsen.

In de parameters voor leefbaarheid die in deze scriptie zijn opgesteld komt het gegeven van ontmoeten heel vaak terug. Dit heb ik dan ook tot centraal doel gemaakt in het project. Het is zowel in dorpen als in steden belangrijk dat men zijn burens op zijn minst van gezicht kent. Dit kan men enkel bekomen door elkaar vaak tegen te komen. In Maastricht zijn er veel plaatsen waar je elkaar kan ontmoeten, maar op deze plaatsen zie je zowel mensen die dicht bij je wonen als mensen die van elders komen. Het doelpubliek van mijn project zijn dus de mensen uit de directe omgeving.

Doordat er geen directe vertaling was tussen de scriptie en het project was het moeilijk om het project op te starten. De keuze van een programma heeft wat tijd en onderzoek gevraagd. Uiteindelijk is er gekozen voor het crematorium omdat de confrontatie met de dood zowel in steden als in dorpen een belangrijke plaats in het dagelijkse leven inneemt. De voorwaarden die we in steden tegenkomen bij het koppelen van een publieke functie aan een functie die met dood te maken heeft kunnen we terugkoppelen naar de dorpen. In dorpen is de begraafplaats vaak een mooi plek, maar ook een plek waar weinig gebruik van wordt gemaakt doordat er een beladen sfeer hangt. De scriptie heeft vooral als doel om de mogelijkheden te bekijken om onze kleine kernen leefbaar te maken of te houden. Het omgaan met de dood is hier een onderdeel van.

Literatuur

- Aalvanger, A., & Beunen, R. (2011). Dorpsidentiteit: op zoek naar eenheid in verscheidenheid. Wageningen: University & Research centre.
- Atmodiwirjo, P. (2008). The Use of Urban Public Places in Jakarta for Adolescents' Hanging Out. University of Indonesia: Department of Architecture.
- Bické, L. (1988). leefbaarheid van kleine kernen. Antwerpen: Kluwer.
- Burton, E. J., Mitchell, L., & Stride, C. B. (2011). Goof places for ageing in place: development of objective built environment measures for investigating links with older people's wellbeing. BMC Public Health.
- Bynon, R., & Rishbeth, C. (2015, November). Benches for everyone: Solitude in public, sociability for free. Opgehaald van Youngfoundation: <https://youngfoundation.org/publications/benches-everyone-solitude-public-sociability-free/>
- Farahani, L. M., & Lozanovska, M. (2014). A framework for exploring the sense of community and social life in residential environments. Deakin University of Australia: School of Architecture and Built Environment.
- Forrest, R., & Kearns, A. (2001). Social Cohesion, Social Capital and the Neighbourhood. Pennsylvania: SAGE Publications. Opgehaald van Sage Journals.
- Gundersen, V., Skår, M., O'Brien, L., Wold, L. C., & Follo, G. (2016). Children and nearby nature: A nationwide parental survey from Norway. Norway: Urban forestry & urban greenery.
- Gustafson, P. (2014). Place attachment in an age of mobility. In L. Manzo, & P. Devine-Wright, Place attachment (pp. 37-48). New York: Taylor & Francis group.
- Habets, A., Hajonides, T., & Schuit, S. (2004). Dorpen als daad. Arnhem.
- Hospers, G.-J., Kruidhof, W., & van Lochem, M. (2013). Dorpen, voorzieningen en ondernemerschap. Openbaar bestuur, 12-15.

- Jacobs, J. (2009). Dood en leven van grote Amerikaanse steden. Amsterdam, Nederland: SUN Trancity.
- Koedoot, M., & de Haan, H. (2005). In de buurt van de stad. Wageningen : Wetenschapswinkel .
- Lenders, S., Lauwers, L., Vervloet, D., & Kerselaers , E. (2006). Afbakening van het Vlaamse platteland . Merelbeke-Lemberge : Instituut voor landbouw- en visserijonderzoek.
- Lewicka, M. (2014). In search of roots: memory as enabler of place attachment. In L. Manzo, & P. Devine-Wright, Place attachment (pp. 49-60). New-York: Taylor & Francis group.
- Maat-ontwerpers. (2017). Ontwerpend onderzoek naar kernversterking in Vlaanderen. Gent: Ruimte Vlaanderen.
- Oluwagbemiga , P., Mohd, H. R., & Ismail, S. (2017). Adolescents' sense of community and involvement in playground Activities: Panacea to ameliorate social vices and delinquencies. Malaysia: Department of Landscape Architecture.
- Ostendorf, W. (2004). The neighbourhood as a context of responsibility. Universiteit van Amsterdam: Department of geography and planning.
- Paret, B. (2013). zoektocht naar nieuwe strategieën voor Vlaamse dorpen. Rooilijn: Dorpen in verandering, 46(2), 128-135.
- Scannell, L., & Gifford, R. (2014). Comparing the theories of interpersonal and place attachment. In L. Manzo, & P. Devine-Wright, Place attachment (pp. 23-36). New York: Taylor & Francis group.
- Seamon, D. (2014). Place attachment and phenomenology. In L. Manzo, & P. Devine-Wright, Place attachment (pp. 11-22). New York: Taylor & Francis group.
- Skifter Andersen, H. (2011). Explaining preferences for home surroundings and locations. Urbanisticni institut republike Slovenije.
- Steenbekkers, A., & Vermeij, L. (2013). De dorpenmonitor. Den Haag: Sociaal en cultureel planbureau.

- Stokvis, R. (2014). *Lege kerken, volle stadions*. Amsterdam: University Press.
- Thissen, F. (2006, Maart 22). *Leefbare dorpen: van raamwerk tot ontwikkelingsmodel*. Universiteit Amsterdam, Nederland: Landelijke gilden.
- Thissen, F. (2007). *Van autonoom dorp naar woondorp*. (P. Renard, Interviewer) Onderzoek. Opgeroepen op mei 6, 2018, van <http://www.uva.nl/binaries/content/documents/personalpages/t/h/j.f.c.m.thissen/nl/tabblad-eeen//tabblad-eeen/cpitem%5B5%5D/asset?1379947387266>.
- Thissen, F. (2007). *Van autonoom dorp naar woondorp*. Inleiding provinciale dorpendag Noord-Holland. Schoorl.
- Thissen, F., & Loopmans, M. (2013). Dorpen in verandering. *Rooilijn: Dorpen in verandering*, 46(2), 80-89.
- van Dorst, M. J. (2005). *Een duurzaam leefbare woonomgeving: Fysieke voorwaarden voor privacyregulering*. Technische Universiteit Delft: Faculteit der wijsbegeerte en technische maatschappijwetenschappen.
- van Ulden, E., Heussen, D., & van der Ham, S. (2015). *De stoep: ontmoetingen tussen huis en straat*. Rotterdam: nai010 uitgevers.
- Vermeij, L. (2015). *Dichtbij huis*. Dan Haag: Sociaal en cultureel planbureau.
- Völker, B., & Verhoeff, R. (1999). *Buren en buurten*. Amsterdam: SISWO.

Kaarten

1. Boes, E. (2019).
2. Boes, E. (2019).
3. Boes, E. (2019).
4. Boes, E. (2019).
5. Boes, E. (2019).
6. Boes, E. (2019).
7. Boes, E. (2019).
8. Boes, E. (2019).
9. Boes, E. (2019).
10. Boes, E. (2019).
11. Boes, E. (2019).
12. Boes, E. (2019).
13. Boes, E. (2019).

Tabellen

1. Boes, E. (2019).
2. Boes, E. (2019).
3. Boes, E. (2019).
4. Boes, E. (2019).

Afbeeldingen

1. Boes, E. (2019).
2. Boes, E. (2019).
3. Boes, E. (2019). Gebaseerd op Ontwerpend onderzoek naar kernversterking in Vlaanderen: Beeldbundel (p. 5) door Maat-ontwerpers, 2017 (<https://www.ruimtelijkeordening.be/NL/Diensten/Onderzoek/Studies/articleType/ArticleView/articleId/9085>)
4. Farahani, L. M., & Lozanovska, M. (2014). A framework for exploring the sense of community and social life in residential environments. Deakin University of Australia: School of Architecture and Built Environment.
5. Boes, E. (2019).
- 6a. Roberts, A. (2011). Geraadpleegd van: <http://blog.seniorennet.be/grootlanaken/zoeken.php>
- 6b. Boes, E. (2019). Eigen beeldarchief.
7. Boes, E. (2019). Eigen beeldarchief.
8. Boes, E. (2019). Eigen beeldarchief.
9. Boes, E. (2019). Eigen beeldarchief.
10. Boes, E. (2019). Eigen beeldarchief.
11. Boes, E. (2019). Eigen beeldarchief.
12. Boes, E. (2019). Eigen beeldarchief.
13. Boes, E. (2019). Eigen beeldarchief.
14. Boes, E. (2019). Eigen beeldarchief.
15. Boes, E. (2019). Eigen beeldarchief.
16. Boes, E. (2019). Eigen beeldarchief.
17. Boes, E. (2019). Eigen beeldarchief.

18. Boes, E. (2019). Eigen beeldarchief.

19. Boes, E. (2019). Eigen beeldarchief.

20. Boes, E. (2019). Eigen beeldarchief.

Bijlagen

1. Interview Rinus Stalmeijer en Arie Alleleijn, Teuven.
2. Interview Ivan Acke, Stevoort.

BIJLAGE 1: Interview Rinus Stalmeijer en Arie Alleleijn, Teuven.

Ik wil, ik zou eigenlijk vooral willen weten hoe het hier werkt met het dorps huis, hoe geerbij gekomen zijn.

Vanaf het begin?

Ja

Ja we hebben ooit eens hiervoor daar was een parochiezaaltje he, en toen kwam uhm, meneer pastoor Lemmens hier als pastoor in het dorp en die was meteen bezig om zaken draaiend te uh, want die was eigenlijk niks in dit dorp. Op de vrouwenbond na he, de boereninnenbond of hoe dat heet, was er eigenlijk niks. En uhm. Hij was een jaar pastoor hier en het 2de jaar had hij al parochiefeesten he. Stond een grote feesttent en uh, noem maar op. Je weet hoe dat gaat in die dorpjes. En met dat geld, met die opbrengst moesten we dan het parochiezaaltje opknappen. Dat is ook gebeurt toen, we hebben met man en macht gewerkt. Binnenmuren en isolatie en nieuwe plafonds en nieuwe wc's en. ja. Maar ja, die meneer pastoor Lemmens deed het zo goed dat het zaaltje veel te klein werd. Er kwam een carnavalsvereniging en er kwamen nog meer verenigingen en ja. Dus werden er plannen gemaakt om dat groter te maken, dat zaaltje, maar ja. Dat vatte eigenlijk nooit voet dus uhm, keken we verder en op een gegeven moment kwam het idee van dan hierachter, want die parkeerplaats waar je auto staat die was er eigenlijk al. Die was ook ooit eens betaald geworden met de opbrengst uit de parochiefeesten he. Dus misschien na 5-6 jaar was er geld genoeg om een parkeerplaatsje, dat was vroeger de tuin van de pastorie, ja. En uhm, kwam dus het idee van hierachter te bouwen. Dat heeft ook nog lang geduurd, ettelijke jaren, jaren. En uhm, op een gegeven moment was het toch zo ver dat ze zeiden van uh, als jullie tekeningen hebben en een vergunning hebben dan uh, konden we geld krijgen van de overheid. Dus moesten we beginnen te rennen, architect, tekeningen, vergunningen en uhm, toen hadden we dat allemaal, maar toen hadden we nog steeds geen geld en toen heeft het nog, 3 jaar? Ja ik denk het wel ja. Voordat we dan, want de vergunning ging verlopen, toen heb ik hier. Die stoelen uitgezet voor het gebouw, die planken en een gat gegraven en dan waren we zagezegd begonnen. Ja we waren begonnen he. En als je

begint dan loopt die tijd weer he. En toen na een tijdje kregen we toch geld.

Ja dat heb ik niet meegemaakt, dat was uh, nog voor mijn tijd.

Dat is nu allemaal heel beknopt, als je er vragen over hebt.

Maar jullie waren, volgens mij in 2000? Begonnen met de werken plannen te vragen en te maken. Ja officieel naar de architect gaan. En we zijn in maart 2005 begonnen met bouwen ja.

Voor de vergunning ja dan moesten we altijd naar Hasselt, naar het provinciehuis en dat liep ook niet lekker met die meneer, nee.

En hoe werkt het dorps huis nu?

Het is eigenlijk een stichting van verschillende verenigingen samen, ja. Het is eigendom van die stichting en daar zijn een hele hoop verenigingen bij aangesloten. Ik kan me vergissen dat weet jij beter Rinus, 17? Bij aangesloten? Nee, dat is te veel. Even kijken als ze allemaal meedoen dan zijn het er 12. 12 verenigingen, min of meer.

En het is enkel open als een van de verenigingen erin zit?

Ja of er moet verhuur zijn ofzo iets.

Het is niet zo dat er altijd een soort café ofzo open is?

Nee nee, er zijn wel ideeën over maar dat is meer iets voor de zomer zeg maar. Als mensen hier naartoe komen en dan uhm, want. Dat komt straks met Teuven aan zet komt daar nog een element bij, want wat vroeger vaak gebeurde op dat plein was uh, als het gaat om samenkomst was het altijd op de vrijdagavond volleybal, werd er gevolleybald. Dat is eigenlijk een beetje de samenkomst en dat willen we eigenlijk weer nieuw leven inblazen. Door op het terrein hierachter, want hier ligt nog een groot terrein, om hier uhm, een volleybalveld te maken. Dus zodat er dan spontaan gevolleybald kan worden. Dan op een afspraak op een vrijdagavond dat iedereen bij elkaar komt en dan onder het genot van wat uhm, wat kan volleyballen en bij elkaar kan zijn. Maar we hebben eigenlijk in het dorp zelf vrij veel activiteiten, waar mensen toch al bij elkaar komen.

Ja, Zijn dat dan activiteiten die ook door verenigingen georganiseerd worden?

Meestal, Meestal wel ja

Het dorpshuis heeft maar uhm, even kijken 1, 2, 3 echte activiteiten die op de naam van hun geschreven kan worden. Dat is de parochiefeesten die nog steeds uhm, nog steeds gaan, 34 jaar. Nu 34 jaar. En uhm, we hebben bij de carnavalsvereniging diverse bijeenkomsten, waarvan uhm, eentje in juli uh, een soort Teuvenement. Dat is een beetje zoals preuvenement zoals dat uh, in Maastricht dat plaatsvindt. Uhm, maar dat is niet van ons, wij hebben onder andere men noemt dat de bron, dat is de processie. En we hebben dan de jaarsborrel die dan op uh, 1 januari altijd rond een uur of elf is. En dat zijn dan eigenlijk de activiteiten van het dorp maar als je dan kijkt naar de activiteiten van de verenigingen dan zit daar toch zoals de carnaval in november en januari. Op het moment dat de carnaval plaatsvindt, de optocht, die vrij druk bezocht wordt en uhm. Ze hebben dan ook Teuvenement. Je hebt dan dus de KVLV die dan dus een aantal dingen die dus, de katholieke vrouwenvereniging die dat doet. Die hebben een aantal ja zeg maar, activiteiten specifiek voor vrouwen, maar ook met partner ook uhm 2 activiteiten. Der zijn dus toch altijd, het is een beetje toch over het jaar verdeeld.

En, het gras hierachter dat is enkel voor als het dorpshuis verhuurd is of wordt dat ook gebruikt als het niet verhuurd is?

Ja, in de zomer is het kamp he, jeugdkamp.

We hebben hierbeneden in de kelder voorzieningen voor een jeugdkamp. Ja de onder verdieping he. Ik noem het de kelder altijd he. As je het van die kant uit ziet.

Aan de andere kant is het allemaal grote raam.

Ik had de indruk als ik door het dorp wandelde dat het vrij toeristisch was, dat er heel veel.

Ja vooral in de weekenden

En vooral wandelen en fietsen denk ik

Ja, wandelen en fietsen en dan hoe moet je het zeggen, dan uhm, vrijdags zo tegen een uur of 10-11, dan komen ze binnen, dan is het effekes heel druk. Ja, dan zie je allemaal

mensen komen van, die komen dan naar de hotels en de pensions en de B&B's en zo zondag avond trekt dat weer uit. Zondag avond om 6 uur is Teuven terug van ons. Dat is het.

Is het wel storend dan?

Het kan storend zijn. In in in, ja, ja, als ze ja als ze zich fatsoenlijk gedragen, anders niet

Nee nee, je hebt er ook vrij veel uhm, ook met name de zomer als het mooi weer is heb je allemaal old timer uhm, ritten die hierdoor komen, het is gewoon ook een heel aantrekkelijke omgeving. Maar vergeet niet, Teuven heeft natuurlijk 5 restaurants. Dat is natuurlijk een heel grote aantrekkingskracht. En uhm, er zitten ook veel groepsverblijven. En dan kan de muziek soms <at harder gaan tot laat in de nacht. En dan wordt wel de politie gebeld de laatste tijd he. Vroeger werd dat heel zelden de politie gebeld, maar ja nu zijn de mensen gewoon geworden om de politie te bellen he. Het gebeurt ook wel vaker en vaker, ja ja. Ja toch wel. Nu als er een jeugdgroep is dan willen ze nog wel een oogje dichtknippen he, de mensen.

Die zitten over het algemeen hier dan?

Hier zijn verschillende groepsverblijven he, ook voor de jeugd. 1,2,3 zeker dan. Hegge, en bij Homans dat is 2 en dan wij is 3 en dan heb je ook nog daar volgens mij bij Sinnich, het kasteel in sinnich ja, het kasteel, het grote kasteel. Ja toch wel. En dan heb je dat die zo he kampplaats het zou bij roox kunnen gebeuren, dat gebeurd ook wel eens maar heel zelden volgens mij. Die heeft meestal dezelfde groepen ja.

En zo de jeugd in het dorp. Is er veel jeugd, is er ook een jeugdvereniging?

Er is nog een KLJ-vereniging die zitten met een kleine 30 leden. Van klein naar, naar groot zal ik zeggen tot 20 jaar en die, van 6 of 7 jaar. Maar die zijn niet alleen van het dorp he, daar zijn er een beetje van de omgeving ook nog een beetje bij he. Want zo een grote populatie kinderen hebben we in het dorp niet. Ze nemen af he de kinderen. Het neemt af. Want mijn vrouw doet het sinterklaascomité he. En daar waren ter vroeger wel 100 en dat gaat dan van 1 jaar tot en met 11 jaar, 12jarige vallen af. En daar zijn we ooit met 100 geweest en daar is nu nog in de 40. Steeds minder en minder en minder. Dat is van het dorp zelf he, daar mogen de vreemde kinderen die mogen niet.

Hebt ge zelf een idee waarom de kinderen zouden afnemen?

Ja waarschijnlijk dat te weinig jeugd hier blijft wonen zeker, he. Jonge mensen. Er is wel gebouwd, maar ja wat woont daar van jonge mensen. Er is trouwens wel nog een onderweg van de achterbuur van dich he. Bij de Stefan? Stefan, oh Krijgen die een kleine, oh wat leuk! We hebben even kijken 1,2 2 jongen gezinnen achter ons die zijn nu bij gekomen en er is nog een 3de gezin bijgekomen tegenover Armand, met 2 jonge kinderen. 2 jonge kinderen ja. Dus je ziet toch dat er inderdaad wel wat jongeren bijkomen om hier te komen wonen, omdat het natuurlijk toch ook relatief toch betaalbaar is. En uhm, ja dus dus daar ligt dan toch wel een beetje hoop in de toekomst om daar dan iets aan over te geven ja. Tis overigens wel zo, dat Teuven wel een beetje ook binnen de vereniging een aantal jongeren gekomen zijn die niet binnen dit dorp wonen. Die komen van diverse plaatsen. Dat is zelfs van Nederland en uh, andere dorpen en uh, uit het Waalse gebied. Een clubje, het zijn Nederlanders die in Wallonië wonen, en ook hier gewoond hebben maar die zijn hier gebleven eigenlijk.

Ik moet ook wel zeggen dat de carnavals-vereniging heel veel succes heeft en daar sluiten ze bij aan he. Ja. Ja dat is dan een vriend of een lid brengt een vriend mee zo gaat dat. Zo bouwt het eigenlijk uit. We zijn er heel blij mee dat er zo veel jonge mensen want ja anders dan waren wij de oude. Ja, dus. Maar het dorps huis is dus eigenlijk helemaal, dus dat is uh een beetje wat hier hangt, het dorps huis is uh door de mensen zelfgebouwd. We hebben daar ongeveer 2,5 jaar over gedaan maart 2005 begonnen en oktober 2008 hebben we de bovenverdieping hebben we zeg maar geopend. En dan konden we dat in gebruik nemen. Hij was daar voren al in gebruik geweest 9 maanden daar voren is hij al in gebruik genomen want toen werden de eerste carnavals bijeenkomsten werden hier gedaan en dan hadden we dus een blauwe, uh, van buiten naar binnen toe, voor de verwarming. Ja, en uhm. Maar wat wat eigenlijk het overgrote deel van dit dorps huis is geweest is om het het zelf- zelfredzaam te maken. Het is geen Het is niet van de gemeente het is dus eigenlijk gewoon in bezit van het dorp noem het dan maar. We krijgen ook geen subsidie, nee. Niks. Wat dat betreft hebben wij of is het eigenlijk allemaal van verschillende kanten gekomen de financiering van het dorps huis. Er heeft een erfenis ingezet die die geleid heeft tot financiering en we hebben diverse prijzen gekregen en subsidies vanuit andere geleden. Zoals het uhm, de koning

Boudewijn stichting en uh, uh, het dorp van de toekomst. En dit soort dingen allemaal dus ja, we hebben een dame aangeschreven en daar hebben we dan ook vanwege het feit dat het een redelijk uniek gebeuren is dat het dorp het zelf gebouwd heeft en dan ook in zo een omvang. Dat dat heel veel uh, ja. Heeft opgeleverd aan prijzen. En je merkt ook nog steeds dat mensen er wel fier op zijn dat ze dit hebben gebouwd en dat ze er wel zuinig op zijn en heel ja. Het het enige waar we nou tegen aanlopen en zeker met het bestuur dan tegen aanlopen is dat we proberen om verjonging binnen het bestuur te krijgen. Alle mensen zijn inmiddels al bijna boven de 60 of die zijn al boven de 60. Dus dat wordt langzamerhand wordt het wel zaak om daar wat jongere mensen bij te krijgen. Maar dat gaat wel gebeuren omdat natuurlijk toch de 2^e generatie is nog heel erg druk met kinderen. Ze zitten nog wel in verenigingen maar je merkt toch wel dat daar een hele andere beleving is in de betrokkenheid. Van ik ik wil nog inderdaad nog iets daarmee gaan doen, dus dat is, daar moeten we op gaan wachten.

Het dorpshuis wordt dan ook heel goed gebruikt?

Ja ja, Ja elke dag. Gelukkig zijn er 2 verdiepingen en meerdere lokale he, want soms zit het hartstikke vol. Ja. Nou om een beetje het programma te geven, er is op maandag avond altijd, uh, line dancers, nee op zondag, nee op maandag ochtend is het de naailes van deKVLV, ja de dames naaien dan. Ja, En dan heb maandag avond de line dancers, op dinsdag avond zoiets, dat is elke maandag en dan dinsdag is het de dansmariekes die dan oefenen, na de de dansmariekes is het dan vaak toneel, vroeger was er op dinsdag de line dancers maar nu niet meer, die beginnen een uur vroeger op maandag. Oke. En dan uhm, dan heb je ook nog het vat. Het Voerens amateurtoneel. Die dan dus zitting heeft, 's woensdags is zangkoor en vaak ook vergadering vanuit het dorpshuis, bestuur een keer per maand. En we hebben ook een keer per maand op woensdag middag de dorpsnoen, de oudjes krijgen eten aangeboden. Daar moeten ze wel voor inschrijven. Daar moeten ze wel voor betalen, er kan eigenlijk uh, iedereen aan meedoen, maar het zijn hoofdzakelijk oudere mensen. Ja. En uhm, donderdag meestal vrij, vrijdag ook en dan ja, dan krijg je toch ook nog wel eens een keer. Hangt er vanaf in welk seizoen je zit he, in het carnavalsseizoen is donderdagavond altijd bezet door de uh, de carnavalsvereniging, uhm en op woensdagnamiddag ook door de jeugdcarnavalsvereniging, uh, die toch zo 10-12 keer per jaar uh, als die oefenen

en uhm. En dan heb je natuurlijk toch de verschillende. Want we hebben daar een kalender waar dan alles in wordt geschreven door de beheerder voor uhm voor allerlei activiteiten die daarbuiten dan nog worden gerealiseerd en ok particulieren die er gebruik van maken, koffietafels uh, feestjes we hebben zelfs een groot feest gehad van een jonge carnavalsvereniging die hier een keer wilde komen, dus ja. We hebben toch best wel wat aanloop ook van uhm, anderen. En we verhuren ook delen he, niet alleen de hele zaal, maar je kan ook de voorkant kun je allen uh huren, de voorkant is dan de keuken, de bar en de toiletten en uh de hele zaal is dan uh met de hele zaal daarachter dat kan ook nog en dan kan je dus ook uhm alleen beneden huren of de vergaderruimte. Of de vergaderruimte kan ook.

Het contact tussen de verenigingen loopt goed? Of is er soms ruzie voor een lokaal?

Je moet je voorstellen we hebben hier maar 450 inwoners. De helft, daar is ongeveer, actief in het geheel 150. Ja maar ja, de helft die begrijpt ons niet, die spreken een andere taal. Ja dat is waar, die zijn Waals. Die komen ook niet, die komen ook niet. Zelden, zeldzame eens een keer voor een begrafenis of of. De enige verbinding die er eigenlijk heerst dat zijn er 2 dat is het schieten want we hebben ook een schutterij hier. Een keer per jaar wordt er geschoten op het plein en dan komen zowel de Walen als de Vlamingen bij elkaar. En uhm, dan hebben we de laatste dat is de processie waar de harmonie ook aan meedoet en de harmonie is dus Waals. Die si dus eigenlijk in Remersdaal, het is eigenlijk Teuven-remersdaal maar het is allemaal Waals geworden is in het verleden dus uh. Maar die komen dan ook naar de processie en dan wordt er uh, een gezellige avond gehouden.

En hebben de walen onderling ook andere verenigingen als de Vlamingen?

Er zijn hier geen Waalse verenigingen, nee. en die zijn dan ergens anders aangesloten. In het Waalse gebied of bij de harmonie Remersdaal dat is de enige Waalse vereniging die daar is. De walen hebben meestal de harmonieën, die dus in de verdere in de andere dorpen van voeren zitten. Maar er zijn dus niet zo veel verenigingen die dan uh ook hier dan ergens zitten van vroeger ofzo. Ja je hebt wel verschillende zalen waar dan de Vlamingen zitten en andere zalen waar dan de Walen zitten, dan heb je in uh, sommige andere dorpen, maar dat heb je hier niet. Dat was vroeger wel, ja. Er was namelijk

restaurants. Daar staat een grote zaal, dat is de oude harmonie zaal. Patria, dat is de oude uh, dorpszaal eigenlijk. En dat was in Waals bezit. En dat is later verkocht en dat is dan onderdeel geworden van het restaurant en dat is inmiddels ook een feestzaal maar dan particulier, enuhm een van de aspecten die daarbij, vroeger maakte de de de carnavalsvereniging ook gebruik van die zaal, huurde die zaal af. Want het uhm, parochiehuysje was veel te klein dan voor die activiteit. Dus daar is die zaal gewoon. En een van de aspecten die dus in het dorpshuis verwerkt is is ook de grote van die zaal. Dat is hier teruggekomen ook zodat je het kon doen gelijk het gewend was om te doen.

Om even door te gaan op die 450 inwoners, als je ziet hoeveel mensen er dan nog in principe terugkomen dan zie je ook dat in de verschillende verenigingen ook dezelfde mensen zitten en dan is het contact met de verschillende verenigingen toch wel goed.

Zijn er buiten de dansmariekes, nog sportverenigingen binnen het dorp.

De dames van de KVLV die houden op de woensdag morgen gym, maar dan georganiseerd vanuit de KVLV. Maar voor de rest is hier niks van sport eigenlijk he. Ja, we hopen dat de volleybal straks weer, maar ja, er is geen georganiseerde sport he. Zoals voetbal ofzo dat is hier niet.

De school ligt ook niet in het dorp of wel?

We hebben een lagere school en dat is uh, op de plank. En dat is hier uh, uh 2 km vandaan. Dat is nog een bloeiende school, ja. Die hebben meer als 100 kinderen en daar zijn wij als dorpshuis eigenlijk gelukkig mee want ja dat straalt eigenlijk naar hieruit op het gebruik en ook uhm, de kinderen, kindercarnaval bijvoorbeeld. De carnavalsvereniging gaat er weer een middag naar toe in het seizoen. Ja dat is ja, zonder die school was het toch niet hetzelfde volgens mij. Ja, dan heb je dan toch inderdaad wel een connectie. Tis allen, dat je hebt alleen de ouders die gaan zo met elkaar en je merkt dat daardoor uh, een soort binding komt en daar komt het resultaat ook uit in de richting van het uh van het van het verenigingsleven. Met name bij het kindercarnaval dan leeft het heel erg dan is het ook heel druk hier, dan zijn er allemaal mensen die ik niet ken. Ja, dan komen opa's en oma's, opa's en oma's erbij die dan komen kijken naar het optreden van de kinderen. Zonder die school was het iet, nee dan zou het er niet zijn geweest.

En de middelbare school dat is verder weg?

Dan moet je naar schaven voeren, maar die is eerder beperkt. Daar is bijvoorbeeld geen beroepsopleidingen in, eigenlijk maar uh. Ja de meeste gaan wel naar Tongeren als het over beroepsopleidingen gaat, maar dat is wel ver weg. Met de bus, meer dan een uur met de bus. En dan 's morgens heel vroeg, 7 uur moeten die kinderen dan op de bus. Ja ik heb het ook in mijn jeugd moeten doen, ik moest ook naar Tongeren.

Is de busverbinding dan wel goed richting daar?

Ja er is een speciale bus he, voor de school. Ja, die rijdt op de schooltijden en dan als de school weer uit is. Dan staat de bus klaar en kunnen ze instappen. Het is natuurlijk wel zo dat uh, de lijn. Uhm, doet het dan wel met de scholen, dat zijn dan een paar ritten die ze dan doormaken tot hier, maar in principe door de dag is het gewoon een belbus. Dus je moet bellen, 2 uur van tevoren en ook al sta je toevallig bij de bij de halte, dat is heel frappant, als je hier bij de bushalte staat en de bus rijdt toevallig langs en je staat te zwaaien dan neemt die je niet mee als je niet gebeld hebt. Dat is uh ja. Dat is enkel de belbus die hier komt? Nee hier rijdt geen andere bus. Het is maar een bus die naar Tongeren rijdt helemaal via Visé en de schoolbus dan 's morgens om 7u-half 8- 8 uur. Veel meer oostelijk in België kun je niet he. In Vlaanderen niet he.

Vroeger waren er veel Duisters en dan vroeger in mijn tijd, en je ging een huis zoeken hierin het dorp dan had je het niet of kon je het niet betalen want dan was er uh, een Duitser of een Nederlander die het had.

Nu is dat niet meer?

Dat heeft te maken met het feit dat de belastingvoordelen van het verleden nu weg gevallen zijn natuurlijk.

Maar de huizen geraken wel nog steeds verkocht?

Ja de ene al wat sneller als de ander. Ik heb er 3,5 jaar over gedaan om het kwijt te raken dus ja. Maar uhm, dat is afhankelijk van hoe duur het natuurlijk is he, in welke prijsklasse dat ja zit. Uhm, ik moet wel zeggen het heeft nog wel een tijd geduurd voordat het verkocht was want ons achter ja, dat was een nieuwbouwproject van 12 woningen in totaal waar dan dus uh, 6 daar waren 1,2,3,4,4 vrijstaande woningen en uhm, 4 dubbele

woningen, dubbele blok. Er zijn er nog te koop he? Of zijn die niet meer te koop? Er is er nog eentje te koop. Ah nog eentje. Eentje nog te koop, de rest is allemaal gebouwd. Maar je ziet ook dat er u nog bijgebouwd is uh, aan de overkant, aan de overkant van de straat dus he. Maar de gemeente heeft in het verleden een zogenaamd structuurplan gemaakt waarbij ze dan ook uh, hebben aangegeven welke delen van de uh, van het dorp worden aangewezen als bouwgrond. En ze hebben nu ook zeg, maar een wet ingevoerd, een gemeente wet ingevoerd dat als je een bouwgrond hebt en dat ligt niet aan je huis dan betaal je 750 euro per jaar alleen omdat je bouwgrond hebt. Tot dat je gebouwd hebt, braakliggend bouwterrein. Dat is nu om te stimuleren dat mensen gewoon hun bouwgrond verkopen en dan zeggen oke uh, dan gaat het ook sneller. Er waren ook zo een 100 bouwplaatsen in de voerstreek die zo uh, op deze manier stonden. Ja.

Ja dat hebben, ja ik moet zeggen, ik heb dus ook zeg maar ik ben pas in 2002 gekomen uh, in het dorp en toen begon in 2004 geloof ik of in 2005, wanneer is die vergadering toen gehouden in het zaaltje ook? Is dat in december gebeurd misschien? Dat is in 2000 geweest. Nee want ik was erbij en ik werkte toen nog, want toen zei ik ik kan wel meedoen maar dan is het alleen mar op de zaterdagmorgen. Maar dat was voor de medewerkers, we hebben daarvoor ook een vergadering gehad maar dat was of we de zaal gingen bouwen of niet he. Oh zo om de bereidheid om zelf te bouwen? Oh dat is zo geweest. En met hoeveel waren jullie toen? 20 man, oh 20 man toch, want we hebben altijd tussen de 10 en de 15 gebouwd he? Uhm, ja uhm, een man of 7-8. Dat het soms eens een keer meer was of minder. Maar ja uh, in de week 's avonds was het nooit zo veel. Dan waren we met minder en ja, je moet ook uh, voor iedereen werk hebben he. Ik ben wel uitvoerder in de bouw geweest, maar uh ja je kent je personeel en dan weet je wat je ermee kan maar hier weet je dat niet he. Je weet niet wat iedereen kent of hoe ver je kan gaan of hoe veilig dat het is he, dat is het ook nog. Je weet niet wat ze gaan doen. Gaan ze domme dingen doen of gaan ze ja. Gelukkig hebben we het zonder ongelukken ervan af gebracht. Ja er zijn mensen bij geweest waarvan je dacht nou, ik ben ook een paar keer uitgevlogen dat ikz ei. Kom der vanaf potverdorie, maar goed, het hoort erbij. Je wilt ook niet dat er iemand af naar beneden dondert he. Maar het bouwen dat waren ook leuke momenten want dan hadden we pauze en dronken we koffie en de dames van de KVLV die brachten dan koffie en vaak was er dan ook gebak bij. En dan zaten we

een half uurtje effe iedereen door te laten. Dat was heel gezellig.

Het bouwen heeft wel mensen bij elkaar gebracht. Maar de planning en dergelijke dat deed Harry allemaal.

Iedereen die heeft helpen bouwen heeft ook wel een band met het dorps huis ja he.

En de kerk hier? Gaan er nog veel mensen naar de kerk?

Nou, er zitten er meer op zavel als in de kerk. Afhankelijk van of er een jaardienst is of niet zitten er zitten er rond een 10, 12, 15. Als je overledene hebt in grote families zit er meer volk. De pastoor is pastoor van de hele voerstreek van alle kerken. Pastoor Lemmens is al een jaar 15 weg denk ik. Als bij de eerstesteenlegging was hij niet meer hier, inderdaad ja dat klopt. Dan was hij net weg. Maar nou is er een pastoor gekomen die daar geen tijd voor heeft en waarschijnlijk ook geen interesse in heeft. De pastorie is verkocht ook. Er is een particulier in. Er zit een gezin in. Goede man, die die, die heeft het parochiezaaltje erbij gekocht. Maar dat moet wel afgebroken worden. Maar we zijn daar blij mee met die man, die is heel uh, heel meewerkend, ja inderdaad. Je kunt ook een buurman hebben die tegen alles is he. Maar dat is met deze niet, nee.

Nee maar de kerk zal ook uhm, daar zijn nu al stemmen op dat uh, dat de kerk gesloten zal worden in de toekomst. Omdat er eigenlijk dus geen, als deze pastoor weg gaat dan uh, dan zal er waarschijnlijk maar 1,5 kerk overblijven zo noemen ze dat dan maar he. Die in Remersdaal omdat die Waals is en dan het hoofddorp Schaven voeren omdat die gerestaureerd is en daar moet het dan maar gebeuren. En dan wordt dit, ja wat ze ermee gaan doen weet ik niet. Het is wel nog van de kerkfabriek, dus uh, van het bisdom, maar dat is dan nog even de vraag wat ermee gaat gebeuren. Daar is nog geen duidelijkheid over. Wat wij ook hebben. Wij staan dus op grond van de kerkfabriek. Dit dit perceel. Het gebouw is van ons, maar de grond is van de kerkfabriek en wij pachten het ook. We pachten die grond ja. Op 99 jaar. Ja. Maar we hebben wel hier achter, eigen grond en eigen terrein. Hierlangs dat is ook bijgekocht, dat is ook uh, van het dorps huis ja. En dan kregen we ook de gelegenheid om die speeltuin hier neer te zetten. De gemeente was verplicht om in elk dorp zo een speeltuin aan te leggen, zo die speeltoestellen. Dan kregen we dat aanbod maar het was niet groot genoeg hier, dus dan hebben we een stuk van de parkeerplaats afgezaagd en achter hebben we dan van

die betonnen uhm, elementen gezet, van die hoek elementen om de grond tegen te houden want de grond ging heel schuin af. En dan hadden we wel genoeg ruimte voor de speeltuin. Ja, we wouden die niet ergens anders laten zetten. We wouden die toch per se hier. Nou ja het is natuurlijk wel zo, dat uh de toegang hiernaartoe, dat heb je dus wel gezien, is natuurlijk maar een tussenweggetje waar je dan op rijdt. Dat is inmiddels heeft dat, is daar verandering ingekomen, hoe moet ik het zeggen in de in de in het bezit. Bij de verkoop van de parochiezaal is daar, of nee met de verkoop van de pastorie heeft daar, heeft de gemeente nu dus eigenlijk de oprit gekocht. Van de kerkfabriek, dus die gaan ze, in de toekomst, zij zijn daar dus eigenlijk onderhoudt plichtig daarvoor. Een ander ding is uh, Tot aan de parkeerplaats van ons he. De parkeerplaats is van ons ja. Dat is eigenlijk zeg maar geen parkeerplaats van het dorp. Dus het is dus niet van de gemeente en daarmee heeft de gemeente een andere parkeerplaats moeten bouwen, naast die zaal van de patria, is er een openbare parkeerplaats gekomen. Want er waren nog meer parkeerplaatsen van uh, van zeg maar particulieren, die zeg maar een vrachtwagenbedrijf hadden dus dat konden ze niet kopen. En dit dus ook niet. En uh, Maar ze hebben ons wel gevraagd om uh, onze uh plaats hierachter ter beschikking te stellen voor traumahelikopters in de nacht. Er moet verlichting moet er dan komen en dat wordt dan aangestuurd vanuit de helikopter. We hebben nog niet met de gemeente overlegd, maar ze proberen uh, om in diverse dorpen grond te vinden waar ze dat kunnen realiseren, want een traumahelikopter, overdag dat land overal maar 's nachts weten ze niet waar ze kunnen landen, maar wel op verschillende plekken in de buurt en die proberen ze dan te vinden en proberen ze dan te regelen met verschillende particulieren in de buurt, zoals wij dan. En dan uh, kunnen ze hierachter landen.

Er zijn wel dingen waarvoor ge aangewezen zijt op andere plaatsen he? Zoals een winkel ofzo?

Ja, een auto moet je hebben. Als je geen auto hebt, je hebt geen echte busverbinding, ja eigenlijk wel, maar dan met je al bellen. En dan kan het ook zijn dat die niet komt he. Als de chauffeur geen zin heeft dan staat die een stuk verder. Hij rijdt altijd door tot Sint-Martens Voeren en alles wat erachter ligt daarvoor moet je bellen. Ja, een echte motivatie zit er niet achter maar het is natuurlijk een verliesgevende lijn. Waar minder mensen gebruik van maken. Maar veel mensen gaan dus uh, naar Slenaken dat ligt

hier dus een paar kilometer verderop, en daar dan een Nederlandse bus want die gaat naar Maastricht en die gaat en ja die komt om het half uur. En dat is regulier, daar hoef je niet voor te bellen. Maar ja in vergelijking met andere plaatsen he, meer in Limburg ofzo he, dan is hier eigenlijk niks he. Voor de winkel zeg maar moet je hier toch al gauw uh ja 10 km rijden he. Als je een uh ja, als je een Aldi ja of ja een grote supermarkt zou willen hebben ja. Er is er hier eentje, maar dat is dan een heel kleintje daar ga je alleen als je iets vergeten bent in het algemeen, dat is dan in Slenaken. In Aubel is dan ook een maar dat is Franstalig, niet dat dat voor de meeste een probleem is uhm, maar ja het is Franstalig dus ja. Veel mensen gaan dan naar Gulpen ja, of ja Maastricht, Maargraten. Ja dat is 10-15 km wel, dat moet je wel rekenen. En als je dan zegt ja zwembad of voetbalclub ja het is altijd rijden. Het is altijd rijden ja.

Waar gaat ge dan meestal voor een zwembad ofzo?

In Gulpen, daar is een heel mooi zwembad. Ja dat is ook een pretbad, dat is met glijbanen enzovanalles bij. Voor te voetballen moet je al naar Voeren gaan, 's graven voeren. Ja. Slenaken is ook wel een maar. Die gaan ook alweer verder weg, dat is ook aan het afnemen. Ze willen ook samengaan met andere dorpen die een jeugdvoetbalclub hebben. Ja er is toch weinig aanbod vind ik. Ze doen wel hun best al in Voeren, ze hebben ook een sporthal gebouwd nu, maar voor ons hier in Teuven is dat toch ver. Dat is toch uh, 12-13 km. Al gauw ja. Want de hele lengte van de uh uh van de voerstreek is 20 km. En ja zonder auto kun je hier niks. Niks. Ja dan mag je blij zijn dat de vrouw een rijbewijs heeft. Ja op onze leeftijd is dat niet zo vanzelfsprekend he. Ja zo is er wel, we genieten wel van de mooie natuur dat natuurlijk wel, en je maakt ook de keuze van ja hier wil ik wonen dus ja.

Is er veel landbouw eigenlijk hier in het dorp?

Redelijk wel nog ja, redelijk, vrij veel ja. Nou moet ik wel zeggen dat er vrij veel boeren zijn die er toch iets bij doen. Een boer heeft dan uh, een gelatofarm zoals hij het zelf noemt dat is dus eigenlijk ijs, ja. Hoeve ijs. De andere boer die heeft uh een accommodatie waarin uh die hij aan groepen verhuurd. En zelf een uh, een geitenkaasmakerij van uh zijn dochter en toeristisch verblijf en dan heb je nog uhm, een groepsverblijf met een uh, met een boerengolf, dus ook bij een boer, dus de boeren doen er allemaal wat bij, het is andere niet vol te houden voor ze dus ja nee. En wat we

dus ook vrij veel hebben dat is, dat zijn ook de fruitboeren, want die hebben ook vrij veel fruit en uhm, ja.

Het gebouw is ook uh, volkomen CO2 neutraal uh, ja. We hebben toen al, 11 jaar geleden, hebben we toen al zonnepanelen gelegd en achter uh, in het uh, daar ligt de warmtepomp daar ligt dan uh daar ligt dan een net van 2 km ligt achter in het weiland op een meter 50 diep. En dat komt dan allemaal binnen. En dat hebben we nodig in de vloerverwarming en ja de zonnepanelen zijn er dan ook.

En lukt het?

Ja we zijn er heel blij mee, niet helemaal denk ik. Vooral met de subsidie gaat het nog goed. Maar we zijn wel aan het kijken uh ja voor het uitbreiden. Ja het uitbreiden in die zin dat uh, binnen 10 jaar, voor als de subsidie dan wegvalt die subsidie dat we dan dus of bij kunnen gaan leggen of kunnen gaan vernieuwen. Wat we willen is dus dat we dan compleet neutraal zijn. Wat we hebben hier dus ook geen gas. We koken ook met elektriciteit. Het voordeel daarvan is dat uh, de brandvergunning, dat die ook uh, makkelijker is. We hebben 2 compartimenten dus uh, boven en beneden en met gas was dat uh dus niet gelukt. En dan hebben we dus ook uh, 20 000 liter regenwater wat gebruikt, eventueel voor te blussen als het moest nodig zijn, maar uh, hoofdzakelijk voor de Wc's. Dat zit uh, onderin de grond. 11 jaar geleden was het uh, ja nieuw he. Het werd toen wel al gebruikt he, zeker in België. Maar ja het was een hele uitdaging.

Maar ik denk dat ge er nu wel uw voordelen uit kunt halen?

Anders was het nooit, het is het beste wat we ooit hebben kunnen doen voor de zaal he, voor het dorps huis. We hadden toen de keuze, of we maken de onder verdieping af of uh, we leggen zonnepanelen. Dus hadden we toch maar voor zonnepanelen gekozen. Dus de onder verdieping is eigenlijk stukje bij beetje in orde gekomen.

Maar er zijn wel leuke dingen uitgekomen. Laat me het zo zeggen ik denk dat veel mensen daar met en uh, met een heel goed gevoel op terug denkt, wat hier gebeurd is en dat werkt nog steeds zo. Want we zijn hier dan uh, 10-11 jaar geleden begonnen met uh het uh verjaardagen t vieren met mensen die dus altijd hier gewerkt hebben. Dus uh, 10-tallen eigenlijk he, ja de 10 en de 5. En dat is zo gauw als iemand 60 of 70 of 65 of 75 wordt dan wordt er spek en ei gedaan. Zo hebben we nu komende augustus weer

eentje en eentje pas gehad. Afgelopen zondag ja, die werd 70 en die wordt dan dus uh, tussen aanhalingstekens verrast. Tegenwoordig weet iedereen wel van oh ja, ik ben dan jarig dus moet ik wel even kijken of ik dan uh, beschikbaar ben ja. Dat is heel gezellig.

Goed, maar wil je het even zien? Dan gaan we even verder kijken.

BIJLAGE 2: Interview Ivan Acke, Stevoort.

Mijn thesis gaat over leefbaarheid in kleine kernen. Het is begonnen in dorpen en is dan uitgebreid naar wijken. Daarom ben ik hier, Stevoort is eigenlijk een van de cases die ik bespreek in mijn thesis en ik heb eigenlijk een soort van lijst met parameters opgesteld waarbij ik telkens ga kijken van: ah, een school is die aanwezig of niet en dat wordt dan aangeduid waaruit komt, ja, of het een leefbare buurt is of niet. Ik heb contact met u opgenomen omdat, ik ben al hier geweest. Ik heb mijn parameters voor mezelf al aangeduid maar ik wou toch nog eens, ja, horen, iemand die hier woont en een beetje verstand heeft van hoe het allemaal in zijn werk gaat, wat die ervan vindt. Ja het eerste wat ik eigenlijk zou willen vragen is hoeveel verenigingen zijn er zo in Stevoort? Want ge hebt die, ge beheert die zalen als ik het goed begrepen heb.

Hoeveel verenigingen zijn er in Stevoort, joa, 20 uhm, 30, ik zou het niet zo, heel veel, maar er zijn er ook een aantal kleinere. De grote is Samana, Okra, ge hebt ook de voetbal, de volleybal, tennis, ge hebt ook de gezinsbond dat kunt ge ook als een vereniging beschouwen, ge hebt het davidsfonds, ge hebt de kunstkring akade die hier komt, uhm, dat zijn zo de grote belangrijke, en dan hebt ge het hele gebeuren rond Pinksteren wat op zich al iets speciaal is. Ik ga niet zeggen dat dat een vereniging is, maar er is een pinkstercomité, uhm wat toch ook ervoor zorgt dat hier tijdens de pinksterfeesten waar ook de voorbereiding en de feesten zelf, heel het dorp geëngageerd is quasi he. Ben jij van Stevoort afkomstig?

Nee ik ben van Bilzen

Ge kent Stevoort dus ook helemaal niet?

Nee

We zijn, uh, een gemeenschap die sinds 52 jaar eigenlijk al elk jaar pinksterfeesten organiseert en dat gebeurt via een soort spel zonder grenzen zelf en dat is een combinatie uhm een spel zonder grenzen, uhm, voor het pinksterfeest en de 2de dag is het, het schoolfeest van onze basisschool eigenlijk he omdat dan toch de feesttent daar staat worden die 2 feesten eigenlijk gelijktijdig gevierd, dat is dus eigenlijk het bindmiddel van heel Stevoort eigenlijk. Ge hebt dus de hele gemeente die in 4 kleuren

verdeeld is, de blauwe, de groene, de gele en de rooi. Elke kleur ontwikkeld een spel dat wordt tijdens een soort spel zonder grenzen, tijdens de pinksterfeesten worden die spelletjes dan gespeeld de ploegen tegen elkaar. Er is een rode draad, tussen spellen dat wordt door de kinderen gedaan dat wordt ook door het kleurencomité al vastgelegd. Uhm, en dan uh, hebt ge dus heel die voorbereiding eigenlijk he die kleuren die nu al sinds begin januari bezig zijn spelletje uitdenken, uhm, tekenen, vergaderen, uhm, de kentekentjes worden binnenkort rondgedragen, de brief met wat wanneer gebeurd, uhm, dat dus

Ja, en hoe worden die kleuren verdeeld?

Dat is eigenlijk geografisch dat men ooit een keer het dorp in 4 gedeeld heeft en dan als er nieuwe wijken bijkwamen dan keken ze oké, waar leunt die kleur het dichtste bij aan. Het is dus niet zo dat, wij zitten hier in de blauwe kant eigenlijk dat als er hier nu nog een straat bijkomt dat de rooi in ene keer die straat erbij gaan krijgen. Dat gebeurt dus niet. Het is dus echt eigenlijk in 4 gedeeld waarbij dat hier dus blauw is, dat dus groen, dat dus geel en dat ginder is rood, zo is het eigenlijk gedaan. Het enige wat men heeft dat is gelijk deze wijk toen die bij kwam, toen bestonden de pinksterfeesten al denk ik 20 jaar bestonden die al , 30 jaar al bijna, 20 jaar al zeker, dan zei men gaat dat bij geel komen of gaat dat bij blauw komen, blauw lag eigenlijk meer daar, en dan heeft men moeten een keuze maken omdat een deel aangrenst bij geel, een deel zelfs aangrenst bij groen en een ander deel bij , bij blauw, maar men wilde niet die wijk, een deel naar daar, een deel naar ginder want dan zijt ge een wijk in 3 aan het delen, dat wou men dus niet.

En dat is dan, ge zijt daar langer mee bezig als enkel die ene dag dat die feesten zijn, dat is bijna een heel jaar?

We zijn daar uhm, echt actief bezig uhm, vanaf ja, half februari, dan zijn de eerste vergaderingen eigenlijk. En dan duurt dat tot dat de pinksterfeesten gedaan zijn, maar ook als ze gedaan zijn dan begint men daar al aan te denken van oké wat gaan we volgend jaar doen, wat gaan we doen enzovoort. Dat leeft dus permanent. En dat is geen vereniging, maar dat is echt een gebeuren waar heel de gemeenschap rond, rondraait eigenlijk.

En gelijk de verenigingen, hebben die een bepaalde plek waar die samenkomen alez ge hebt het parochiaal centrum denk ik.

Ja we hebben een ontmoetingscentrum, dat is een oud scholencomplex, we hadden hier vroeger eigenlijk 2 scholen, toen we dan uiteindelijk met één school verdergingen heeft men dat hele gebouwencomplex behouden eigenlijk. Men heeft een vzw gevestigd, de vzw Steborg en dat staat uhm, ik had u gezegd, ge hebt de pinksterfeesten, blauw, geel uhm, Oranje en groen. Geel is ondertussen, oranje is ondertussen rood geworden maar steborg staat eigenlijk voor stevoort, blauw, oranje, rood, groen. Vandaar komt die naam eigenlijk steborg. En dat is eigenlijk een scholencomplex. Men heeft een vzw opgericht, de vzw steborg, om de gebouwen te behouden en daar gebeuren eigenlijk al onze activiteiten die deel uitmaken van, van de gemeenschap en als ik u zeg alle activiteiten, we hebben dus een grote en een kleine feestzaal, dat complex is gemaakt, voor de verenigingen dat was de bedoeling eigenlijk, maar dat wordt dan de momenten dat de verenigingen niet uhm nodig hebben wordt het doorverhuurd aan particulieren. Maar in totaal zijn daar, uhm, in de feestzaal 100 feesten per jaar en dan hebt ge de vergaderzalen daar zijn jaarlijks 900 activiteiten. Wat dus heel veel is. Om maar een voorbeeld te geven, nu op dit ogenblik terwijl wij hier zitten is okra bezig met infosessie voor ouderen om hun huis te beveiligen tegen inbraak, KVLV is een lezing bezig over de zoete zonde, gebruik van suiker en de alternatieven en de gezinsbond is nu bezig met 2 sessies yoga. Wij hebben daar kaarten, schilderen, aquarellisten, pianolessen, koor, rodekruis, uhm, basketbal, judolessen. Basketbal die doen hun basketlessen in de zaal maar die hebben daar hun clublokaal eigenlijk, waar ze vergaderen. Rodekruis heeft een uitleendienst die dus ook zeer goed draait, uhm, we hebben bloemschiksters die komen, we hebben rolstoeldansen, we hebben allerlei dansen voor kinderen. Streetdance voor de jongens, en dan voor de meisjes, we hebben knuffel turnen, dat is dus echt, dat zijn, dat is eigenlijk een beetje het centrum van Stevoort die wie hier in Stevoort woont en de Steborg niet kent die woont hier niet. Die is, die mist ergens blijkbaar ja, dat kan niet anders.

Daarin zijn dan ook lokalen die permanent door verenigingen gebruikt worden, waar ze spullen kunnen zetten?

Er zijn 3 lokalen die permanent gebruikt worden een lokaal door de basket, een door

het koor en een door het rodekruis. Waar wij in de toekomst naar toe willen is dat alleen het rodekruis een permanent lokaal heeft want zij hebben een uitleendienst en daar zijn dus ziekenhuisbedden, rolstoelen, krukken al die dingen, materiaal wat toch ook heel wat waarde heeft, ook rolstoelen enz. Maar voor de andere willen we gaan eigenlijk in de toekomst naar een lokaal dat, uhm, ook door andere kan gebruikt worden, uhm. Sinds kort, sinds dat ik daar ben doen we dat eigenlijk al, als mijn 3 lokalen die, ge kunt een lokaal huren voor een jaar, maar ge huurt eigenlijk niet een lokaal maar ge huurt, uhm, hoe zal ik het zeggen, ge huurt eigenlijk een soort gebruiks-, uh, recht dat wil dus zeggen als ge zegt, okra zij hebben een jaarprijs 350 euro per jaar en dan geven ze mij door wat ze allemaal willen doen. Dan is dat maandag middag wordt er gedanst, uhm, woensdagmiddag wordt er gekaart, de eerste dinsdag is er kienen, de vierde, uhm, vrijdag is er hobbynammiddag en dan hebben zij ook bestuursvergaderingen en af en toe gelijk deze avond is er dan een lezing, ze doen ook een brei en haak café dus zij geven hun agenda, ik vul dat in, maar het lokaal dat ik voor hen altijd voorzie, want ik probeer voor iedereen altijd hetzelfde lokaal toe te kennen, maar hetzelfde lokaal op moment dat zij er niet zijn, zit daar iemand anders in, euhm. Zo is gelijk gisteravond was in het vergaderlokaal of het lokaal van de okra was gisterenavond een vergadering van de blauw, uhm, voor de pinksterfeesten. Basket is historisch gegroeid en koor ook die kwamen met een hoop materiaal op het moment dat wij lokalen hadden die bijna niet gebruikt werden en wij hebben die daarin gelaten, maar daar willen we eigenlijk van weg. Wat wij in de toekomst willen is dat je in een lokaal eigenlijk een muur hebt met allemaal, uhm, kasten die afsluitbaar zijn en waar het koor zijn partituren kan insteken, maar we willen dat het koorlokaal ook door andere kan gebruikt worden. Waarom? Omdat het koorlokaal, uhm, wordt een keer per week gebruikt om te repeteren van 17u-19u gedurende 40 weken per jaar dus dat wordt 80 uren per jaar gebruikt en de rest staat dat gewoon leeg. Ik gebruik dat nu al als iemand een lokaal nodig heeft en alles is bezet, dan gebruik ik al een keer het koorlokaal maar het koorlokaal is natuurlijk gelegen in een, uhm, afgelegen gedeelte van het gebouw. Daar staat geen frigitje voor het algemene gebruik. We hebben dus in de vergaderlokalen frigo's staan, uhm, waar dat de mensen een drankske kunnen uitnemen en die leggen dan gewoon het geld op, uhm, op de frigo maar die vaste lokalen die hebben dat niet. Die hebben een eigen frigo waar de eigen drank in staat dus dat, uhm, aspect eigen lokaal daar willen we eigenlijk

op termijn van af uiteindelijk, uhm, als ge 20 verenigingen hebt en ge zou, uhm uh, aan de eerste 6 verenigen om een lokaal toe te kennen voor exclusief gebruik dan, uhm, hebt ge geen lokaal meer beschikbaar voor iemand anders.

Dingen zoals de poets dan ofzo dat is door de vereniging die het gebruik heeft?

De poets, uh, normaal gezien is het de gebruiker poetst. Dus wat doen de verenigingen als ze een lokaal gebruiken, uh, ze borstelen het uit en zetten alles terug op zijn plaats zoals het hoort, uhm, ze laten niks achter, uh, of het ligt in de vuilbak zoals het hoort maar, uhm, om de zoveel tijd, uhm, ga ik een keer met, uh, nat door, uh, het lokaal eigenlijk, uhm. Dat is een, uhm, probleem wat ik ook gemeld heb aan de voorzitter van de vzw, ik ben daar 2,5 jaar geleden gestart en men zei de gebruiker poetst, maar ik zeg ja dat werkt niet, omdat ik soms op ene dag in ene zaal 3 verschillende gebruikers heb en dan hebt ge bijvoorbeeld een uur dansen, moeten die dan heel dat ding kuisen, ja, dan zijn die 2 uur aan het kuisen omdat ze een uur gedanst hebben, dan heb ik 2 uur een lezing moet ik heel dat ding door die mensen, dan heb ik 's avonds nog eens een uur dansen, dan heb ik dus 3 gebruikers op ene dag, laat ik iedereen kuisen, dat is te gek. Laat ik de laatste alles kuisen, dan kuist die dat van die anderen, uhm. Het sanitair dat, uhm, ge kunt dus hebben dat ge in de 3 lokalen activiteiten hebt, in de grote zaal, in de kleine zaal, uhm, wat op een dag 500 man, uhm, passeert moet dan die laatste vereniging die dan misschien met 10 man daar vergaderd heeft, moet die dan de wc's kuisen waar diene dag 500 man gepasseerd is? Dat is, is niet logisch. Dus dat ben ik dan beginnen doen, maar dat heb ik nu dus voorgesteld dat we een kuisploeg hebben die 1 à 2 maal per week, uhm, eigenlijk komt in functie van de noden om de gemeenschappelijke delen in orde te houden, en dat men het eigen lokaal uitborstelt, het vuil wegdoet alles terug op zijn plaats zet, uhm, en dat is dan ook gelijk thuis, ge dweilt niet elke dag uw keuken, ge dweilt één of twee keer per week en voor de rest gaat ge er eens snel met de flip door en ge zet alles terug op zijn, uhm, zijn plaats he. Maar in principe is het de gebruiker die als die de feestzaal huurt, dan krijgt die een zaal die perfect proper is en die geeft hij dan perfect proper terug. Wil hij dat niet doen dan kan hij een kuisploeg vragen, maar dat is dan tegen betaling. Daar hebben we een aantal mensen voor die dat komen doen die, die eigenlijk die zaal proper houden.

Uhm, en gelijk de sportvoorziening, ge had al iets gezegd van de volleybal en de

basketbal geloof ik

De basketbal gebruikt het gebouw enkel voor, uh, stockage van materiaal en vergadering, de volleybal komen een keer per jaar. Die doen daar hun eetdag, uhm, de voetbal doet daar zijn eetdag. Waarom? Omdat waar ze zijn is de ruimte te klein om een eetdag te doen. Aan die sporthal is een kleine kantine maar gelijk de volleybal die krijgt op zijn eetdag 900 man, ja dat kunt ge dus in die kantine niet. Daarom komen ze dat bij ons doen. De enige sportvereniging die bij ons in de zaal zijn sport doet dat is de judo, al meer dan 40 jaar eigenlijk. Die hebben hun eigen matten daar, en die doen in grote feestzaal 2 keer per week 's avonds de judo lessen. Dat zijn de enige eigenlijk die daar vast sporten. Neemt ge daar dan het dansen van de gezinsbond bij wat eigenlijk een sportactiviteit zou kunnen zijn dan hebt ge dus eigenlijk, uhm, het dansen en de judo, maar al de sportverenigingen als die iets willen organiseren dan, uhm, komen ze naar ons. De voetbal bijvoorbeeld die doen wel een jaarlijkse eetdag maar die doen ook een, uh, voetbalkamp, uh, tijden de paasvakantie en op het einde van dat kamp doen ze een spaghettiaavond voor de leden, uhm, dat is dan niet voor bezoekers ofzo en dat doen ze dan bij ons omdat het bij hen gewoon te klein is, uhm.

Uhm er is nu een nieuw project, langs de kerk, steinvert is het zeker? Ja dat staat nog niet helemaal op punt maar ik had gelezen dat ze daar activiteiten wouden organiseren om de 75-plussers van in Stevoort ook te betrekken in het gebouw, weet gij daar iets van?

Ja ik weet dat ge daar, uhm, een soort van servicewoningen hebt, maar gelijktijdig beneden ook een kindercrèche wat op zich al mooi is dat, uh, ge daar dus kinderen hebt van 2,5 en uhm ouderen hebt van 92, uhm ja, ik heb daar iets van gehoord dat ze, uhm, in de richting willen gaan om de bewoners, uhm, en de gebruikers van het gebouw, uhm, nog meer met elkaar in contact zouden komen met elkaar. Hoe ver men daarmee staat weet ik niet. 26 maart, uh, volgende week hebben we hier een samenkomst met Erika Dekens van de stad Hasselt, die verantwoordelijk is voor, uhm, hoe zou ik zeggen, het centra samenleving, wijkmanagement, uhm, en daar gaat het onder andere over hoe kunt ge uw senioren meer betrekken bij het actieve leven, uhm, in uw gemeente, misschien dat daar over steinvert ook nog een keer gesproken zal worden, maar ik persoonlijk vindt dat onze uhm oudere al zeer goed uh hoe zou ik zeggen, geïntegreerd

zijn in het dagelijkse leven uhm. Ja we hebben onder andere, die dingen nu die die, die pinksterfeesten waar dat dus in de kleuren alle mensen samenkomen spelletjes uitdenken, dat aan het voorbereiden zijn, dat oefenen en alles, regelmatig een keer samenkomen. De verschillende ploegen samen in de stip om een pintje te drinken enz. de vrijdag avond voor de pinksterfeesten, uhm, waar iedereen zijn laatste oefenavond had waar alle spelleiders, uhm, samen naar de stip of ja ja vorig jaar was het dan naar tante Julia komen dan samen dat is de ganse nacht eigenlijk feesten. Dan hebt ge zaterdag, uhm, die vierkamp dan hebt ge zondag dat schoolfeest, uh, en nu sinds 2 jaar hebben we ook op donderdag de namiddag voor de, uhm, ouderen bevolking eigenlijk. Dat noemen we dan de staminee wat eigenlijk, uhm, heel veel succes heeft en waar we eigenlijk ook zoeken naar thema's die hen aanspreken. De eerste keer was het thema, uhm, gewoon 50 jaar pinksterfeesten met allemaal foto's en verhalen van hoe dat ontstaan is. Maar dat ontstaan in '67 dan waren die mensen dus 50 jaar jonger dan nu, alle foto's die we daar getoond en gedaan hebben, uhm, we hebben zelfs een boek uitgebracht met al die foto's enz. Die zien zichzelf dan terug he, die die dat is echt een hele fijne dag geweest. Initieel zelfs gedacht om het één keer te doen en omdat het zo een mooi moment is hebben we gezegd: we gaan dat volgend jaar opnieuw doen. En dat gaan we dit jaar opnieuw doen, en ik denk dat dat iets is wat nu vertrokken is. Vorig jaar hebben we iets gedaan rond pater Raskin, ik weet niet of ge daarvan gehoord hebt? Dat is een Stevoortenaar geweest, een pastoor die tijdens de oorlog eigenlijk gespioneerd heeft tegen de Duitsers die dan ook, uhm, betrapt is veroordeeld is en onthoofd is in Dortmund. Dat is een van ons dorpsgenoten eigenlijk, die zich verzet heeft vanuit zijn functie als pastoor tegen de Duisters. Het is hier, uhm, trouwens ook de straat die naar hem vernoemd is. En vorig jaar is zijn kleindochter, uhm, kleindochter een, uhm, een pastoor heeft geen kleindochter, maar, uhm, een familielid, maar van de rang dus 2^e generatie erachter, is dan ook hier geweest, uhm, Brigitte Raskin om te vertellen over zijn leven want hij heeft ook nog in China gezeten en al die dingen voor dat hij eigenlijk dan tijdens de oorlog, uhm, zijn activiteiten deed waarvoor hij dan krijgsgevangen is en uiteindelijk, uhm, gedood is eigenlijk he. Maar dat is gedaan voor die oudere generatie want die hebben hem nog gekend. Dit jaar gaat het gaan over Jusintus Martens die nu 100 jaar dood is en die onder andere mee de kerk getekend heeft, het parochiehuis getekend heeft die een aantal belangrijke gebouwen als

architect hier uitgetekend heeft, uhm, hij heeft het pandershuis heeft die, uhm uhm, getekend ik ben nu niet zeker, maar, uhm, toch een aantal huizen die hij getekend heeft en nu wordt, uhm, die zijn verhaal verteld, en dat is een verhaal dat moet ge niet vertellen aan mensen onder de 35 jaar want dat interesseert hen dus niet maar die ouderen interesseert dat dus wel. Zo zoeken we dus met die staminee naar een, uhm, moment juist voor die ouderen.

En met die pinksterfeesten dat is eigenlijk jong en oud samen, dat is iedereen?

Ja ge hebt de kindjes, die dansen, de papa's en mama's die komen kijken naar de kindjes die dansen en ge hebt de oma's en opa's die ook meekomen natuurlijk he. Ge hebt de hele familie zit daar en het is ook zo opgebouwd heel het concept eigenlijk dus, uhm, de de echte vierkamp daar komen de ouderen ook naar kijken want, uhm, die vinden dat ook wel en die gaan dan een pintje drinken en dan hebt ge het 4 kleuren bal, het kleurenbal waar de ganse nacht gefeest wordt en daar gaat ge die ouderen zo niet zien. Maar 's ochtends om half 10 zitten die wel in de tent voor de mis want dan, de tent is gewoon vol. Aansluitend aan de mis is er aperitief en kunt ge een kleinigheid eten, uhm, in de kleine zaal en om 2 uur beginnen dan die, uhm, schoolfeest met de optredens van de kinderen enz. Er zijn dus heel wat ouderen die naar de mis komen, van de mis naar de bierbaar waar dat het aperitief gedaan wordt, een kleinigheid eten en dan afzakken naar, uhm, het plein waar het schoolfeest gedanst wordt en zich daar installeren om de beste plaatsen te hebben. En dan daarna is een Vlaamse kermis waar de mogelijk is vanaf 17u, uhm, 17u30 om terug naar het restaurant te gaan om te gaan eten en 's avonds is dan ook het schoolbal ge ziet ook. Ik zeg het van van één jaar tot 90 jaar ziet ge alle leeftijden daar.

Dat is dan vooral de lagere school die dat organiseert. Niet de middelbare school dan?

De middelbare school zit daar niet in. Het is de basisschool, de kerkfabriek en de jeugd. We hebben dus ook een heel sterke jeugdwerking hier. KSA Stevoort is een van de grootste KSA bewegingen van van van Limburg en die zitten dus ook mee in die werking. Ge hebt dus het ontmoetingscentrum en aan het ontmoetingscentrum aangrenzend is het gedeelte KSA en het jeugdlokaal, dat hangt eigenlijk allemaal samen.

Die hebben dan wel hun eigen lokalen?

Ja die hebben hun eigen lokalen, ja die gaan ja die bij bij maar tijdens de pinksterfeesten bijvoorbeeld hun lokalen worden gebruikt als omkleedruimte als opslagplaats als alles want zij zitten mee in de tent te feesten he ja, maar dat is ook de locatie, beesten feesten ik weet niet of ge daar al van gehoord hebt, dat gaat ook op heel die site door, ge hebt het hele gedeelte grote feestzaal, kleine feestzaal, vergaderlokalen, want eigenlijk, uhm, gebruikt wordt door verenigingen maar ook voor particulieren, voor huwelijksfeesten, babyborrels, uhm, koffietafels, dat wordt daar allemaal gedaan, maar tijdens die beestenfeesten wordt dus heel dat complex dat wordt dus ingenomen door de jeugd, uhm. De grote zaal is een DJ ze hebben buiten een tent, aan de achterkant een tent daar passeert op een weekend tijd 4000 man dus eigenlijk he en heel dat ding wordt uiteindelijk georganiseerd door de jeugd. Daar zitten dus een paar oudere, jonge mensen die gegroeid zijn uit de jeugdbeweging en dan, uhm ja, zich mee engageren maar de groep die het eigenlijk doet dat beestenfeest organiseren die is jonger dan 30 jaar.

En zo ge hebt dan de pinksterfeesten die iedereen wel bind maar ja, doorheen het jaar of niet perse voor pinksterfeesten hebt ge dan speciale plaatsen waar ge elkaar tegen komt of.

Ja omdat we allemaal op die ene locatie zitten, de jeugd en de vergader, uhm, zalen en de feestzalen, komt ge elkaar constant tegen want het is dikwijls dat er iemand een feest geeft in de grote zaal en dat die mannen van de jeugd op een bepaald ogenblik afzakken en goeiendag gaan zeggen want ze weten dan wie dat is he. Dat kan iemand zijn die bij rood meedoet voor de pinksterfeesten en dan dan zakken die van daar af wat ook heel vaak gebeurt, als mensen mij vragen voor feesten, ik heb onlangs een pensioen gehad 65 jaar; Ivan kent ge niemand om de toog te doen. Dan vraag ik aan de jeugd, maar ja onze jonge mensen staan daar dus achter de toog, dat is leiding, oud-leiding die daar een centje voor krijgen wat fijn is en wat ook fijn is, iedereen kent ook iedereen he. Zelfs mensen die van buiten komen die hier vragen achter een ploeg om de toog te doen dat geef ik dus door aan de jeugd en dan heb ik een aantal, ik heb eigenlijk 1 contactpersoon die allemaal mensen kent en die zorgt wel dat daar 4 man zijn of 2 of 6, naar gelang wat dat nodig om die avond dat te doen he, maar omgekeerd doen wij, uhm, Stevoort solidair. Dat is het laatste weekend van januari, uhm, dat doen

we toch al 14 jaar denk ik ja, elk jaar, uhm, een actie ten voordele van het goede doel en dan zoeken wij goede doelen hier uit de omgeving, uhm. Dat is hier ik zeg maar iets, dit jaar ging dat over, uhm, buddywerking dus, uhm, mensen die psychische problemen hebben en waarvoor dat men een buddy zoekt die hen begeleid in de dagdagelijkse, uhm, dingen he. Als die een keer naar het ziekenhuis moeten of, uhm, die moeten naar het gemeentehuis of dit of dat dan worden ze begeleid. Dat is iemand van Stevoort die daar in die organisatie van de werking Limburg dat doet, dat was een van de goede doelen die we dit jaar gedaan hebben, uhm, een ander goed doel is kivadance, uhm, dat is een rolstoel dansgroep die onder andere oefent bij ons in de steborg ook, dat laatste weekend is dan van januari, de vrijdagavond is kienavond, de zaterdag avond is dan quizavond en de opbrengst wordt dan aan de goede doelen geschonken. Die hebben dus allemaal een check gekregen van 2500 euro maar zo is dat al geweest ten voordele van tevona, daar hebt ge misschien va gehoord dat is voor nazorg intesa wat ook in die zin werkt, uh, wiekslag dat met jongeren werkt die geplaatst zijn, die niet thuis zijn, uhm, we zoeken dus altijd goede doelen uit de omgeving ja en we doen dat om maar iets te schenken. Maar daar hebt ge dus de quizavond, daar is ook speciale kinderkaarten daar hebt ge papa's en mama's met hun gastjes die naar daar komen, de kienavond, hebt ge quizavond daar hebt ge dan een 40-tal verenigingen ik denk dit jaar waren het er 35, uhm, waar een groot een deel vanuit Stevoort. Sommige verenigingen sturen ook 2 ploegen die dan komen quizen, uhm, en die opbrengst gaat dan naar die goede doelen. Alles wat de toog is bijvoorbeeld wordt op de quizavond ingevuld door de judo ploeg, die krijgen daar geen euro voor, die komen dat, uhm, vrijwillig doen. Tijdens de Vlaamse kermis bijvoorbeeld staat de judo daar met een, uhm, springkasteel, uhm, die blijven daar dus bij. Dat springkasteel wordt gehuurd door het pinkstercomité maar zij bemannen dat. De zaterdag op zondag, uhm, de zaterdagavond dan als alles gedaan is in het gebouw en enkel nog in de tent men bezig is, maar dan moeten de gangen en het sanitair moet gekuist worden, uhm, dat doet dan okra, zullen wij dat wel doen, als het tot 3 uur 's nachts is in de feesttent gedanst wordt en om half 10 is er mis en dan hebt ge tussen 3 uur en half 10 's morgens, mensen nodig om dat op te kuisen, uhm. Daar zitten dus heel veel mensen bij die ik persoonlijk ken en die boven de 60 zijn en die daar aan het meehelpen zijn. Maar die zijn aan het helpen met naast hen een jonge snotaap van 20 jaar he, ik zeg nu dat bij wijze van spreken. Dat is, dat is dat

mooie van van, en dat start alles, alles draait rond die pinksterfeesten, men kent elkaar en men heeft elkaar nodig he, als hier, uhm, bij tante Julia op een avond in de maand januari veel meer volk heeft dan verwacht en hij valt hier bijna zonder cava en dan belt hij mij; Ivan, wat hebt ge nog van cava staan? Ik zeg ik heb nog 6 kistjes. Oh kan ik er 3 krijgen? Dan spring ik in mijne auto en dan breng ik hem die 3 kistjes zo gaat dat. En de woensdag als hij zijn levering krijgt dan komt hij die gewoon terugbrengen. Als ik iets nodig heb, uhm, ik heb te weinig colazero dan bel ik. Ja wat hebt ge nodig? 3 bakken. Ja ik zal ze klaarzetten zo gaat dat. De jeugd ook, die zijn een avond bezig en die hebben op een avond bij een normale avond als er een fuifke is een tonneke getapt en als ze zien oei ik heb te weinig dan bellen ze ja, dan zet ik daar ja dan zet ik een tonneke bier, maar omgekeerd. De pxl heeft hier een quizavond georganiseerd uhm, ten voordele van de warmste week en dat was de eerste keer, uhm, dat ze dat deden ze hebben daar trouwens 1212 euro nettowinst gehaald dat was dan bij mij in een zaal en daar hadden ze totaal verkeerd ingeschat van drank en, uhm, die wouden alles met flesjes doen omdat ze niet wouden tappen en met bekertjes en glazen was alles met flesjes en ik had wel 10 vaten bier maar ik had maar 12 bakken bier. Ben ik 30 bakken bier bij de jeugd gaan halen en dat gaat zelfs zo ver dat ik gewoon kan bellen naar de verantwoordelijke daar en dat ik zeg; Staf ik zit hier met een probleem ik heb bier te weinig wat hebt gij nog staan? 40 bakken heb ik nog staan zegt hij ge weet ze staan en ik ga dat halen. Ik haal die eruit die komt dat niet controleren, maar die zal zijn 40 bakken ook wel terugkrijgen, dat weet hij ook. Dat is dus de sterkte van deze gemeenschap. Onze drankskes in de vergaderlokalen dat zijn de frigotjes die staan daar daar zit dus cola, cola zero, fanta, plat water, bruiswater, cristal en, uhm, maas alcoholvrij staat daar. Daar worden per jaar bijna 1500 consumpties uitgehaald het principe is. Ge pakt een flesje ge doe het open en ge legt een euro op de ijskast. Vorig jaar heb ik ene euro gemankeerd op een gans jaar, ik heb wel al gehad dat ik 's morgens toekom en dat ik een euro mankeer en voor ik het kan nakijken belt er ene en zegt die Ivan ik heb gisteren nog een cola genomen, maar ik had geen geld meer, ik kom het straks brengen zo zo zo blijft dat hier staande en dat komt ge tegen met de mensen van 80 jaar en met de mensen van 15 jaar dat is dat is die gemeenschap dat is het mooie eigenlijk he. Ik heb hier dat is toevallig he, ik zal eens effekes kijken. Ik krijg hier een bericht van Jordy 9 maart om 2u52 's morgens; Ivan we hebben een kleine afterparty gehouden onder het afdak, maar

ik kom dat persoonlijk opruimen. Ik kan me zo al inbeelden wat er gebeurd is, maar zo is die die samenwerking, dat is dat is een jongen van 21 jaar die zijn in het jeugdlokaal geweest en ik weet dat er gebeurd, het is gedaan en Staf zegt iedereen naar huis en er zijn 5-6 man die nog geen zin hebben om naar huis te gaan, die zeggen staf, geeft ons 2 bakken bier mee en die zetten zich bij mij onder het afdak. En daar zitten ze nog wat pintjes te drinken en een sigaret te roken, uhm. Ik moet niet 's ochtends om 8 uur gaan kijken want dan gaat er nog niks gebeurd zijn, maar ik ben om 11 uur gaan kijken en dan ziet ge niet meer dat ze er geweest zijn.

Of ze zijn aan het sjotten en ze sjotten een raam kapot en dan bellen ze me op; Ivan we hebben een raam stuk geschoten, oke jongens zorg dat het glas van de baan is dat er niemand zich kan kwetsen, plak het wat af dat het niet binnen regent we gaan kijken hoe we dat oplossen. We hebben nog ergens oude glasramen staan van vroeger en ik heb een oude gepensioneerde glazer dan bel ik Ivo ja het is weer zo ver, dan nemen we zo een raam we snijden dat op maat en we plaatsen dat, hij is een glasplaatser geweest hij weet hoe dat moet gaan en ik help hem daarbij en dan vraagt hij daar 20 euro voor. Als ik daar een bedrijf voor moet bellen en die moeten dat komen plaatsen ja dan ben ik, uhm, 250 euro kwijt, maar we gaan dat zo ook nooit doen he. Als, uhm, iemand de kleine zaal nodig heeft voor een feest op het moment dat de kinderen dansen hebben, uhm, dan kan ik zeggen ja sorry de zaal is bezet, of ik pak mijne telefoon en bel naar de verantwoordelijke van het jeugdlokaal; is jullie zaaltje nog vrij op zondagvoormiddag, kunnen we dat gebruiken om te dansen? Ja kom maar af. Ze krijgen dan wel want we krijgen daar 12,5 euro per uur voor, die krijgen zij dan, wat die mensen dan aan ons betalen om te dansen 12,5 euro dat krijgen zij maar die wat de zaal huurt, om de ganse dag de zaal te huren die moet 175 euro betalen die ik anders niet binnenkrijg. Als ik mensen krijg die bellen, jongen mensen dan 16, 17, 18 jaar die een fuifke willen organiseren en ik hoor dat aan de stem dat dat een jonger iemand is dan vraag ik; waarvoor is het? Ja ik word 16 jaar of ik word 18 jaar. Ja met hoeveel zijt ge? Met een man of 60. Ge moogt bij mij komen, geen enkel probleem maar ge betaald bij mij 175 euro als ge bij de jeugd gaat betaal je 75 euro. En dat is een zaaltje waar ge makkelijk met 100 man binnen kunt, ik zou dat voor mij kunnen houden, en dan komen die ook bij mij feesten he. Er zijn er ook andere die dan zeggen ja mijn grootouders gaan komen en mijn peter en meter en dit en dat en we hebben een foodtruck, we willen het toch

liever bij u doen dan gaat dat ook he, we hebben ook al mensen gehad die vragen bij de jeugd maar de jeugd zegt dat kunnen we niet, maar hier ga eens vragen bij Ivan en zo zit dat hier eigenlijk allemaal samen he ja.

En het jeugdlokaal, is enkel KSA of is dat ook een soort jeugdhuis?

Ge hebt een gedeelte KSA en het jeugdhuis, die delen zijn apart, maar dat zit in eenzelfde, uhm, gebouw waarbij jeugdlokaal of lokaal, uhm, voor een deel dan toch beheert wordt door mensen die heel hun leven bij de KSA gezeten hebben, dat loopt dus een beetje door elkaar allemaal. Maar in principe hebt ge de KSA, die heeft zijn zaal met zijn keukentjes zijn vergaderlokaal en opslagplaatsen en alles en het lokaal met zijn materiaal en dan hebt ge het sanitair dat is een blok die ge langs 2 kanten kunt gebruiken die de 2 kunnen gebruiken en dan hebt ge het lokaal wat dan niet KSA is maar wat Onze Stevoortse jeugd is en wat voor een groot deel dus oud KSA'ers en nog actieve KSA'ers ook.

Maar daar kan in principe iedereen naar toe

Ja in principe is dat voor iedereen

Oke, ja, uhm, voor de rest. Is er veel groen voorzien, voor spelletjes of een soort van park?

Een echt park is er eigenlijk zo niet in Stevoort, uhm, maar we zitten natuurlijk midden in het groen he, uhm, richting Sint-Truiden daar zitten we eigenlijk vrij in het groen, ge hebt hier Mariaburcht, een school, maar dat is geen openbaar domein. Ge hebt dan de voetbalpleinen dat dat dat grenst ook aan bos. We zitten eigenlijk heel groen. Moest ge hier overdag een keer komen als het beter weer is en ge rijdt erdoor dan ziet ge ook, er is ook zo geen echte behoefte aan een park omdat ja, wij wandelen richting boekstraat dan zijt ge aan het wandelen op een straat met links en rechts van u velden en boerderijen en beken, wij zitten eigenlijk gewoon knal in het groen. Een groenzone is gelijk ge moet creëren in een stad om een oase van rust te creëren is eigenlijk niet nodig, trouwens alle mensen die bij mij hier op bezoek komen als we buiten zitten die zijn verbaast hoe rustig het hier eigenlijk is. Dus dus ja een echte groenzone eigenlijk niet, maar rondom ons is eigenlijk alles groen

Gelijk aan de sportvelden, wordt dat actief gebruikt?

Ja,

Is dat zoals aan het ontmoetingscentrum of is dat veel minder hier?

Niet zoals de zalen maar het is toch wel, je hebt dan de wekelijkse, uhm, voetbalwedstrijden, uhm, die hier gespeeld worden, je hebt dan ploegen die op verplaatsing spelen en andere die dan hier spelen. Ge hebt de kantine, mensen komen daar samen, die organiseren nu, morgenavond, hebben die weer iets met een etentje, die organiseren daar ook een kien- en kaartavond, typische activiteiten, ge hebt een tennis die ook dingen organiseert.

Is dat sporten vooral in clubverband of ook vrije tijd?

Dat is vooral in clubverband ja, ge kunt, uhm, naar de voetbalwedstrijd gaan kijken en dan, uhm, in de kantine om een pintje te drinken en mensen te ontmoeten en te babbelen en te doen he, want dat is ook, uhm, heel speciaal hier. Als hier 2 pannen van mij dak vliegen en ik weet zondag is het solidaire maaltijd dan neem ik niet de Goude gids he maar dan, uhm, wacht ik tot zondag en dan zeg ik, uhm, Peter ik heb 2 pannen van mijn dak kunt gij eens langs komen? Ja, dat is dat, uh, ja dat dorpse eigenlijk he.

De meeste mensen zijn dan wel betrokken?

Het is eigenlijk zo, uhm, ik ben een inwijkeling, ik ben hier, uhm, 20 jaar geleden komen wonen. Uhm, maar ik heb dus voordat ik hier woonde en ik ben op 39ste naar hier gekomen heb ik op 4 verschillende plaatsen gewoond, dus overal ja een paar keer in de grote steden Keulen, uhm, miljoen inwoners Siegen 15000 inwoners, Düren 100 000 inwoners dus ik weet wat het is om in een grote gemeenschap te wonen waar ge eigenlijk in de anonimiteit verdwijnt, uhm, hier kunt ge ook anoniem blijven, maar dan ligt dat aan u. Onze buurman heeft hier, uhm, ooit een keer geklaagd; ja zegt hij ik krijg hier geen contact, ja ik ben hier toegekomen op mijn 39ste ik ben onmiddellijk in het bestuur van het Davidsfonds gegaan, het bestuur van het koor ik zit mee in de het parochieteam voor de gezinsvieringen en, uhm, als ge vanaf de eerste dag toont van, uhm, ik ben bereid om te investeren in die gemeenschap dan wordt ge in die gemeenschap opgenomen. Ik ben geen Stevoortenaar, dat zal ik nooit zijn en dat voelt

ge soms ook, maar dat is geen verwijt, ge kunt daar niks aan, dat ge generaties die hier al 3-4 generaties dat ge al die verhalen niet kent daar kunt ge niks aan doen maar, uhm, ge hoort er dus wel bij als ge u arrangeert voor de gemeenschap dus wie hier het gevoel heeft dat hij uit de boot valt dat is omdat die niet in de boot ingestapt is. Dat is, uhm, de reden want ondertussen zijn hier toch heel wat inwijkelingen met wijken zoals deze die erbij gekomen zijn en ik zie heel veel mensen in de verenigingen, ook bij de grote activiteiten die hier zijn zie ik heel wat mensen die geëngageerd zijn waarvan ik weet dat ze van origine niet van hier zijn en toch overal meedraaien. Uhm dus, als ge u wilt integreren moet ge gewoon de vinger opsteken en zeggen waar kan ik helpen? Dan, uhm, zijt ge vertrokken eigenlijk he.

Het is heel leuk om te horen dat het hier zo goed werkt en dat iedereen zo goed kan samen werken.

Het is hier anders als ergens anders, we kunnen het niet verklaren. Ik ben vorige week zondag nog bij de pastoor effekes goeiendag gaan zeggen dat gaat hier ook zo he, ik ga effekes bij de pastoor goeiendag gaan zeggen om 3 uur 's namiddags en ik kom daar om 6 uur 's avonds terug buiten gewandeld, enfin dat is een man die 90 jaar wordt ja, uhm, daar wordt een fles wijn boven gehaald en ge zijt aan het vertellen he ja. Hier nemen de mensen ook tijd voor elkaar, als ge naar het dorp gaat en ge gaat naar de bakker en ge komt 3 mensen tegen dat is 3 keer dat ge effekes blijft staan en gaat babbelen. Dat is en iedereen, uhm, weet ook alles van iedereen als als de de vrouw van onze bakker sterft, uhm, dan een paar uur later is iedereen daarvan op de hoogte en dat is niet omdat iedereen roddelt, maar dat is omdat iedereen zo betrokken is. Dat is het eigenlijk he, uhm, je wilt het delen met anderen, uhm. Onze koffietafels hier worden ook niet professioneel georganiseerd he, uhm, dat zijn vrijwilligers die de koffietafel regelen. Uhm wij hebben hier vorig jaar, 20 het jaar ervoor 38 koffietafels gehad, dat zijn, uhm, vrijwilligers die dat doen, uhm, en dat is zo belangrijk voor ons dat wij dat ook hier bij ons kunnen doen dat afscheid nemen van van iemand ja. Het is wij zitten de zondag ook nog met meer als 100 man in de mis he ja, dat dat zijn veel plaatsen waar bijna niemand meer zit. Hier is het naar de mis gaan ja, een moment van samenkomen en zo voelen wij dat ook aan. De stoelen zijn ook niet zo opgesteld (in rijen) maar zo (in een u) wij kijken dus naar elkaar, wij zien mekaar, uhm, ook als ge binnen komt en ge zijt van hier, ge

kijkt rond, en naar al die wat ge kent en ja. En dat is ook een moment samen dat, dat is omarmd, dat is gemaakt toen we de kerk zo ingericht hebben, wij zijn omarmd allemaal samen, dat wordt door sommige mensen ervaren als in dat is wel eigenaardig als ge dan leed hebt bij een verlies dan ziet iedereen dat terwijl als ge op de eerste rij zit ziet iedereen mijn rug, maar ondertussen zijn wij daaraan gewend en is het ook een moment van samen delen uiteindelijk. Dat, uhm, dus ja als ge zoals ik op 10 verschillende plaatsen gewoond hebt, dit heb ik nergens eerder gezien en ik denk ook dat ge dat zo snel niet meer kunt ja het is echt, uhm, als ge nu spreekt van een kerngemeenschap eigenlijk, dan wijkt deze volgens mij af van de andere omdat het zo fel aan elkaar hangt. Wij hebben ook een eigen vlag, een vlag ik zal ze effe gaan halen. Gewoon om een idee te hebben hoe dat leeft hier, als er iets georganiseerd wordt zoals de pinksterfeesten dan hangt die vlag overal uit. Weet ge elke stad, elke ja stad heeft eigenlijk ook een eigen vlag, de stad Hasselt heeft ook een eigen vlag maar dat is dan met het kenteken van de stad en dat is eigenlijk puur op heraldiek gebaseerd eigenlijk op de geschiedenis, maar wat wij hebben wij hebben dus eigenlijk gewoon ja, en dat is dus eigenlijk waarvoor dat dat staat, dat is dus Stevoort dat zijn die 4 kleuren van de pinksterfeesten en dan hebt ge dus Stevoort, verbonden, solidair en vreugdevol en daar draait het dus allemaal gewoon rond he. Toen wij hier kwamen wonen hadden wij 2 kindjes, alez wij hebben nog altijd 2 kindjes en die waren dan 1 en 5 jaar. Mijn echtgenoot werkte nog in Duitsland 3 dagen per week en ik was 120 dagen per jaar in het buitenland en ik denk dat wij hier geen 2 maand woonden dat we in een situatie kwamen dat zij absoluut in Duitsland moest zijn en ik in het buitenland zat en dat onze kinderen hier bij andere mensen slapen, sliepen, die we 3 maanden eerder nog niet kenden, mijn ouders die die werden daar niet goed van, die zeiden hoe kunt gij nu, wie zijn die mensen wat doen die, ik wist hoe dat ze heten en dat was het. Maar hier kan dat, ge voelt dat hier ook, hier kunt gij uw kinderen in de handen van iemand anders geven en ge weet dat er goed voor gezorgd zal worden, want die gemeenschap is dus eigenlijk zo. We hebben een eigen lied, over Stevoort eigenlijk.

Hebt ge enig idee hoe dat komt, of wat dat teweegbrengt?

Hoe dat ontstaan moet zijn, volgens mij alle dorpen moeten zo ongeveer gelijk geweest zijn maar dan in 1967 is men dan gestart voor de pinksterfeesten omdat men geld

zocht om de speelplaats van de school eigenlijk verder aan te kunnen leggen omdat dat eigenlijk gewoon zandgrond was en men heeft dan geld willen inzamelen om dallen te kunnen kopen daarom heet het ook initieel dallenslag het was de pastoor van Stevoort die dat idee had , meneer Stals die had dat idee en uiteindelijk, uhm, zei men het dorp in 4 kleuren verdelen er gaat hier gevochten en gedaan worden, er is soms gevochten (lacht), maar 50 jaar later , ondertussen 52 jaar later wordt het nog steeds georganiseerd, nog altijd. Om maar een voorbeeld te geven, vorig jaar hebben we dus dat zijn dus de jeugd, de kerkfabriek en, uhm, het gebouw de steborg het ontmoetingscentrum wij hebben dus in de kas van elk 8000 euro kunnen steken en dat is dus eigenlijk elk jaar zo. En dat wordt dan gebruikt om de jeugdwerking mogelijk te maken om dat heel complex te kunnen onderhouden om alles wat de kerk eigenlijk doet te kunnen financieren voor een deel eigenlijk dat is dus echt ja. Hoe dat komt dat dat nu zo is dat ja, ik denk dat we voor een deel dorp gebleven zijn en dat we gewoon enorm samenhangen ja, uhm, ook als wij aan een bushalte staat in Hasselt aan het station en ge ziet een Stevoortenaar staan dan gaat ge daarnaartoe, ge gaat ernaar toe dat is zo. Wij wij dat trekt elkaar gewoon aan, en dan mag dat een jongetje zijn van 11 jaar of een grootmoeder van 80 jaar als ge ze ziet, ge herkent elkaar en ge ge gaat naar elkaar toe, uhm, dat is dus zo, uhm, en ook mensen die ge een paar keer al gezien hebt maar die ge, uhm, nog niet kende als er dan ergens een gelegenheid is, een solidaire maaltijd ofzo, uhm, dat is nu dit weekend, een solidaire maaltijd, ook voor broederlijk delen van voor Guatemala, uhm, als er dan een keer een gelegenheid is waar die mens ook is dan gaat ge daarnaartoe, maar wij hebben elkaar toch al een paar keer gezien. Ge zit samen, een glas wijn erbij ge zijt aan het babbelen en ge zijt vertrokken, en dat is weer iemands die ge kent die deel uitmaakt van uw netwerk en of gij van zijn, uhm, netwerk uiteindelijk he.

Hier kunt uhm, hier kunt ge eigenlijk bijna alles hier regelen. Dat is ook zo he, als wij uhm, alles wat we hier kunnen doen, doen we hier in ons eigen dorp. Wat hier niet is, ah, dan moet ik, als ik naar en meubelwinkel moet gaan moet ik naar een meubelwinkel gaan. Maar heb ik hier iemand nodig voor de verwarming of uhm, voor het dak, uhm, of voor een leuning te plaatsen of voor dit, of voor dit, dan gaat ge automatisch eerst kijken bij ene van Stevoort en als ge dan nog gaat vergelijken met anderen, en die van Stevoort is misschien iets duurder dan gaat ge natuurlijk nog die van Stevoort kiezen.

Als dat natuurlijk, uhm, een heel groot verschil is kan het nog dat ge voor een andere kiest. Maar als we zo veel mogelijk, uhm, hier proberen doen, dan kan dat allemaal behouden blijven.

